

JUGOSLOVENSKI PREGLED

*INFORMATIVNO DOKUMENTARNI
PRIRUČNIK O JUGOSLAVIJI*

JANUAR 1960

1

JUGOSLOVENSKI PREGLED

GODINA IV
Januar 1960

Uredivački odbor

Predsjednik NIKOLA MINČEV, *Članovi*: BOŽIDAR ĐUROVIĆ, dr PAVLE KOVAČ, LJUBICA MIHIĆ, ANTE NOVAK, VOJO RAKIĆ, STANA TOMAŠEVIĆ, dr TONE VRATUŠA

Glavni urednik BOŽIDAR ĐUROVIĆ

Izdavač

PUBLICISTIČKO-IZDAVAČKI ZAVOD »JUGOSLAVIJA«, BEOGRAD, Terazije 31

SADRŽAJ

DRUŠTVENO I DRŽAVNO UREĐENJE

Republičke narodne skupštine	1 — 4
Akti republičkih izvršnih veća	4 — 10

PRIVREDA

Raspodela ukupnog prihoda privrednih organizacija	11—15
Vinogradarstvo	16—20
Ribarstvo	21—24

SOCIJALNA POLITIKA I NARODNO ZDRAVLJE

Služba inspekcije rada i zaštita rada	25—27
Jugoslavija i Svetska zdravstvena organizacija	27—28

KULTURA

Radnički univerziteti 1957—1959	29—32
Institut društvenih nauka	32—34

SPOLJNA POLITIKA

Stavovi Jugoslavije o pitanju konferencije na vrhu	35—37
Učešće Jugoslavije na XIV Zasedanju Generalne skupštine UN	37—44

N 9. V. 1960 / 154

REPUBLIČKE NARODNE SKUPŠTINE

SEDNICE NARODNE SKUPŠTINE NR SRBIJE

12. JANUARA 1960

Na devetoj zajedničkoj sednici Republičkog veća i Veća proizvođača, 12. januara 1960, Narodna skupština NR Srbije pretresla je izveštaj o stanju i problemima nepokretne opštenarodne imovine i imovinsko-pravne službe, koji je pripremio Odbor za organizaciju vlasti i upravu Republičkog veća, i s tim u vezi donela Preporuku za sređivanje imovinsko-pravnih odnosa fonda nepokretne opštenarodne imovine i učvršćenje imovinske pravne službe, kao i Preporuku za rešenje nekih problema geodetske službe i katastra zemljišta. Skupština je zatim pretresla izveštaj Odbora za privredu o ba veća o ugostiteljstvu i turizmu u NR Srbiji i pitanje unutrašnje trgovine u NR Srbiji, izabrala predsednika jednog okružnog suda, predsednika jednog okružnog privrednog suda i 14 sudija okružnih sudova i razrešila 2 predsednika i 17 sudija okružnih sudova, kao i jednog sudiju okružnog privrednog suda.

Republičko veće na trinaestoj sednici i Veće proizvođača na jedanaestoj sednici, 12. januara 1960, usvojili su Zakon o raspravljaju imovinskih odnosa nastalih samovlasnim zauzećem zemljišta u društvenoj svojini, Zakon o zaštiti zemljišta od erozije i uređenju bujica, Zakon o određivanju dela stanarine i zakupnine koji se može odrediti kao prihod stanbene zajednice, Odluku o odobrenju završnog računa Investicionog fonda Narodne Republike Srbije za 1958. godinu i Odluku o nagradama i naknadama narodnih poslanika Narodne skupštine Narodne Republike Srbije.

Republičko veće je, u isključivoj nadležnosti, donelo Odluku o raspisivanju opštih izbora za odbornike narodnih odbora, Odluku o osnivanju i teritorijalnoj nadležnosti okružnih i sreskih sudova i Odluku o teritorijalnoj nadležnosti okružnih privrednih sudova, a Veće proizvođača Odluku o uvažanju ostavke i određivanju dopunskih izbora za upražnjeno mesto narodnog poslanika Veća proizvođača Narodne skupštine Narodne Republike Srbije.

Akti koje su domovi usvojili:

Zakon o raspravljaju imovinskih odnosa nastalih samovlasnim zauzećem zemljišta u društvenoj svojini. Samovlasna zauzeća izvršena od 28. VIII. 1945. priznaju se u svojini zauzimaču odnosno današnjem držaocu, osim u slučajevima uzurpacije šuma i šumskih zemljišta, zemljišta na erozionom području na kojima su sprovedene zaštitne mere, građevinskih zemljišta, zemljišta na smetnju komunikacijama, enklava i poluenklava, prevelikih ili na neobičajen način zauzetih zemljišta. No, i u pogledu tih zemljišta Zakon daje izvesne korekcije i priznaje zauzimačima pravo svojine na manjim površinama šumskog zemljišta ako se nalaze u neposrednoj blizini okućnice zauzimača, određujući uslove pod kojima se priznaje ovakvo zauzeće. Zakonom su dalje određeni organi, nadležnost, rokovi i postupak za raspravljaju zauzeća. Ako se do kraja 1963. postupak ne pokrene, samovlasni zauzimači se neće moći koristiti pogodnostima ovog Zakona, a samovlasno zauzeta zemljišta će se oduzeti.

Zakon o zaštiti zemljišta od erozije i uređenju bujica reguliše odnose između društvene zajednice i korisnika zemljišta koji nastaju sprovođenjem protiverozionih radova i mera, odnosno uređenjem bujica u cilju osposobljavanja erodiranih površina za poljoprivrednu i šumarsku proizvodnju, i sprečavanja šteta koje se erozionim procesima nanose privredi i naseljenim mestima. Zaštita se može sprovesti izgrađivanjem građevinskih objekata (u koritu bujica i sl.) ili podizanjem poljoprivrednih i šumskih zasada. Troškove podizanja osnovnih objekata snosi političko-teritorijalna jedinica, a troškove za ostale objekte — korisnik zemljišta. Plodove poljoprivrednih i šumskih zasada koriste zajednica i korisnik zemljišta, srazmerno uložnim sredstvima, mada se predviđa mogućnost da u određenim slučajevima korisnik zemljišta u celini ubira plodove zasada. Ovi odnosi se regulišu ugovorom između organa upravljanja protiverozionim sistemom i korisnika zemljišta. Za korišćenje protiverozionog sistema (radi navodnjavanja i sl.) plaća se naknada. Visina naknade zavisi od koristi koju sistem pruža korisniku.

Zakon o određivanju dela stanarine i zakupnine koji se može odrediti kao prihod stanbene zajednice. Visina ovog prihoda može se odlukom narodnog odbora predviđati do 2% od iznosa stanarine, i do 1% od ugovorene zakupnine. Pri određivanju ovih procenata vodilo se računa o nameni za koju je predviđeno ovakvo izdvajanje dela stanarine odnosno zakupnine. Ona ima da služi isključivo za podmirenje troškova stanbene zajednice u vezi s pružanjem pomoći kućnim savetima u tekucem održavanju zgrada, kao što je organizovanje raznih serisa i sl.

Odluka o raspisivanju opštih izbora za odbornike narodnih odbora predviđa održavanje opštih izbora za opštinska veća na dan 20. marta 1960. za veća proizvođača opštinskih narodnih odbora, i to za proizvođačku grupu industrije, trgovine i zanatstva, na dan 26. marta 1960. a za proizvođačku grupu poljoprivrede na dan 27. marta 1960. Opšti izbori za odbornike sreskih veća i veća proizvođača sreskih narodnih odbora održaće se 16. aprila 1960.

Odluka o odobrenju završnog računa Investicionog fonda Narodne Republike Srbije za 1958. godinu. Investicioni fond iskazuje ostvareni priliv sredstava od 9.279 miliona din., od čega je korišćeno 3.996 miliona din. Višak od 5.283 miliona din. prenet je u 1959.

Odluka o osnivanju i teritorijalnoj nadležnosti okružnih i sreskih sudova uskladjuje područja okružnih i sreskih sudova sa promenama područja opština i srezova i ustanovljava 24 okružna i 111 sreskih sudova. Sem nekih izuzetaka, za područje jednog sresa osnovan je jedan okružni sud. Područja znatnog broja sreskih sudova podudaraju se sa područjima opština. Od 111 sreskih sudova 59 je nadležno za jednu opštinu, 35 za po dve, 13 za po tri i 4 za po četiri opštine.

Odluka o teritorijalnoj nadležnosti okružnih privrednih sudova unosi promene u pogledu teritorijalne nadležnosti okružnih privrednih sudova na teritoriji NR Srbije, van područja Autonomne Pokrajine Vojvodine, uskladujući ovu sa promenama područja opština i srezova.

Odluka o izmenama Odluke o nagradama i naknadama narodnih poslanika Narodne skupštine Narodne Republike Srbije uskladjuje nagrade i naknade narodnih poslanika sa opštim povećanjem ličnog dohotka lica u radnom odnosu.

Preporuka za sređivanje imovinsko-pravnih odnosa fonda nepokretne opštenarodne imovine i učvršćenje imovinsko-pravne službe. Skupština preporučuje Izvršnom veću da neposredno preduzme mere potrebne za sređivanje fonda nepokretne opštenarodne imovine i učvršćenje imovinsko-pravne službe, narodnim odborima da kompleksno na svojim sednicama razmotre ova pitanja, a nadležnim savetima da stalno prate odvijanje poslova na sređivanju imovinsko-pravnih odnosa i fonda nepokretne opštenarodne imovine, kao i da stalno nadziru rad imovinsko-pravne službe.

Preporuka za rešenje nekih problema geodetske službe i katastra zemljišta je upućena sreskim narodnim odborima sa ciljem da posvete pažnju geodetskoj službi i katastru, da preduzmu mere za ažuriranje katastra, kao i da obezbede materijalna sredstva i uslove za funkcionisanje ove službe. Izvršnom veću se pak preporučuje da preduzme mere za uspešnije stručno osposobljavanje kadra u katastarskoj službi i za modernizaciju tehničke opreme geodetske službe.

29. JANUARA 1960

Na desetoj zajedničkoj sednici Republičkog veća i Veća proizvođača, 29. januara 1960, Narodna skupština NR Srbije saslušala je ekspozice predstavnika Izvršnog veća o Predlogu društvenog plana Narodne Republike Srbije za 1960. usvojila Odluku o izmenama i dopunama Poslovnika Narodne Republike Srbije, razrešila Odbor za društvena sredstva, a izabrala Odbor za društveni nadzor, izabrala narodnog poslanika Pavla Jovičevića za člana Izvršnog veća, razrešila jednog sudiju Vrhovnog suda Narodne Republike Srbije i usvojila Izveštaj Administrativnog odbora o pregledu finansijskog poslovanja za III i IV tromesečje 1959. i izvršenju predračuna prihoda i rashoda Narodne skupštine Narodne Republike Srbije za 1959.

Na četrnaestoj i petnaestoj sednici Republičkog veća i dvanaestoj i trinaestoj sednici Veća proizvođača, 29. i 30. januara 1960, usvojili su Društveni plan Narodne Republike Srbije za 1960, Budžet Narodne Republike Srbije za 1960, Zakon o učešću političko-teritorijalnih jedinica u zajedničkim prihodima, Zakon o zdravstvenom osiguranju poljoprivrednih proizvođača, Odluka o odobrenju finansijskih planova republičkih fondova za 1960 i Odluka o visini doprinosa koji plaćaju poljoprivredni proizvođači za finansiranje osnovnog zdravstvenog osiguranja.

Kao isključivo nadležno, Republičko veće je na petnaestoj sednici, 30. januara 1960, donelo Odluku o utvrđivanju broja članova Saveta Umetničke akademije i saveta akademija u sastavu Umetničke akademije koje bira Narodna skupština i o izboru tih članova.

Akti koje su domovi usvojili:

Društveni plan Narodne Republike Srbije za 1960 predviđa dalji porast proizvodnje u svim privrednim oblastima, a naročito u oblasti industrije. Porast nacionalnog dohotka predviđa se u ukupnoj privredi za 7,7% prema 1959. U saobraćaju se očekuje povećanje za 16,6%, u industriji za 15,0%, u građevinarstvu za 12,8%, u trgovini za 10,3% itd. Ukupni obim investicionih ulaganja predviđa se u iznosu od 334.0 milijardi din., od čega u društvenom sektoru 318.0 milijardi ili 13,2%. Ulaganja u oblasti društvenog standarda povećavaju se za 19,6%, što predstavlja znatno brži porast ulaganja investicija u ovu oblast. Povećanje produktivnosti rada, mereno porastom društvenog proizvoda na jednog zaposlenog, predviđa se u društvenom sektoru privrede za oko 7,2%, a u industriji i rudarstvu za oko 7,7%. Ocenjuje se da će lična potrošnja porasti za oko 6%, odnosno po stanovniku za oko 4,5%, a realne plate lica zaposlenih u društvenom sektoru za oko 7% prema 1959.

Budžet Narodne Republike Srbije za 1960 godinu utvrđuje ukupne prihode i rashode u iznosu od 31.984.000.000 din. Za budžetske investicije budžetom se predviđa 5.240 miliona din., za dotacije fondovima 5.231 milion, za dotacije samostalnim ustanovama 595 miliona itd.

Zakon o učešću političko-teritorijalnih jedinica u zajedničkim prihodima. Od ukupno ostvarenih zajedničkih prihoda srezovima i opštinama pripada 60%, a Republici 37%. Zakon obavezuje srezove da opštinama obezbede učešće od najmanje 29%. Budžetu Autonomne Pokrajine Vojvodine pripada 12,5% od ukupnog iznosa ovih prihoda ostvarenih na njenom području. Autonomnoj Kosovsko-Metohijskoj Oblasti ustupa se celokupan iznos zajedničkih prihoda ostvarenih na njenom području, s tim da opštinama na svom području mora obezbediti učešće u ovim prihodima u iznosu od najmanje 29%. Zakon sadrži i odredbe o povećanom učešću i dotacijama nekim srezovima iz zajedničkih prihoda, kao i o raspodeli opštinskog prireza, poreza na duvan i prihoda od sudskih taksa.

Zakon o zdravstvenom osiguranju poljoprivrednih proizvođača uvodi zdravstveno osiguranje poljoprivrednih proizvođača koje se predviđa kao osnovno, opšte, jedinstveno i obavezno za sve poljoprivredne proizvođače i prošireno i koje se uvodi odlukom narodnog odbora za područje pojedinog sresa odnosno opštine. Njime se obezbeđuju širi obim i povoljniji uslovi korišćenja zdravstvene zaštite. Finansiranje kako osnovnog tako i proširenog zdravstvenog osiguranja vrši se putem sreskih i Republičkog fonda zdravstvenog osiguranja poljoprivrednih proizvođača, kojim upravlja skupština i drugi organi, po principima društvenog upravljanja. Sredstva fondova obezbeđuju se doprinosom poljoprivrednih proizvođača i lica koja imaju porezu podložne prihode od poljoprivrede. Kao osnov za plaćanje ovog doprinosa uzima se katastarski prihod i broj članova domaćinstva, odnosno poreska osnovica koja služi za oporezivanje dohotka. Visina se određuje godišnjim društvenim planom ili odlukom Narodne skupštine. U prihodima učestvuju i budžeti političko-teritorijalnih jedinica, a kao izvor prihoda fonda mogu da budu i drugi prihodi određeni na osnovu zakona. Troškovi medicinske pomoći koju poljoprivredni osiguranci koriste padaju u celini ili delimično na teret sreskih fondova zdravstvenog osiguranja poljoprivrednih proizvođača.

Odluka o visini doprinosa koji plaćaju poljoprivredni proizvođači za finansiranje osnovnog zdravstvenog osiguranja određuje da doprinos za sreski fond za osnovno zdravstveno osiguranje za 1960 iznosi 2% od katastarskog prihoda odnosno od osnovice za oporezivanje dohotka za one poljoprivredne proizvođače kojima se ne utvrđuje katastarski prihod, kao i po 250 din. za svakog člana domaćinstva.

Odluka o odobrenju finansijskih planova republičkih fondova za 1960 godinu. Kao republički fondovi, prema Odluci, ostaju: Republički fond za unapređenje poljoprivrede, Fond za unapređenje šumarstva, Republički fond voda, Fond za puteve, Fond za unapređenje kulturnih delatnosti i Fond za socijalne ustanove. Prihodi i rashodi raspoređuju se finansijskim planovima odnosnih fondova koji su sastavni deo ove Odluke, kojom se oni odobravaju.

Odlukom o izmenama i dopunama Poslovnika Narodne skupštine Narodne Republike Srbije menja se naziv Odbora za društvena sredstva u Odbor za društveni nadzor, proširuje njegova nadležnost, a povećava njegov sastav od 21 na 25 članova.

Odluka o utvrđivanju broja članova Saveta Umetničke akademije i saveta akademija u sastavu Umetničke akademije koje bira Narodna skupština Narodne Republike Srbije i o izboru tih članova. Umesto članova koje ona bira a kojima je istekao dvogodišnji mandat, Skupština je prethodno utvrdila broj koji ona bira, a zatim izabrala: u Savet Umetničke akademije 7, u Savet Muzičke akademije 6, u Savet Akademije za pozorišnu umetnost 7, u Savet Akademije za likovne umetnosti 6 i u Savet Akademije za primenjene umetnosti 6 članova.

J. S.

SEDNICE SABORA NR HRVATSKE

28 I 29 JANUARA 1960

Na jedanaestoj zajedničkoj sednici Republičkog veća i Veća proizvođača, 28 januara 1960, Sabor NR Hrvatske saslušao je ekspozee predstavnika Izvršnog veća Sabora o predlogu Društvenog plana Narodne Republike Hrvatske za 1960, o predlozima Zakona o učešću srezova i opština u prihodima ostvarenim iz zajedničkih izvora prihoda Narodne Republike Hrvatske, Zakona o budžetu Narodne Republike Hrvatske (republičkom budžetu) za 1960 i Zakona o finansijskim planovima republičkih fondova koji nemaju posebni organ upravljanja, za 1960. Sabor je, pored toga, usvojio izveštaj Odbora za prethodne žalbe o radu Odbora u drugom polugodištu 1959, zatim izabrao jednog sudiju Vrhovnog suda NR Hrvatske, predsednika Okružnog suda u Bjelovaru, izabrao odnosno razrešio više sudija Okružnog suda i jednog sudiju Okružnog privrednog suda i usvojio izveštaj Administrativnog odbora Sabora o izvršenju proračuna prihoda i rashoda i finansijskom poslovanju Sabora u IV tromesečju 1959.

Republičko veće i Veće proizvođača Sabora na svojim dvanaestim odvojenim sednicama, 29 januara 1960, usvojili su: Društveni plan Narodne Republike Hrvatske za 1960, Zakon o učešću srezova i opština u prihodima ostvarenim iz zajedničkih izvora prihoda NR Hrvatske, Zakon o budžetu NR Hrvatske (republičkom budžetu) za 1960, Zakon o finansijskim planovima republičkih fondova, koji nemaju posebni organ upravljanja, za 1960, Odluku o izmeni Odluke o nagradama i naknadama poslanika Sabora NR Hrvatske i odobrili Završni račun Republičkog investicionog fonda za 1957 i Završni račun Republičkog investicionog fonda za 1958.

Republičko veće Sabora, kao isključivo nadležno, na dvanaestoj sednici, 29 januara 1960, usvojilo je Zakon o izmeni područja opština i srezova u NR Hrvatskoj i Odluku o potvrđivanju Uredbe o izmeni Uredbe o organizaciji i radu Izvršnog veća Sabora NR Hrvatske.

Akti koje su domovi usvojili:

Društveni plan NR Hrvatske za 1960. Uz povećanje ukupnog društvenog proizvoda za 11,9% u 1960, predviđa se povećanje društvenih sredstava za 12,5%. Povećanje lične potrošnje iz društvenih sredstava predviđa se za 7,5%, investicija u osnovne fondove privrede za 15%, neprivrednih investicija za 2,6% i ostalih vidova opštedruštvene potrošnje za 22,7%, od čega bi se pretežni deo odnosio na ulaganje u obrtne fondove. U 1960 se u NR Hrvatskoj predviđaju ukupne društvene investicije u vrednosti od 213,0 milijardi din. Od toga će se u obrtne fondove uložiti oko 40 milijardi, a u osnovne fondove privrede oko 134 milijarde din. Plan predviđa da će investicije u društveni standard iznositi oko 36 milijardi, a neprivredne investicije oko 39 milijardi. Porast realnog obima lične potrošnje stanovništva predviđa se za oko 6% odnosno po stanovniku za oko 5%. Uz ovakav porast, ukupni obim lične potrošnje stanovništva u 1960 bio bi za oko 48% veći nego u 1956.

Izvoz NR Hrvatske iznosiće u 1960 oko 46,8 milijardi din., te će uglavnom ostati na visini izvoza 1959. Očekuje se dalji porast industrijske proizvodnje za oko 13% prema 1959 odnosno za 62% prema 1956, ili 97% od porasta obima proizvodnje predviđenog Društvenim planom privrednog razvoja NR Hrvatske za razdoblje od 1957—1961, tako da bi se u osnovi za četiri godine ostvario Petogodišnjim planom predviđeni obim proizvodnje. U 1960 očekuje se povećanje: građevinske delatnosti za 13%, saobraćajnih i PTT usluga za 14%, prometa u trgovini na malo za 12%, domaćeg turističkog prometa za 13%, inozemnog turističkog prometa za oko 18%, prometa ugostiteljstva za oko 7% i u društvenom zanatstvu porast vrednosti proizvodnje i usluga za oko 14%, sve prema 1959.

Zakon o izmeni područja opština i srezova u NR Hrvatskoj ukida od 1 marta 1960 16 opština (Bedekovčina, Miholjan i Veliko Trgovište, Žminj, Bakar, Jabukovac i Žažine, Žrnovnica, Vidovec, Bobota, Markušica, Orolik i Tovarnik, Nova Bukovica, Gradina i Špišić Bukovica). Ukidanjem pomenutih opština Zakonom se na dotičnim područjima stvaraju veće i ekonomski jače opštine s centrom kome gravitira određeno područje. Zakon donosi i odredbe kojima se rešavaju u vezi s ukidanjem dotičnih opština, naprimer, pitanja sastava narodnih odbora onih opština kojima se pripajaju ukinute opštine, pitanja imovine, prava i obaveza ukinutih opština, način likvidacije poslovanja narodnih odbora ukinutih opština itd.

Zakon o učešću srezova i opština u prihodima ostvarenim iz zajedničkih izvora prihoda NR Hrvatske. Od ukupnih prihoda ostvarenih iz zajedničkih izvora prihoda na području NRH pripada: opštini 29% od zajedničkih prihoda ostvarenih na njenom području, srezu 29% od zajedničkih prihoda ostvarenih na njegovom području, a ostatak od 39% republičkom budžetu i republičkim fondovima. Zakon određuje nekim srezovima izuzetno veće učešće u zajedničkim prihodima, na račun učešća NRH u prihodima ostvarenim iz zajedničkih izvora prihoda. Prihodi od sudskih taksa raspoređuju se na sledeći način: 20% za finansiranje programa investicija i opreme sudskih zgrada, 32% republičkom budžetu, a 48% srezu na čijem je području ostvaren prihod. Zakon raspoređuje i ukupni iznos opštinskog prireza na dohodak od poljoprivrede, koji ulazi u zajedničke izvore prihoda, na pojedine srezove u tačno određenim iznosima.

Zakon o budžetu NR Hrvatske (republičkom budžetu) za 1960 godinu. Prihodi i rashode određuje u visini od 21.389.100.000 din. Povećanje rashoda u novom budžetu iznosi 18,8% prema 1959. Lični rashodi povećani su za 16,8% a materijalni za 15,7%. Neprivredne investicije su povećane za 694 miliona din. prema 1959, dotacije budžetskim fondovima za 410 miliona, dotacije društvenim organizacijama za 20,7% i troškovi za studije i istraživanja za 300 miliona din. prema 1959.

Zakon o finansijskim planovima republičkih fondova koji nemaju posebni organ upravljanja za 1960. Finansijski plan republičkog putnog fonda predviđa prihode u visini od 695 mil. din., rashode u visini od 2.645 mil. din. i višak rashoda od 1.950 mil. din., koji se pokriva dotacijom iz republičkog budžeta. Finansijski plan Fonda za unapređenje izdavačke delatnosti predviđa prihode i rashode u visini od 180 mil. din., a finansijski plan Fonda za socijalne ustanove NR Hrvatske predviđa prihode i rashode u visini od 350 mil. din.

Odluka o izmeni Odluke o nagradama i naknadama poslanika Sabora. Ovom Odlukom ukida se posebna nagrada narodnim poslanicima za rad na sednicama veća Sabora zbog toga

što svaki narodni poslanik već ima platu za rad na radnom mestu, nagradu za stalne funkcije u Saboru ili njegovim organima ili naknadu za izgublenu zaradu.

Završni račun republičkog investicionog fonda za 1957 prikazao je ostvarene prihode u iznosu od 2.546,9 mil. din., a rashode od 2.561,9 mil. din., tako da su rashodi veći od prihoda za 15,0 mil. din.

Završni račun republičkog investicionog fonda za 1958 prikazao je ostvarene prihode u iznosu od 5.935,6 mil. din., rashode od 4.999,4 mil. din., a neutrošena sredstva od 936,2 mil. din.

Uredba o izmeni Uredbe o organizaciji i radu Izvršnog veća Sabora NR Hrvatske. Uredbom se određuje da Izvršno veće Sabora ima tri potpredsednika umesto dva, koliko ih je imalo dosad.

E. K.

SEDNICE NARODNE SKUPŠTINE NR SLOVENIJE

14 I 15 JANUARA 1960

Na dvanaestoj zajedničkoj sednici Republičkog veća i Veća proizvođača, 14 i 15 januara 1960, Narodna skupština NR Slovenije saslušala je obrazloženja uz predlog Društvenog plana NR Slovenije za 1960, Zakona o određivanju učešća opština i srezova u ukupnim izvorima prihoda i Zakona o budžetu Narodne Republike Slovenije (republičkom budžetu) za 1960. Skupština je, pored toga, prihvatila Odluku o izmenama i dopunama Poslovnika Narodne skupštine NR Slovenije, Rešenje o izboru predsednika Okružnog suda u Murskoj Soboti i izboru odnosno razrešenju sudija okružnih sudova, odobrila izveštaj Administrativnog odbora Narodne skupštine NR Slovenije za 1959 i usvojila Rešenje o razrešenju člana Izvršnog veća Narodne skupštine NR Slovenije, kojim je na sopstvenu molbu razrešen član Izvršnog veća Janko Rudolf. Na ovoj sednici predstavnici Izvršnog veća su, sem toga, odgovorili na više pismenih pitanja poslanika.

Republičko veće i Veće proizvođača na svojim jedanaestim odvojenim sednicama, 14 i 15 januara 1960, usvojili su Društveni plan NR Slovenije za 1960, Zakon o određivanju učešća opština i srezova u ukupnim izvorima prihoda, Zakon o budžetu NR Slovenije (republičkom budžetu) za 1960, Odluku o određivanju osnova i visine opšteg doprinosa od poljoprivrednih prihoda i opšteg ličnog doprinosa osiguranika za zdravstveno osiguranje poljoprivrednih proizvođača i Odluku o određivanju procenata zemljišta u vezi s arondacijom.

Republičko veće, kao isključivo nadležno, usvojilo je na jedanaestoj sednici Zakon o izmenama Zakona o područjima srezova i opština u NR Sloveniji.

Akti koje su domovi usvojili.

Društveni plan NR Slovenije za 1960 predviđa dalje podizanje životnog standarda, povećanje izvoza, orijentaciju kapitalnih investicionih fondova na dovršenje već započetih rekonstrukcija i pri tome naročito na uvođenje automatizacije i upotrebu elektronske tehnike, bržu izgradnju energetskih objekata i modernizaciju saobraćaja, ubrzan razvoj stocarstva i povećanje mehanizacije. Prema 1959, društveni proizvod biće veći za 11,4%, narodni dohodak za 11,3%, a ukupne investicije za 9%. Realna lična potrošnja će porasti za 7,7%, odnosno za 6,7 po stanovniku, dok će se realne plate po zaposlenom u društvenom sektoru povećati za oko 9%. Fondovi za izgradnju stambenih kuća će se povećati za oko 25%, sredstva za razvatak školstva za 22%, a sredstva za razvatak zdravstva za 11%. Fizički obim industrijske proizvodnje biće veći za 11%, ukupne poljoprivredne proizvodnje za 19,7%, a građevinarstvo će podići svoju proizvodnju za oko 11%. Obim usluga u saobraćaju povećaće se za 13%, robni promet za 6%, a promet u ugostiteljstvu za oko 7%. Plan takođe predviđa i povećanje obima zanatske proizvodnje i usluga za 10% i to u društvenom sektoru za 13%, a u privatnom za 2%.

Zakon o određivanju učešća opština i srezova u ukupnim izvorima prihoda. Opštinama pripada 31% prihoda od ukupnih izvora prihoda ostvarenih na teritoriji opštine, a srezovima 31% ovih prihoda ostvarenih na teritoriji sreza. U cilju uravnoteženja budžeta, u srezovima Novo Mesto i Koper uvodi se dopunsko učešće u ukupnim izvorima prihoda u visini od 13%, a u srezovima Gorica i Murska Sobotna 26%. Ukupni izvori prihoda svih političko-teritorijalnih jedinica uključuju opštinski doprinos od poljoprivrede po najnižim prosečnim stopama, koje se za pojedine srezove kreću između 13,5 i 11,3%.

Zakon o budžetu Narodne Republike Slovenije (republičkom budžetu) za 1960. Za 1960 se predviđa ukupno 12.003.000.000 din. prihoda i isto toliko rashoda.

Zakon o izmenama Zakona o područjima srezova i opština u Narodnoj Republici Sloveniji. U Srezu Ljubljana ukidaju se Opština Dobropole (pripaja se delimično Opštini Grosuplje a delimično Opštini Kočevje), Opština Lašče (opštinama Ljubljana-Rudnik i Ribnica) i Opština Sotražica (pripaja se opštinama Ribnica, Kočevje i Loška Dolina). Ukida se takođe Opština Šempeter pri Novi Gorici u Srezu Gorica, koja se u celini prisajedinjuje Opštini Nova Gorica. Delimično se menjaju i granice između opština Zagorje ob Savi i Litija.

Odluka o određivanju osnova i visine opšteg doprinosa od poljoprivrednih prihoda i opšteg ličnog doprinosa osiguranika za zdravstveno osiguranje poljoprivrednih proizvođača određuje katastarski prihod kao osnov za opšti doprinos koji plaćaju

lica sa prihodima od poljoprivrede koji podležu plaćanju poreze. Visina opšteg doprinosa iznosi 2% od katastarskog prihoda. Opšti doprinos se određuje u godišnjem iznosu od 1.200 din. po osiguraniku.

Odluka o određivanju procenta zemljišta u vezi s arondacijom dozvoljava arondaciju u slučajevima kad površina zemljišta kojim upravlja jedna ili više poljoprivrednih organizacija obuhvata najmanje 25% ukupne površine zemljišta u kompleksu koji je predmet arondacije.

Odluka o izmenama i dopunama Poslovnika Narodne skupštine NRS. Izmenjene su i dopunjene odredbe Poslovnika o delokrugu rada dosadašnjeg Stalnog zajedničkog odbora za društvena sredstva, kome je istovremeno promenjen naziv u Odbor za društvenu kontrolu.

Odluka o izmenama i dopunama Odluke o nagradama i nadoknadama poslanika Narodne skupštine NR Slovenije. Visina nagrada poslanika i stalnih funkcionera Narodne skupštine, nepromenjena od juna 1958, uskladjuje se sa povećanjima primanja svih lica u radnom odnosu. Ukida se plaćanje honorara za plenarne sednice, a poslaničke dnevnice povećavaju se od 2.000 na 2.500 din.

Dr M. P.

SEDNICE NARODNOG SOBRANJA NR MAKEDONIJE

29 I 30 JANUARA 1960

Na trinaestoj zajedničkoj sednici Republičkog veća i Veća proizvođača, 29 januara 1960, Narodno sobranje NR Makedonije pretresalo je pitanje stanja šumarstva u Republici na osnovu izveštaja o problemima i stanju šumarstva u NR Makedoniji koji je podnelo Izvršno veće i analize o šumskim požarima u periodu od 1949 do 1958 koju je takođe podnelo Izvršno veće, zatim saslušalo ekspozé Državnog sekretara za robni promet o snabdevanju stanovništva u 1959, pretreslo izveštaj Odbora za pretstavke i žalbe o njegovom radu u drugom polugodu 1959, Predlog odluke o razrešenju i izboru sudija i izveštaj Administrativnog odbora o izvršenju predračuna Narodnog sobranja za četvrto tromesečje budžetske 1959 godine.

Pretres o problemima i stanju u šumarstvu Narodno sobranje je završilo usvajanjem Preporuke o unapređenju šumskog gazdinstva u Republici, čiji je predlog podnela komisija, izabrana od Sobraanja.

U ekspozéu o snabdevanju stanovništva u 1959, Moric Romano, državni sekretar za robni promet, istakao je da se osnovne postavke Rezolucije Narodnog sobranja o poboljšanju snabdevanja stanovništva, koju je Sobraanje donelo u 1958, uspešno ostvaruju, i da je Rezolucija u ovom razdoblju odigrala uspešnu mobilizatorsku ulogu. U 1959 pristupilo se proizvodnji onih artikala u oblasti poljoprivrede koji su nedostajali na tržištu. Niz preduzetih mera, u uslovima povećane industrijske i poljoprivredne proizvodnje, povećanih prihoda stanovništva, porasta zaposlenosti, kao i realne lične potrošnje, omogućio je i postizanje odgovarajućih uspeha u pogledu snabdevenosti. Promet u trgovini na malo veći je u 1959 za 16,6% u poređenju sa 1959, što predstavlja 5% više od planom predviđenog prometa za tu godinu.

Izveštaj o radu Odbora za pretstavke i žalbe u drugom polugodu 1959 Narodno sobranje je usvojilo jednoglasno.

Odlukom Narodnog sobranja o razrešenju i izboru sudije Vrhovnog suda Republike razrešen je dužnosti, zbog ispunjenja uslova za starosnu penziju, sudija Aleksandar Filipov Glavinski, a za sudiju Vrhovnog suda izabran je Jovan Dukovski, dosadašnji javni tužilac NR Makedonije.

Najzad, Narodno sobranje jednoglasno je usvojilo izveštaj Administrativnog odbora o izvršenju predračuna Narodnog sobranja za četvrto tromesečje budžetske 1959 godine.

Pre prelaska na dnevni red Sobraanje je saslušalo odgovor na pitanje narodnog poslanika ing. Peter Graška o tome kakve mere je preduzeo ili predviđa da preduzme Izvršno veće u vezi sa osnivanjem centra za spasavanje u rudnicima, i koje mogućnosti postoje za obezbeđivanje deviznih sredstava za nabavku opreme za čete za spasavanje u rudnicima »Zletovo« i »Radušak«. Odgovor je podneo pretstavnik Izvršnog veća Blagoj Popov, sekretar za industriju, ističući da, i pored deviznih teškoća, postoje realni izgledi da se ovo pitanje u 1960 pozitivno reši.

Republičko veće na trinaestoj sednici i Veće proizvođača na četrnaestoj sednici, 30 januara 1960, pretresali su predlog Zakona o radnim odnosima poljoprivrednih radnika kod privatnih poslodavaca i Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o šumama.

Akti koje su domovi usvojili:

Zakon o radnim odnosima poljoprivrednih radnika kod privatnih poslodavaca zaštićuje prava koja proizlaze iz radnih odnosa ove kategorije radnika, koji su se upravo u tom pogledu dosad nalazili u najnepovoljnijem položaju. Zakonom se regulišu pitanja zasnivanja radnog odnosa, radnog vremena, plata, prestanka radnog odnosa i dr.

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o šumama predviđa da šumska gazdinstva postanu privredne organizacije, budući da su dosad bila ustanove sa samostalnim finansiranjem. Šumska gazdinstva su obavezna da najkasnije do 31 decembra 1960 saobrazu svoju organizaciju odredbama ovog Zakona.

P. K.

SEDNICE NARODNE SKUPŠTINE NR CRNE GORE

18 JANUARA 1960

Na sedmoj zajedničkoj sednici Republičkog veća i Veća proizvođača, 18. januara 1960. Narodna skupština NR Crne Gore saslušala je ekspozee predstavnika Izvršnog veća o Predlogu društvenog plana NR Crne Gore za 1960 i o Predlogu budžeta NR Crne Gore (republičkog budžeta) za 1960 i usvojila izveštaj Odbora za pretstavke i žalbe o radu Odbora za vreme od 1. jula do 31. decembra 1959.

Republičko veće i Veće proizvođača na svojim devetim odvojenim sednicama, 18. januara 1960, usvojili su Društveni plan NR Crne Gore za 1960, Budžet NR Crne Gore (republički budžet) za 1960, Završni račun o izvršenju budžeta NR Crne Gore za 1958, Zakon o izmenama i dopunama Zakona o opštinskom prirezu, Zakon o određivanju dela stanarine i zakupnine koji se može obezbediti kao prihod stanbene zajednice, Zakon o određivanju dopunskih sredstava budžetima opština, Zakon o radnim odnosima kućnih pomoćnica i Odluku o izmenama Odluke o naknadama i platama za stalne funkcije poslanika Narodne skupštine NR Crne Gore. Pored toga, domovi su izvršili izbor pretsednika, potpredsednika i zapisničara. U Republičkom veću izabrani su, za: pretsednika Savo Brković, potpredsednika Vlado Strugar a zapisničare Marko Đolević, Savo Vujačić i Radojica Šuškić. U Veću proizvođača izabrani su za: pretsednika Spasoje Šarac, potpredsednika Savo Starović i zapisničare Tripo Sindik, Radisav Raspopović i Rizah Katana.

Veće proizvođača, kao isključivo nadležno, na devetoj sednici, 18. januara 1960, odobrilo je Statut Stručnog udruženja preduzeća za distribuciju električne energije NR Crne Gore i usvojilo ostavke na mandat narodnih poslanika iz grupe industrije, trgovine i zanatstva – Velizara Škerovića za izborni srez Titograd VII, Dušana Đurovića za izborni srez Virpazar i Nedeljka Kamilića za izborni srez Hercegovni II. Veće je odredilo dopunske izbore za ove izborne srezove.

Akti koje su domovi usvojili:

Društveni plan NR Crne Gore za 1960. U odnosu na prošlu godinu predviđa se povećanje društvenog bruto proizvoda za 19%, a nacionalnog dohotka za 16%. U poređenju sa 1959 predviđeno je značajno povećanje industrijske proizvodnje za 27%, a proizvodnje električne energije za 50%. Predviđa se i povećanje poljoprivredne proizvodnje za 5,7%, porast robnog prometa za 10%, ugostiteljskih usluga za 16%, zanatske proizvodnje i usluga za 10% i saobraćajnih usluga za 11,2%.

AKTI REPUBLIČKIH IZVRŠNIH VEĆA U DRUGOM POLUGOĐU 1959

U drugom polugođu 1959 rad republičkih izvršnih veća karakteriše, kao i u prvom polugođu iste godine, obimna delatnost na pripremanju, utvrđivanju i podnošenju narodnim skupštinama zakonskih predloga i predloga drugih akata iz nadležnosti skupština. Od posebnog je značaja rad republičkih izvršnih veća na pripremanju i podnošenju skupštinama zakonskih predloga o organima uprave narodnih odbora, koje su skupštine usvojile. Ovim zakonima razrađena su načela utvrđena Zakonom o izmenama i dopunama Opšteg zakona o uređenju opština i srezova od 13. juna 1959, o organima uprave narodnih odbora, kao i postavke sadržane o toj materiji u Zaključcima Saveznog izvršnog veća o organizaciji uprave u narodnim odborima od 11. marta 1959.

Gotovo sve republičke narodne skupštine su, na inicijativu svojih izvršnih veća, donele u drugom polugođu 1959 niz zakona iz oblasti reforme školstva: o osnovnoj školi, o gimnaziji, o školi za obrazovanje odraslih, kao i o pojedinim višim školama (za fizičku kulturu, pomorskoj, komercijalnoj, grafičkoj, tekstilnoj, obučarskoj i drugim višim školama).

Na osnovu ovlašćenja iz navedenih zakona iz oblasti školstva, republička izvršna veća su svojim propisima

Budžet NR Crne Gore (republički budžet) za 1960 utvrđuje prihode i rashode od din. 5.352.700.000.

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o opštinskom prirezu. Određene su progresivne stope opštinskog prireza koje propisuju opštinski narodni odbori. Opštinski prirez koji plaćaju individualni poljoprivredni proizvođači raspoređen je po opštinama srazmerno odnosima u nacionalnom dohotku ovih proizvođača, a u iznosu određenom članom 187. saveznog Zakona o budžetima i finansiranju samostalnih ustanova.

Zakon o određivanju dela stanarine i zakupnine koji se može obezbediti kao prihod stanbene zajednice propisuje da najviši procenat koji opštinski narodni odbor može svojom odlukom odrediti kao prihod stanbene zajednice prema ovlašćenju iz Zakona o stanbenim zajednicama može iznositi do 5% od iznosa dela stanarine namenjenog za upravljanje i održavanje stanova i do 2% od ukupne zakupnine poslovnih prostorija.

Zakon o određivanju dopunskih sredstava budžetima opština određuje dopunska sredstva budžetima opština povećanjem učešća u zajedničkim prihodima i visini dotacija iz republičkog budžeta. Opštinama se povećava učešće u zajedničkim prihodima iznad učešća određenog saveznim Zakonom o budžetima i finansiranju samostalnih ustanova, tako da opštine učestvuju u ukupnim zajedničkim prihodima ostvarenim na svom području sa 55% do 72%. Pored toga, ovim Zakonom određene su dotacije za 20 opština.

Zakon o radnim odnosima kućnih pomoćnica u skladu sa saveznim Zakonom o radnim odnosima reguliše radne odnose kućnih pomoćnica kod pojedinih domaćinstava i samaca. Prema odredbama ovog zakona, radni odnosi kućnih pomoćnica zasniva se isključivo pismenim ugovorom o radu. Dalje se utvrđuje redovno radno vreme od 8 časova, obezbeđuje odmor i noćni počinak, predviđa se nedeljni i praznični odmor, određuju minimalne plate i pruža se u slučaju bolesti ograničena zaštita u odnosu na davanje otkaza od strane poslodavca. Zakonom je razrađeno i pitanje privremenog radnog odnosa lica koja ne rade sa punim radnim vremenom na kućnim poslovima, kao i prava ovih lica na higijensko-tehničku zaštitu pri radu i na socijalno osiguranje u slučaju nesreće na poslu.

Odlukom o izmenama Odluke o naknadama i platama za stalne funkcije poslanika Narodne skupštine NR Crne Gore izvršeno je povećanje mesečnih plata za stalnu funkciju članova Republičkog veća u Skupštini i njenim organima, odnosno povećanje mesečnih plata onim članovima Republičkog veća koji nemaju stalan prihod iz radnog odnosa ili od penzije, u vezi s povećanjem plate javnim službenicima od 7% 1958 i 10% od januara 1960.

A. P.

razradila i utvrdila program razvitka pojedinih vrsta škola na svojoj teritoriji (gimnazija, stručnih škola, škola za obrazovanje nastavnika i dr.), a ujedno su regulisala i pitanja posebnog dodatka nastavnika i vaspitnog osoblja u školama.

Zapažena je i normativna delatnost izvršnih veća u pogledu osnivanja novih instituta i drugih naučnih ustanova, naročito u oblasti poljoprivrede, kao što su instituti za vinogradarstvo i vinarstvo, za stočarstvo, za ekonomiku poljoprivrede, za govedarstvo i svinjarstvo, ekonomski i biološki instituti.

U vezi sa osnivanjem određenih škola, instituta i drugih naučnih ustanova, republička izvršna veća su svojim rešenjima imenovala članove organa društvenog upravljanja u tim školama i ustanovama.

Sva republička izvršna veća su svojim odlukama utvrdila stope doprinosa za pojedine grane socijalnog osiguranja u okviru opšte stope određene od strane Federacije.

U okviru ovlašćenja koja su im data saveznim propisima republička izvršna veća su regulisala i razna pitanja službeničkog sistema, kao što su položajne plate sekretara narodnih odbora i službenika organa uprave, naknade za prekovremeni rad i noćno dežurstvo službenika veterinarske struke koji rade u veterinarskim ustanovama, novogodišnje nagrade za 1959 i dr.

Pojedine narodne republike su krajem 1959 donele i društveni plan i budžet za 1960.

U oblasti funkcionisanja javne uprave, republička izvršna veća su donela više rešenja o postavljenjima i razrešenjima od dužnosti funkcionera republičke uprave.

S obzirom na izložene opšte karakteristike, normativna delatnost republičkih izvršnih veća, kao i njihova delatnost u pripremanju, utvrđivanju i podnošenju skupštinama zakonskih predloga i predloga drugih akata iz nadležnosti skupština, zahvatila je najaktuelnija pitanja iz društveno-ekonomske, kulturno-prosvetne, socijalne i drugih oblasti života, rada i razvika narodnih republika.

U drugom polугоду 1959 (od 1 jula do 31 decembra) republička izvršna veća su donela sledeće pravne akte objavljene u republičkim službenim listovima, i to:

IZVRŠNO VEĆE NARODNE SKUPŠTINE NR SRBIJE

Uredbe

Uredba o početku rada i sastavu organa upravljanja Tehnološkog fakulteta u Novom Sadu (»Službeni glasnik NR Srbije«, br. 30/59);

Uredba o organizaciji i radu republičke Komisije za verska pitanja (30/59);

Uredba o produženju rada Ekonomskog instituta u Beogradu kao naučne ustanove (32/59);

Uredba o produženju rada Instituta za eksperimentalnu fonetiku, patologiju govora i izučavanje stranih jezika u Beogradu kao naučne ustanove (32/59);

Uredba o produženju rada Instituta za ekonomiku poljoprivrede u Beogradu kao naučne ustanove (32/59);

Uredba o produženju rada Astronomske opservatorije u Beogradu kao naučne ustanove (32/59);

Uredba o produženju rada Seizmološkog zavoda u Beogradu kao naučne ustanove (32/59);

Uredba o produženju rada Instituta za ispitivanje električnih pojava »Nikola Tesla« u Beogradu kao naučne ustanove (32/59);

Uredba o produženju rada Instituta za ispitivanje materijala u Beogradu kao naučne ustanove (32/59);

Uredba o produženju rada Biološkog instituta u Beogradu kao naučne ustanove (32/59);

Uredba o osnivanju Instituta za vinogradarstvo i vinarstvo (32/59);

Uredba o produženju rada Zavoda za stočarstvo u Novom Sadu kao naučne ustanove pod imenom: Institut za govedarstvo i svinjarstvo (32/59);

Uredba o osnivanju Instituta za stočarstvo u Beogradu (33/59);

Uredba o izmenama Uredbe o organizaciji i radu Sekretarijata za poljoprivredu Izvršnog veća Narodne skupštine Narodne Republike Srbije (40/59);

Uredba o izmenama Uredbe o organizaciji i radu Sekretarijata za šumarstvo Izvršnog veća Narodne skupštine Narodne Republike Srbije (40/59);

Uredba o osnivanju Uprave za personalne poslove Narodne Republike Srbije (41/59);

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o osnivanju republičke Komisije za stavljanje predloga o priznavanju prava na penziju (47/59);

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o određivanju objekata i radova čije će investicione programe odobravati Izvršno veće (48/59);

Uredba o izmenama Uredbe o organizaciji i radu Zavoda za statistiku Narodne Republike Srbije (49/59);

Uredba o osnivanju Instituta za pedagoška istraživanja (54/59);

Uredba o osnivanju Zavoda za unapređenje školstva Narodne Republike Srbije (54/59);

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o organizaciji i radu Saveta za prosvetu Narodne Republike Srbije (55/59).

Odluke

Odluka o ustanovljavanju posebnog dodatka za nastavno i vaspitno osoblje (28/59);

Odluka o posebnom dodatku nastavnom osoblju određene specijalnosti za rad u stručnim školama (28/59);

Odluka o utvrđivanju stopa doprinosa za pojedine grane socijalnog osiguranja (28/59);

Odluka o određivanju najrazvijenijih srezova i opština na teritoriji Narodne Republike Srbije i o najvećim položajnim platama sekretara pojedinih narodnih odbora opština (28/59);

Odluka o drugoj izmeni i dopuni Odluke o utvrđivanju programa razvika gimnazija, stručnih škola i škola za obrazovanje nastavnika u Narodnoj Republici Srbiji do 1961 godine (28/59);

Odluka o okvirima za utvrđivanje položajnih plata službenika državnih organa Narodne Republike Srbije (28/59);

Odluka o načinu korišćenja sredstava za službena putovanja u inostranstvo, učešća na međunarodnim kongresima i drugim sastancima, razmenu stručnjaka sa inostranim organima i ustanovama, kao i specijalizacije i usavršavanja u inostranstvu (28/59);

Odluka o plaćanju honorarne nastave na višim školama (30/59);

Odluka o uvođenju zajedničke opšte službe za republičke organe (34/59);

Odluka o trećoj izmeni i dopuni Odluke o utvrđivanju programa razvika gimnazija, stručnih škola i škola za obrazovanje nastavnika u Narodnoj Republici Srbiji do 1961 godine (45/59);

Odluka o određivanju stopa doprinosa za kadrove u privredi za 1959 godinu koji će plaćati privatne radnje (45/59);

Odluka o izmeni Odluke o naknadi za prekovremeni rad i noćno dežurstvo službenika veterinarske struke zaposlenih u veterinarskim ustanovama (46/59);

Odluka o izmeni Odluke o položajnim platama službenika naučnih ustanova u Narodnoj Republici Srbiji (46/59);

Odluka o stopi poreza na promet duvana (49/59);

Odluka o posebnom dodatku za službenike veterinarske struke zaposlene u veterinarskim ustanovama (52/59);

Odluka o ustanovljenju dodatka prema izvršenim uslugama odnosno prema efektu rada za službenike veterinarske struke zaposlene u veterinarskim ustanovama (52/59);

Odluka o izmenama Odluke o uslovima za položaje starešina pojedinih kategorija veterinarskih ustanova, kao i o granicama njihovih položajnih plata (52/59);

Odluka o dodeljivanju novogodišnjih nagrada službenicima i radnicima republičkih državnih organa i ustanova koje vrše javnu službu (53/59);

Odluka o produženju razreza poreza na dohodak na prihode od zgrada za poresku 1958 godinu na poresku 1959 godinu (54/59);

Odluka o određivanju privremenog organa upravljanja na izgrađenim objektima osnovne kanalske mreže hidrosistema Dunav—Tisa—Dunav (55/59).

Rešenja

Rešenje o imenovanju članova republičke Komisije za verska pitanja (30/59);

Rešenje o imenovanju članova Saveta Ekonomskog instituta u Beogradu (32/59);

Rešenje o imenovanju članova Saveta Instituta za ekonomiku poljoprivrede u Beogradu (32/59);

Rešenje o imenovanju članova Saveta Astronomske opservatorije u Beogradu (32/59);

Rešenje o imenovanju članova Saveta Seizmološkog zavoda u Beogradu (32/59);

Rešenje o imenovanju članova Saveta Instituta za ispitivanje električnih pojava »Nikola Tesla« u Beogradu (32/59);

Rešenje o imenovanju članova Saveta Instituta za ispitivanje materijala u Beogradu (32/59);

Rešenje o imenovanju članova Saveta Biološkog instituta u Beogradu (32/59);

Rešenje o imenovanju članova Saveta Instituta za vinogradarstvo i vinarstvo u Sremskim Karlovcima (32/59);

Rešenje o imenovanju članova Saveta Instituta za govedarstvo i svinjarstvo u Novom Sadu (32/59);

Rešenje o imenovanju članova Saveta Veterinarskog instituta u Beogradu (32/59);

Rešenje o osnivanju i radu Stručne škole za unutrašnje poslove (32/59);

Rešenje o imenovanju članova Saveta Instituta za stočarstvo u Beogradu (33/59);

Rešenje o imenovanju članova republičke Komisije za davanje mišljenja o posebnom uračunavanju vremena u penzijski staž (36/59);

Rešenje o potvrđi Statuta fakulteta Univerziteta u Beogradu (41/59);

Rešenje o osnivanju Instituta za medicinu rada (48/59);

Rešenje o osnivanju Balneo-klimatološkog instituta (48/59);

Rešenje o utvrđivanju broja redovnih i dopisnih članova Srpske akademije nauka (48/59);

Rešenje o potvrđi Odluke o dopuni Statuta Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu (52/59);

Rešenje o osnivanju Zavoda za unapređenje organizacije rada i obučavanje kadrova u privredi (54/59);

Rešenje o izmeni Rešenja o osnivanju tehničkih sekcija za puteve (54/59);

Rešenje o prenosu prava i obaveza osnivača Dečje kolonije u Miloševcu sa Izvršnog veća Narodne skupštine Narodne Republike Srbije na Narodni odbor Opštine Miloševac, Srez Smederevo (54/59).

Utvrdjivanje i predlaganje Narodnoj skupštini NR Srbije zakonskih predloga i predloga drugih akata iz nadležnosti Skupštine

Pored donošenja navedenih pravnih akata, Izvršno veće Narodne skupštine NR Srbije utvrdilo je i podnelo u drugom polугоду 1959 Narodnoj skupštini predloge sledećih zakona i drugih akata iz nadležnosti Skupštine, koje je Skupština usvojila:

- Zakona o organizaciji uprave narodnih odbora (29/59);
- Zakona o osnovnoj školi (30/59);
- Zakona o izmenama Zakona o univerzitetima (30/59);
- Zakona o osnivanju Više tehničke obučarske škole u Beogradu (30/59);
- Zakona o izmeni naziva viših komercijalnih škola u Beogradu i Nišu (30/59);
- Zakona o osnivanju viših tehničkih mašinskih škola u Beogradu, Kragujevcu i Nišu (30/59);
- Zakona o osnivanju Više tehničke tekstilne škole u Leskovcu (30/59);
- Zakona o osnivanju Tehnološkog fakulteta u Novom Sadu (30/59);

- Zakona o ukidanju srezova u Autonomnoj Kosovsko-Metohiskoj Oblasti (50/59);
- Zakona o područjima opština i srezova u Narodnoj Republici Srbiji (51/59);
- Zakona o izmenama i dopunama Zakona o budžetu Narodne Republike Srbije (republičkom budžetu) za 1959 godinu (51/59);
- Zakona o završnom računu o izvršenju budžeta Narodne Republike Srbije (republičkom završnom računu) za 1958 godinu (51/59);
- Zakona o zaštiti spomenika kulture (51/59);
- Zakona o izmenama i dopunama Zakona o Umetničkoj akademiji (51/59);
- Zakona o prosvetno-pedagoškoj službi (52/59);
- Zakona o radnim odnosima kućnog pomoćnog osoblja (52/59);
- Odluke o određivanju predstavnika Narodne skupštine Narodne Republike Srbije u upravljanju Ugostiteljskom komorom Narodne Republike Srbije (30/59);
- Odluke o izboru pretседника, potpretседника i zapisničara Veća proizvođača Narodne skupštine Narodne Republike Srbije (30/59);
- Odluke o potvrdi odluka sreskih narodnih odbora o izmenama i dopunama statuta srezova (30/59);
- Odluke o izboru sudije Višeg privrednog suda u Beogradu (30/59);
- Odluke o razrešenju sudijske dužnosti sudija okružnih sudova i okružnog privrednog suda (30/59);
- Odluke o izboru sudija okružnih sudova (30/59);
- Odluke o izboru pretседника, potpretседника i zapisničara Republičkog veća Narodne skupštine Narodne Republike Srbije (32/59);
- Odluke o izboru jednog člana Izvršnog veća Narodne skupštine Narodne Republike Srbije (50/59);
- Odluke o razrešenju jednog člana Odbora za društvena sredstva (50/59);
- Odluke o izboru jednog člana Odbora za društvena sredstva (50/59);
- Odluke o razrešenju sudijske dužnosti sudija Vrhovnog suda Narodne Republike Srbije i okružnih sudova (50/59);
- Odluke o izboru sudija Vrhovnog suda Narodne Republike Srbije, Višeg privrednog suda u Beogradu i okružnih sudova (50/59);
- Odluke o privremenom finansiranju državnih potreba Narodne Republike Srbije u periodu januar—mart 1960 godine (50/59);
- Odluke o određivanju broja i o razrešenju i izboru članova Univerzitetskog saveta i fakultetskih saveta Univerziteta u Beogradu (50/59);
- Odluke o određivanju broja i izboru članova fakultetskih saveta Pravnog i Tehnološkog fakulteta u Novom Sadu (50/59);
- Odluke o izboru jednog člana Odbora za privredu (51/59);
- Preporuke o merama za dalji razvoj i unapređenje zanatstva (51/59).

IZVRŠNO VEĆE SABORA NR HRVATSKE

Uredbe

- Uredba o osnivanju, organizaciji i radu Zavoda za unapređivanje stručnog obrazovanja (»Narodne novine NRH«, br. 34/59);
- Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o organizaciji i radu Izvršnog veća Sabora Narodne Republike Hrvatske (40/59);
- Uredba o osnivanju republičke Komisije za priznavanje prava na penziju (42/59);
- Uredba o republičkoj Komisiji za verska pitanja (53/59);
- Uredba o organizaciji i radu Zavoda za statistiku Narodne Republike Hrvatske (53/59);
- Uredba o određivanju republičkih matičnih upravnih organa za pitanja stručnog osposobljavanja kadrova (53/59);
- Uredba o organizaciji i radu Zavoda za privredno planiranje Narodne Republike Hrvatske (54/59);
- Uredba o ukidanju Zavoda za fizičko vaspitanje (56/59).

Odluke

- Odluka o raspodeli doprinosa za kadrove u privredi u 1959 godini (27/59);
- Odluka o posebnom dodatku nastavnom osoblju određene specijalnosti za rad u stručnim školama (28/59);
- Odluka o utvrđivanju stopa doprinosa za socijalno osiguranje za pojedine grane osiguranja (29/59);
- Odluka o učešću republičkog Fonda za unapređenje šumarstva u prihodima sreskih fondova za unapređenje šumarstva (32/59);
- Odluka o izmenama Odluke o okvirima za utvrđivanje položajnih plata službenika u naučnim ustanovama u Narodnoj Republici Hrvatskoj (37/59);
- Odluka o izmenama Odluke o okvirima za utvrđivanje položajnih plata službenika ustanova u oblasti kulture koje osnivaju republički organi (37/59);
- Odluka o izmenama Odluke o okvirima za utvrđivanje položajnih plata službenika ustanova u oblasti kulture, koje osnivaju narodni odbori (38/59);
- Odluka o izmenama u sastavu nekih odbora Izvršnog veća Sabora NRH (41/59);
- Odluka o izmeni Odluke o upravljanju i poslovanju republičkog Fonda za stanbenu izgradnju Narodne Republike Hrvatske (42/59);

Odluka o okvirima za utvrđivanje položajnih plata službenika republičkih organa (43/59);

Odluka o ovlašćenju sekretara Izvršnog veća Sabora za propisivanje pravilnika o davanju na korišćenje stanova kojima raspolaže Izvršno veće Sabora (49/59);

Odluka o određivanju najrazvijenijih srezova i opština na području Narodne Republike Hrvatske i o najvećim položajnim platama sekretara pojedinih narodnih odbora opština (51/59);

Odluka o dodeljivanju novogodišnjih nagrada službenicima i radnicima republičkih državnih organa i ustanova koje vrše javnu službu (52/59);

Odluka o izmeni u sastavu Komisije za kadrove Izvršnog veća Sabora (55/59);

Odluka o izdvajanju pojedinih mesta iz sastava jedne opštine i pripajanju drugoj opštini (56/59);

Odluka o imenovanju članova republičke Komisije za verska pitanja (56/59).

Rešenja

Rešenje o imenovanju i razrešenju pretседника i članova Saveta za kulturu i nauku NR Hrvatske (41/59);

Rešenje o izmenama u sastavu Komisije za službeničke poslove NR Hrvatske (41/59);

Rešenje o imenovanju pretседnika i članova republičke Komisije za priznavanje prava na penziju (43/59);

Rešenje o imenovanju i razrešenju članova Saveta za socijalnu zaštitu NR Hrvatske (49/59);

Rešenje o imenovanju i razrešenju članova Saveta za narodno zdravlje NR Hrvatske (55/59);

Rešenje o izmenama Rešenja o imenovanju predstavnika Izvršnog veća Sabora, koji učestvuje u upravljanju republičkim privrednim komorama (55/59);

Rešenje o dopuni Rešenja o imenovanju Komisije za službeničke poslove NR Hrvatske (55/59).

Utvrđivanje i predlaganje Saboru Narodne Republike Hrvatske zakonskih predloga i predloga drugih akata iz nadležnosti Sabora

Pored donošenja navedenih pravnih akata, Izvršno veće Sabora Narodne Republike Hrvatske utvrdilo je i podnelo u drugom polugodu 1959 Saboru predloge sledećih zakona i drugih akata iz nadležnosti Sabora, koje je Sabor usvojio:

- Zakona o višim pomorskim školama (30/59);
- Zakona o Visokoj školi za fizičku kulturu (30/59);
- Zakona o Višoj grafičkoj školi (30/59);
- Zakona o Višoj obučarskoj školi (30/59);
- Zakona o gimnazijama (31/59);
- Zakona o Višoj kožarskoj školi (31/59);
- Zakona o organizaciji uprave u narodnim odborima (32/59);
- Zakona o osnovnoj školi (32/59);
- Zakona o prosvetno-pedagoškoj službi (32/59);
- Zakona o »Fondu Vladimira Nazora« (32/59);
- Zakona o izmeni Zakona o opštinskom prirezu (32/59);
- Zakona o medicinskim školama (33/59);
- Zakona o osnivanju Poljoprivrednog i Šumarskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (51/59);
- Zakona o »Fondu za nagrađivanje naučnih radnika« (51/59);
- Zakona o završnom računu o izvršenju budžeta Narodne Republike Hrvatske (republičkom budžetu) za 1958 godinu (51/59);
- Zakona o smeštaju dece u druge porodice (52/59);
- Zakona o nastojnicima zgrada (52/59);
- Odluke o privremenom finansiranju potreba Narodne Republike Hrvatske za mesec januar i februar 1950 godine (51/59);
- Odluke o razrešenju i izboru članova, koje bira Sabor Narodne Republike Hrvatske u Sveučilišni savet i fakultetske savete Sveučilišta u Zagrebu (51/59);
- Odluke o potvrdi Uredbe o izmenama i dopunama Uredbe o organizaciji i radu Izvršnog veća Sabora Narodne Republike Hrvatske (51/59);
- Odluke o stalnoj državnoj pomoći (53/59);
- Odluke o ovlašćenju Izvršnog veća Sabora za donošenje rešenja o dodeljivanju stalne državne pomoći (53/59);
- Odluke o potvrdi Statuta Sveučilišta u Zagrebu (56/59).

IZVRŠNO VEĆE NARODNE SKUPŠTINE NR SLOVENIJE

Uredbe

Uredba o prodaji životnih namirnica izvan poslovnih prostorija privrednih organizacija i radnji, sajmova i trgova (»Uradni list LRS«, br. 21/59);

Uredba o tečajevima i ispitima za sticanje osnovnog znanja o higijeni životnih namirnica (21/59);

Uredba o komisijama za odabiranje sadnog i loznog materijala za razmnožavanje (21/59);

Uredba o osnivanju, delokrugu i radu Stručnog saveta za statistiku NR Slovenije (21/59);

Uredba o Veterinarskom zavodu Slovenije (21/59);

Uredba o osnivanju Instituta za istoriju radničkog pokreta (23/59);
Uredba o osnivanju Direkcije za uređenje ljubljanskog saobraćajnog parka (23/59);

Uredba o seči šumskog drveća (prečišćen tekst, 26/59);

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o seči šumskog drveća (25/59);

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe za izvršenje Zakona o šumskim fondovima (29/59);

Uredba o višoj komercijalnoj školi (29/59);

Uredba za izvršenje Zakona o šumskim fondovima (prečišćen tekst, 30/59);

Uredba o izmeni Uredbe o osnivanju komisije NRS po članu 164 Zakona o penzijskom osiguranju (31/59);

Uredba o organizaciji i radu Saveta za socijalno staranje NRS (prečišćen tekst, 36/59);

Uredba o izmenama Uredbe o Fondu NR Slovenije za unapređenje izdavačke delatnosti (38/59);

Uredba o organizaciji i radu Komisije za verska pitanja NRS (40/59)

Odluke

Odluka o određivanju količina stojećeg drveta za seču u šumama za 1959 godinu; (21/59)

Odluka o okvirima za određivanje položajnih plata službenika republičkih organa (21/59);

Odluka o stopi doprinosa za kadrove u privredi koji plaćaju privatne radnje u 1959 godini (21/59);

Odluka o dopuni Odluke o ovlašćenju Odbora Izvršnog veća za opšta i upravna pitanja za rešavanje u određenim stvarima iz nadležnosti Izvršnog veća (21/59);

Odluka o okvirima za određivanje položajnih plata sekretara narodnih odbora (23/59);

Odluka o raspodeli doprinosa za kadrove u privredi (23/59);

Odluka o osnivanju Komisije Izvršnog veća za uređenje ljubljanskog saobraćajnog parka (23/59);

Odluka o podizanju spomenika revolucije (24/59);

Odluka o okvirima za određivanje položajnih plata službenika republičkih zavoda u oblasti kulture (prečišćen tekst, 29/59);

Odluka o određivanju položajnih plata službenika sreskih i opštinskih ustanova u oblasti kulture (prečišćen tekst, 29/59);

Odluka o izmenama Odluke o reviziji i potvrđivanju investicionih programa za objekte od opšteg značaja za Narodnu Republiku Sloveniju (31/59);

Odluka o određivanju količina vina i rakije od proizvodnje u 1959/60 koje proizvođači smeju potrošiti u domaćinstvu bez plaćanja poreza na promet (36/59);

Odluka o oslobođenju izdavačkih preduzeća od plaćanja doprinosa budžetima iz ličnog dohotka radnika za 1959 godinu (37/59);

Odluka o osnivanju Komisije za nagrađivanje službenika republičkih organa (37/59);

Odluka o posebnim dodacima veterinarskim službenicima u veterinarskim ustanovama (38/59);

Odluka o dodeljivanju novogodišnje nagrade službenicima i radnicima republičkih organa i ustanova (38/59);

Odluka o raspodeli opštih stopa doprinosa za socijalno osiguranje na stope za pojedine grane osiguranja u 1959 godini (39/59);

Odluka o izmeni Odluke o okvirima za određivanje položajnih plata službenika u naučnim ustanovama (39/59);

Rešenja

Rešenje o imenovanju predsednika i članova Komisije Izvršnog veća za uređenje ljubljanskog saobraćajnog parka (23/59);

Rešenje o imenovanju direktora Direkcije za uređenje ljubljanskog saobraćajnog parka (23/59);

Rešenje o razrešenju i imenovanju predsednika i članova Stručnog saveta Izvršnog veća za urbanizam i komunalne poslove (23/59);

Rešenje o razrešenju i imenovanju predsednika i članova Stručnog saveta Izvršnog veća za stanbenu izgradnju (23/59);

Rešenje o imenovanju predsednika i članova Odbora za podizanje spomenika revolucije (24/59);

Rešenje o imenovanju predsednika i članova Stručnog saveta za statistiku NRS (24/59);

Rešenje o imenovanju pomoćnika sekretara u Sekretarijatu Saveta za školstvo NRS (25/59);

Rešenje o imenovanju pomoćnika direktora u Zavodu NRS za statistiku (25/59);

Rešenje o imenovanju pomoćnika sekretara u Sekretarijatu Izvršnog veća za opštu upravu (29/59);

Rešenje o razrešenju i imenovanju predsednika i članova Odbora za zajmove pri Jugoslovenskoj investicionoj banci, centrali za NR Sloveniju (30/59);

Rešenje o osnivanju Privrednog sajma (prečišćen tekst, 31/59);
Rešenje o osnivanju Uprave silosa i skladišta NRS (prečišćen tekst, 31/59);

Rešenje o imenovanju člana Filmskog saveta preduzeća za snimanje filmova pri »Triglav filmu« u Ljubljani (35/59);

Rešenje o razrešenju i imenovanju glavnog inspektora za rudarstvo i metalurgiju (36/59);

Rešenje o imenovanju predsednika i članova Komisije za nagrađivanje službenika republičkih organa (37/59);

Rešenje o imenovanju predsednika i članova Komisije NR Slovenije za nacionalne parkove (37/59);

Rešenje o imenovanju pomoćnika sekretara u Sekretarijatu Izvršnog veća za industriju i zanatstvo (38/59);

Rešenje o razrešenju i imenovanju direktora Zavoda »Radiotelevizija« Ljubljana (38/59);

Rešenje o prenosu prava i dužnosti republičkih državnih organa prema određenim zdravstvenim ustanovama na sreske narodne odbore Koper i Celje (39/59);

Rešenje o razrešenju i imenovanju sekretara i pomoćnika sekretara Saveta za socijalno staranje NRS (39/59);

Rešenje o određivanju predstavnika Izvršnog veća i o određivanju organizacija koje određuju predstavnike u organe Trgovinske komore za NR Sloveniju (39/59);

Zaključci

Zaključak o preporuci u pogledu obrazovanja odraslih u školama i drugim vaspitnim ustanovama (21/59);

Zaključak o načinu prikupljanja statističkih podataka od strane republičkih upravnih organa (23/59);

Zaključak o načinu prikupljanja statističkih podataka od strane samostalnih ustanova i organizacija (23/59);

Zaključak o izmenama i dopunama sastava Saveta za zdravstvo (za narodno zdravlje) NRS (23/59);

Zaključak o izmenama i dopunama sastava Saveta za socijalno staranje NRS (23/59).

Utvrđivanje i predlaganje Narodnoj skupštini NR Slovenije zakonskih predloga i predloga drugih akata iz nadležnosti Skupštine

Pored donošenja navedenih pravnih akata, Izvršno veće Narodne skupštine NR Slovenije utvrdilo je i podnelo u drugom polugodu 1959 Narodnoj skupštini predloge sledećih zakona i drugih akata iz nadležnosti Skupštine, koje je Skupština usvojila:

— Zakona o organizaciji uprave narodnih odbora (22/59);

— Zakona o vatrogasnim društvima (22/59);

— Zakona o merilima po kojima opštinski narodni odbor odlučuje koji troškovi za tekuće održavanje terete fondove zgrade (22/59);

— Zakona o osnivanju Više komercijalne škole (22/59);

— Zakona o osnovnoj školi (32/59);

— Zakona o muzejima (32/59);

— Zakona o zdravstvenom osiguranju poljoprivrednih proizvođača (38/59);

— Zakona o nastojnicima zgrada (38/59);

— Zakona o radnim odnosima kućnih pomoćnica i bedinerki (38/59);

— Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira (38/59);

— Zakona o proglašenju prvog novembra za praznik (38/59);

— Zakona o Višoj tehničkoj školi u Mariboru (38/59);

— Odluke o uvođenju jedinstvene metode pri kalkulacijama u predračunima za građevinske radove (22/59);

— Odluke o najvišem procentu stanarine i zakupnine koji može biti određen kao dohodak stanbene zajednice (22/59);

— Odluke o određivanju najvišeg i najnižeg procenta zakupnine za poslovne prostorije koji se plaćaju u opštinski kreditni fond za izgradnju stanbenih zgrada (22/59);

— Odluke o potvrdi izmene predračuna Fonda NR Slovenije za unapređenje poljoprivrede za 1959 godinu (22/59);

— Odluke o potvrdi statutarne odluke Univerziteta u Ljubljani (22/59);

— Odluke o osnivanju Okružnog suda u Domžalama i o njegovoj mesnoj nadležnosti (32/59);

— Odluke o izmenama i dopunama Poslovnika Narodne skupštine NRS (prečišćen tekst, 33/59);

— Odluke o izmenama i dopunama Poslovnika Republičkog veća Narodne skupštine NRS (prečišćen tekst, 33/59);

— Odluke o izmenama i dopunama Poslovnika Veća proizvođača Narodne skupštine NRS (prečišćen tekst, 33/59);

— Preporuke o daljoj reformi visokoškolskih studija na fakultetima Univerziteta u Ljubljani (preporuka koju je izdao Odbor za prosvetu i kulturu Republičkog veća Narodne skupštine NR Slovenije, 37/59);

— Zaključka o razrešenju sudije okružnog suda (22/59);

— Zaključka o razrešenju i izboru sudija (32/59);

— Zaključka o izmeni određivanja broja članova koje bira Narodna skupština NR Slovenije u fakultetske savete Univerziteta u Ljubljani (32/59);

— Zaključka o izboru članova Izvršnog veća Narodne skupštine NRS (38/59);

— Zaključka o određivanju predstavnika Veća proizvođača Narodne skupštine NR Slovenije u organima Trgovinske komore za NR Sloveniju (38/59);

— Zaključka o određivanju predstavnika Veća proizvođača Narodne skupštine NR Slovenije u organima Komore za poljoprivredu i šumarstvo NRS (38/59).

IZVRŠNO VEĆE NARODNE SKUPŠTINE
NR BOSNE I HERCEGOVINE

Uredbe

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o organizaciji i radu Izvršnog veća NR BiH (»Službeni list NR BiH«, br. 22/59);

Uredba o prenosu prava upravljanja na pojedinim šumama i šumskim zemljištima u opštenarodnoj imovini na Narodni odbor Sreza Sarajevo (22/59);

Uredba o izdavanju soba turistima i putnicima od strane domaćinstava (25/59);

Uredba o organizaciji i radu Državnog sekretarijata za unutrašnje poslove NR BiH (26/59);

Uredba o osnivanju Stručne škole za unutrašnje poslove (39/59);

Uredba o osnivanju republičke Komisije za izuzetno priznavanje prava na penziju (39/59);

Uredba o prenosu prava upravljanja na pojedinim šumama i šumskim zemljištima u opštenarodnoj imovini na Narodni odbor Opštine Kalesija (43/59);

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o Fondu za socijalne ustanove (43/59).

Odluke

Odluka o upisu u škole za kvalifikovane radnike lica koja nisu završila osnovnu školu (22/59);

Odluka o ovlaštenju Koordinacionog odbora Izvršnog veća NR BiH za donošenje rešenja u određenim poslovima iz nadležnosti Izvršnog veća NR BiH (25/59);

Odluka o pomilovanju osuđenih lica (25/59);

Odluka o posebnim uslovima za obavljanje delatnosti prerade prometa drveta (26/59);

Odluka o ustanovljavanju, visini i drugim uslovima za dodeljivanje posebnog dodatka za nastavno i vaspitno osoblje u školama i drugim ustanovama za vaspitanje i obrazovanje (26/59);

Odluka o granicama opština na teritoriji NR BiH (28/59);

Odluka o raspodeli naplaćene pašarine na planinskim pašnjacima za 1959 godinu (35/59);

Odluka o dopuni Odluke o programu razvitka poljoprivrednih, ekonomskih, medicinskih i bibliotekarskih škola do 1961 godine (35/59);

Odluka o utvrđivanju stope doprinosa za svaku pojedinu granu socijalnog osiguranja (35/59);

Odluka o količinama vina i rakije koje mogu proizvođači utrošiti u svome domaćinstvu bez plaćanja poreza na promet u 1959/60 proizvodnoj godini (35/59);

Odluka o proglašenju područja Tinje za erozivno područje (35/59);

Odluka o proglašenju brdskog dela sliva reke Brke za erozivno područje (35/59);

Odluka o proglašenju brdskog dela sliva bujica Oteze, Orahove Tolise, Dubokovca, Gradašnice, Prvakovca i Briježnice za erozivno područje (35/59);

Odluka o dopuni Odluke o programu razvitka gimnazija do 1961 godine (38/59);

Odluka o okvirima za utvrđivanje naknade troškova i izgubljene zarade odbornicima, članovima saveta i upravnih komisija narodnih odbora (39/59);

Odluka o razrešenju i izboru sekretara Izvršnog veća NR BiH (39/59);

Odluka o izboru članova Saveta Visoke privredne škole u Sarajevu i Visoke tehničke škole za pogonske inženjere metalurške struke u Zenici (39/59);

Odluka o ovlaštenju sekretara Izvršnog veća NR BiH za propisivanje pravilnika o davanju na korišćenje stanova kojima raspolaže Izvršno veće NR BiH (43/59);

Odluka o izmenama i dopunama Odluke o imenovanju predsednika i članova odbora i stalnih komisija Izvršnog veća NR BiH (44/59);

Odluka o izmenama i dopunama Odluke o novom sastavu Komisije za verska pitanja (44/59);

Odluka o Zavodu za produktivnost rada (47/59);

Odluka o dodeljivanju novogodišnjih nagrada službenicima i radnicima republičkih državnih organa i ustanova koje vrše javnu službu (47/59);

Odluka o Zavodu za unapređenje domaćinstva (48/59);

Odluka o načinu obračunavanja i određivanja cene drveta na panju za industrijske seče u šumama opštenarodne imovine (48/59);

Odluka o izmeni Odluke o minimalnom planu šumsko-uzgojnih radova u šumama opštenarodne imovine za pojedine organe upravljanja (48/59);

Odluka o izmeni i dopuni Odluke o najvećim količinama seče četinaru i lišćaru u šumama u društvenoj svojini za pojedine organe upravljanja (48/59);

Odluka o izmeni Odluke o najmanjim količinama seče u šumama u društvenoj svojini za snabdevanje stanovništva za pojedine organe upravljanja (48/59);

Odluka o izmenama i dopunama Odluke o tehničkim sekcijama za puteve (48/59);

Odluka o prestanku rada Sreskog suda u Sarajevu i o početku rada Sreskog suda I i Sreskog suda II u Sarajevu (48/59).

Pravilnici

Pravilnik o davanju na korišćenje stanova kojima raspolaže Izvršno veće NR BiH (44/59).

Rešenja

Rešenje o dopuni Rešenja o osnivanju Zavoda za učenje stranih jezika (25/59);

Rešenje o prestanku rada Rejonske uprave za planinske pašnjake u Fojnici (35/59);

Rešenje o prestanku rada Rejonske uprave za planinske pašnjake u Nevesinju (35/59);

Rešenje o ukidanju Srednje ugostiteljske škole u Sarajevu (35/59);

Rešenje o potvrdi izmene Statuta Filozofskog fakulteta u Sarajevu (35/59);

Rešenje o potvrdi izmene Statuta Pravnog fakulteta u Sarajevu (35/59);

Rešenje o izmeni Rešenja o imenovanju članova republičkih saveta iz reda građana (35/59);

Rešenje o ukidanju Stručne domaćičke škole u Tuzli (38/59);

Rešenje o obrazovanju republičke Komisije za televizifikaciju (38/59);

Rešenje o razrešenju i postavljenju funkcionera republičkih organa uprave (38/59);

Rešenje o postavljenju načelnika Uprave za kadrovske poslove Izvršnog veća (38/59);

Rešenje o razrešenju i postavljenju republičkih funkcionera (39/59);

Rešenje o prestanku rada Rejonske uprave za planinske pašnjake u Kalinoviku (43/59);

Rešenje o prestanku rada Rejonske uprave za planinske pašnjake u Livnu (43/59);

Rešenje o proglašenju šumskih otseka šumsko-gospodarske jedinice »Starčevića — Bjeljevinu« za stalno zaštitne šume (43/59);

Rešenje o proglašenju šumskih otseka šumsko-gospodarske jedinice »Crni Vrh« za stalno zaštitne šume (43/59);

Rešenje o proglašenju šumskih otseka šumsko-gospodarske jedinice »Strmac — Vilusi« za stalno zaštitne šume (43/59);

Rešenje o izmenama i dopunama Rešenja o osnivanju Zavoda za stanbenu izgradnju u Sarajevu (43/59);

Rešenje o prenosu prava osnivača Dečijeg zavoda u Sarajevu na Narodni odbor Sreza Sarajevo (48/59);

Rešenje o ukidanju Rešenja o proglašenju Zavoda za uređivanje šuma u Sarajevu za ustanovu sa samostalnim finansiranjem (48/59);

Rešenje o ukidanju Škole za učenike u privredi pri Rudniku uglja u Mostaru (48/59);

Rešenje o izmenama i dopunama Rešenja o određivanju puteva II reda (48/59).

Utvrđivanje i predlaganje Narodnoj skupštini NR Bosne i Hercegovine zakonskih predloga i predloga drugih akata iz nadležnosti Skupštine

Pored donošenja navedenih pravnih akata, Izvršno veće Narodne skupštine NR BiH utvrdilo je i podnelo u drugom polugodu 1959 Narodnoj skupštini predloge sledećih zakona i drugih akata iz nadležnosti Skupštine, koje je Skupština usvojila:

— Zakona o organizaciji uprave u narodnim odborima (24/59);

— Zakona o uređenju imovinskih odnosa nastalih uzurpacijom zemljišta u opštenarodnoj imovini (24/59);

— Zakona o veštačkom osemenjivanju krava i ovaca (24/59);

— Zakona o Visokoj privrednoj školi u Sarajevu (24/59);

— Zakona o Visokoj tehničkoj školi za pogonske inženjere metalurške struke u Zenici (24/59);

— Zakona o osnovnoj školi (25/59);

— Zakona o urbanističkom planu (41/59);

— Zakona o komunalnoj inspekciji (41/59);

— Zakona o osnivanju tehnološkog fakulteta u Tuzli (41/59);

— Zakona o Visokoj tehničkoj školi za pogonske inženjere mašinske struke u Mostaru (41/59);

— Zakona o republičkom Fondu za dodeljivanje nagrada za umetnička dela i naučni rad (41/59);

— Zakona o ukidanju opština Stari Grad Sarajevo, Modran i Stanari (48/59);

— Zakona o raspodeli prihoda iz zajedničkih izvora (48/59);

— Zakona o završnom računu o izvršenju budžeta NR BiH za 1958 godinu (48/59);

— Odluke o razrešenju sudije Okružnog suda u Banja Luci (25/59);

— Odluke o trajanju odmora Narodne skupštine NR BiH u 1959 godini (25/59);

— Odluke o razrešenju i izboru člana Izvršnog veća NR BiH (40/59);

— Odluke o potvrdi Uredbe o izmenama i dopunama Uredbe o organizaciji i radu Izvršnog veća NR BiH (40/59);

— Odluke o potvrdi odluka Narodnog odbora Sreza Sarajevo o Upravi za investicije u privredi i o osnivanju Saveta za fizičku kulturu i Odluke o izmeni i dopuni Statuta Sreza Jajce (40/59);

— Odluke o prestanku mandata narodnog poslanika Ilije Došena i o određivanju dopunskih izbora (40/59);

- Odluke o razrešenju sudija okružnih sudova (40/59);
- Odluke o izboru sudija okružnih sudova (40/59);
- Odluke o izmenama i dopunama Društvenog plana NR BiH za 1959 godinu (48/59);
- Odluke o najvišem postotku stanarine i zakupnine koji se može odrediti kao prihod stanbene zajednice (48/59);
- Odluke o izmeni Odluke o osnivanju, ukidanju, sedištu i teritorijalnoj nadležnosti sreskih i okružnih sudova (48/59);
- Odluke o izmenama i dopunama Odluke o poslaničkim naknadama i platama za stalne funkcije narodnih poslanika Narodne skupštine NR BiH (48/59);
- Odluke o utvrđivanju koji zakoni, odluke i drugi propisi Narodne skupštine NR BiH nisu u važnosti (48/59);
- Odluke o razrešenju i izboru pojedinih članova Univerzitetskog saveta i fakultetskikh saveta Univerziteta u Sarajevu (48/59);
- Odluke o potvrdi izbora Principa (Lazara) Bore za narodnog poslanika Republičkog veća Narodne skupštine NR BiH (40/59).

IZVRŠNO VEĆE NARODNOG SOBRANJA NR MAKEDONIJE

Uredbe

- Uredba o osnivanju republičke Komisije za pregled filmova »Služben vesnik na NRM«, br. 25/59;
- Uredba o izdavanju soba turistima i putnicima od strane domaćinstava (30/59);
- Uredba o osnivanju spomen-muzeja »Prvo zasjedanje ASNOM«-a (34/59);
- Uredba o osnivanju republičke Komisije za priznavanje prava na penziju u smislu člana 73 stav 2 Zakona o penziskom osiguranju (34/59);
- Uredba o inspekciji putničkog saobraćaja (38/59);
- Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o osnivanju Saveta za naučni rad Narodne Republike Makedonije (38/59);
- Uredba o organizaciji i radu Državnog sekretarijata za unutrašnje poslove (41/59);
- Uredba o organizaciji i radu Državnog sekretarijata za pravosudnu upravu (41/59);
- Uredba o organizaciji i radu Saveta za prosvetu Narodne Republike Makedonije (41/59);
- Uredba o organizaciji i radu Saveta za kulturu Narodne Republike Makedonije (42/59);
- Uredba o organizaciji i radu Saveta za socijalnu politiku i komunalna pitanja NRM (42/59);
- Uredba o organizaciji i radu Saveta za narodno zdravlje Narodne Republike Makedonije (42/59);
- Uredba o organizaciji i radu Državnog sekretarijata za robni promet (44/59).

Odluke

- Odluka o isplati akontacija bivšim vlasnicima nacionalizovanog stočnog poseda (24/59);
- Odluka o raspodeli doprinosa za kadrove u privredi koji plaćaju privredne organizacije i privatne radnje (25/59);
- Odluka o podizanju spomenika borcima Narodnooslobodilačke borbe u Skopju, Bitoli, Štipu i Titovom Velesu (25/59);
- Odluka o ovlašćenju republičkom Zavodu za fizičku kulturu da svoju unutrašnju organizaciju utvrdi pravilnikom (25/59);
- Odluka o utvrđivanju stopa doprinosa za socijalno osiguranje za svaku pojedinu granu osiguranja (26/59);
- Odluka o određivanju dana u koji počinju sa radom tehnološki otek i elektromašinski otek Tehničkog fakulteta i stomatološki otek Medicinskog fakulteta Univerziteta u Skopju (29/59);
- Odluka o upisu u škole za učenike u privredi lica koja nisu završila osnovnu školu (34/59);
- Odluka o naknadi za prekovremeni rad i noćno dežurstvo službenicima veterinarske struke zaposlenim u veterinarskim ustanovama (35/59);
- Odluka o posebnom dodatku i dodatku prema efektu rada službenicima veterinarske struke na radu u veterinarskim ustanovama (36/59);
- Odluka o određivanju honorara honorarnim nastavnicima u stručnim školama (37/59);
- Odluka o izmenama Odluke za određivanje objekata i radova čije investicione programe će odobravati Odbor za privredu Izvršnog veća (38/59);
- Odluka o količinama vina i rakije koje se mogu potrošiti u domaćinstvu proizvođača bez plaćanja poreza na promet (38/59);
- Odluka o dodeljivanju novogodišnje nagrade službenicima i radnicima državnih organa i ustanova javnih službi (43/59).

Rešenja

- Rešenje o ukidanju škole za učenike u privredi »Krstе Misirkov« u Skopju (25/59);
- Rešenje o osnivanju Uprave za lovišta (25/59);
- Rešenje o dopuni Rešenja o osnivanju Preduzeća za prenos električne energije (25/59);
- Rešenje o prestanku sa radom Dečjeg doma u Valandovu (25/59);
- Rešenje o određivanju rejonа Skopska Crna Gora I — Skopskog i Kumanovskog sresa za područje na kome su strma zemljišta ugrožena od erozije (30/59);

Rešenje o određivanju rejonа »Ljubaš«, Srez Titov Veles, za područje na kome su strma zemljišta ugrožena od erozije (30/59);

Rešenje o određivanju rejonа srednje Bregalnice, Opština Delčevo, Štipski srez, za područje na kome su strma zemljišta ugrožena od erozije (30/59);

Rešenje o imenovanju pomoćnika državnog sekretara u Državnom sekretarijatu za robni promet (30/59);

Rešenje o izmeni priloga Rešenja o rejoniranju vinogradarskih rejonа na teritoriji Narodne Republike Makedonije (33/59);

Rešenje o imenovanju republičke Komisije za priznavanje prava na penziju u smislu člana 73 stav 2 Zakona o penziskom osiguranju (34/59);

Rešenje o imenovanju predsednika i članova Upravnog odbora Fonda za nagrade »11 Oktomvri« (34/59);

Rešenje o izmeni Rešenja o imenovanju predsednika i članova Saveta za naučni rad (35/59);

Rešenje o razrešenju i imenovanju članova Saveta za socijalnu politiku i komunalna pitanja NRM (35/59);

Rešenje o izmeni Rešenja o imenovanju članova Saveta za narodno zdravlje NRM (35/59);

Rešenje o imenovanju članova Saveta za kulturu NRM (35/59);

Rešenje o izmeni Rešenja o imenovanju Saveta za izbor filmova u Preduzeću za iznajmljivanje filmova »Makedonija« — Skopje (35/59);

Rešenje o promeni naziva sela Tursko (37/59);

Rešenje o osnivanju Zavoda za profesionalno i radno osposobljavanje slepih lica (38/59);

Rešenje o prestanku sa radom Uprave zgrada koje koristi Narodno sobranje i Izvršno veće (38/59).

Utvrdjivanje i predlaganje Narodnom sobranju NR Makedonije zakon-skih predloga i predloga drugih akata iz nadležnosti Sobra-nja

Pored donošenja navedenih pravnih akata, Izvršno veće Narodnog sobranja NR Makedonije utvrdilo je i podnelo u drugom polugodu 1959 Narodnom sobranju predloge sledećih zakona i drugih akata iz nadležnosti Sobra-nja, koje je Sobra-nje usvojilo:

- Zakona o ustanovama za preškolsko vaspitanje (23/59);
- Zakona o lovu (23/59);
- Zakona o korišćenju hidromelioracionih sistema (23/59);
- Zakona o finansiranju izgradnje detaljne kanalske mreže (23/59);
- Zakona o osnivanju odeljaka Tehničkog i Medicinskog fakulteta Univerziteta u Skopju (23/59);
- Zakona o osnivanju Fonda za nagrade »11 Oktomvri« (31/59);
- Zakona o organizaciji uprave narodnih odbora (34/59);
- Zakona o osnovnoj školi (35/59);
- Zakona o gimnaziji (35/59);
- Zakona o izmeni Zakona o budžetu Narodne Republike Makedonije za 1959 godinu (43/59);
- Zakona o utvrđivanju učešća srezova i opština u zajedničkim prihodima i visini dotacija srezovima (43/59);
- Zakona o budžetu Narodne Republike Makedonije (republičkom budžetu) za 1960 godinu (44/59);
- Zakona o završnom računu za izvršenje budžeta Narodne Republike Makedonije za 1958 godinu (44/59);
- Društvenog plana Narodne Republike Makedonije za 1960 godinu (44/59);
- Odluke o potvrdi Uredbe o izmenama i dopunama Uredbe o organizaciji i radu Izvršnog veća (32/59);
- Odluke o osnivanju Više pedagoške škole u Štipu (32/59);
- Odluke o razrešenju i izboru sudija (41/59);
- Odluke o odobrenju završnog računa Republičkog investicionog fonda za 1958 godinu (44/59);
- Preporuke o poboljšanju rada organa radničkog samoupravljanja (33/59);
- Preporuke o finansiranju izgradnje i eksploataciji naftovoda i kanalizacije i o pravilnom sprovođenju (izvršenju) propisa za usmeravanje stanbene izgradnje (33/59).
- Preporuke o poboljšanju higijensko-tehničke zaštite u privrednim organizacijama (41/59).

IZVRŠNO VEĆE NARODNE SKUPŠTINE NR CRNE GORE

Uredbe

- Uredba o organizaciji i radu Državnog sekretarijata za unutrašnje poslove NRCG »Službeni list NRCG«, br. 19/59;
- Uredba o organizaciji i radu Sanitarnog inspektorata NRCG (19/59);
- Uredba o organima i postupku za razgraničenje šuma u društvenoj svojini od šuma u svojini privatnih lica (20/59);
- Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o organizaciji i radu Izvršnog veća (25/59);
- Uredba o organizaciji i radu Izvršnog veća (prečišćen tekst, 26/59);
- Uredba o izmeni Uredbe o organizaciji i radu Sekretarijata za rad Izvršnog veća Narodne skupštine NRCG (26/59);
- Uredba o izmeni Uredbe o organizaciji i radu Sekretarijata za opšteprivredne poslove Izvršnog veća Narodne skupštine NRCG (26/59);
- Uredba o izmeni Uredbe o organizaciji i radu Sekretarijata za industriju Izvršnog veća Narodne skupštine NRCG (26/59).¹

Odluke

Odluka o razrešenju okružnog sudije u Titogradu (18/59);

Odluka o naknadi za ekspropisano poljoprivredno zemljište u 1959 godini na teritoriji NRCG (19/59);

Odluka o okvirima za utvrđivanje položajnih plata službenika državnih organa NRCG (19/59);

Odluka o posebnom dodatku i dodatku prema efektu rada službenika veterinarske struke zaposlenih u veterinarskim ustanovama (19/59);

Odluka o uslovima za položaj rukovodilaca u veterinarskim ustanovama i visini njihovih položajnih plata (19/59);

Odluka o upisu učenika u škole za učenike u privredi za izučavanje određenih zanimanja (19/59);

Odluka o naknadi za prekovremeni rad i noćna dežurstva službenika veterinarske struke zaposlenih u veterinarskim ustanovama (19/59);

Odluka o izmenama i dopunama Odluke o određivanju minimanih i maksimalnih poreskih stopa opštinskog poreza na promet (20/59);

Odluka o određivanju naknade za korišćenje paše u šumama i šumskim zemljištima u opštenarodnoj imovini (20/59);

Odluka o utvrđivanju programa razvitka osnovnih škola u NRCG do 1961 godine (20/59);

Odluka o raspodeli opštih stopa doprinosa za socijalno osiguranje na stope za pojedine grane osiguranja za 1959 godinu (21/59);

Odluka o određivanju užege građevinskog reiona grada Cetinja (21/59);

Odluka o određivanju užege građevinskih reiona naselja gradskog karaktera na području Opštine Hercegnovi (21/59);

Odluka o određivanju užege građevinskog reiona grada Nikšića (21/59);

Odluka o određivanju užege građevinskog reiona naselja gradskog karaktera Virpazar (21/59);

Odluka o određivanju užege građevinskog reiona naselja gradskog karaktera Rožaj (21/59);

Odluka o određivanju užege građevinskog reiona grada Titograda (21/59);

Odluka o određivanju užege građevinskog reiona naselja gradskog karaktera Rijeke Crnojevića (21/59);

Odluka o određivanju užege građevinskog reiona grada Ivangrada (21/59);

Odluka o određivanju užege građevinskog reiona naselja gradskog karaktera Tivat (21/59);

Odluka o određivanju užege građevinskog reiona naselja gradskog karaktera Sveti Stefan sa Miločerom (21/59);

Odluka o određivanju užege građevinskog reiona naselja gradskog karaktera Petrovac (21/59);

Odluka o određivanju užege građevinskih reiona gradova i naselja gradskog karaktera na području Opštine Kotor (21/59);

Odluka o određivanju užege građevinskog reiona naselja gradskog karaktera Ulcinj (21/59);

Odluka o određivanju užege građevinskog reiona grada Bijelo Polje (21/59);

Odluka o određivanju užege građevinskih reiona gradova i naselja gradskog karaktera na području Opštine Bar (21/59);

Odluka o određivanju užege građevinskog reiona grada Pljevlja (21/59);

Odluka o određivanju užege građevinskih reiona naselja gradskog karaktera na području Opštine Plav (21/59);

Odluka o određivanju užege građevinskog reiona naselja gradskog karaktera Kolašin (21/59);

Odluka o određivanju užege građevinskog reiona naselja gradskog karaktera Gradac (21/59);

Odluka o određivanju užege građevinskog reiona naselja gradskog karaktera Budva (23/59);

Odluka o izmenama i dopunama Odluke o određivanju maksimalnog obima seča drveta lišćara u šumama u opštenarodnoj imovini i maksimalnog obima seča drveta četinarina i lišćara u privatnim šumama (27/59);

Odluka o okvirima za utvrđivanje položajnih plata službenika ustanova u oblasti kulture Narodne Republike Crne Gore (31/59);

Odluka o okvirima za utvrđivanje položajnih plata službenika u naučnim ustanovama Narodne Republike Crne Gore (31/59);

Odluka o izmeni i dopuni Odluke o ustanovljenju posebnog dodatka za nastavno osoblje određene specijalnosti u stručnim školama (31/59);

Odluka o određivanju roka za saobražavanje postojećih osnovnih škola odredbama člana 113 i 114 Zakona o osnovnoj školi (31/59);

Odluka o ustanovljenju posebnog dodatka za nastavno i vaspitno osoblje u školama i drugim ustanovama za vaspitanje i obrazovanje (31/59);

Odluka o dodeljivanju novogodišnjih nagrada službenicima i radnicima republičkih organa i ustanova koje vrše javnu službu (32/59);

Odluka o odobrenju završnog računa o izvršenju budžeta Narodnog odbora Sreza Ivograd za 1957 godinu (32/59);

Odluka o odobrenju završnog računa o izvršenju budžeta Narodnog odbora Sreza Nikšić za 1957 godinu (32/59);

Odluka o odobrenju završnog računa o izvršenju budžeta Narodnog odbora Sreza Cetinje za 1957 godinu (32/59);

Odluka o odobrenju završnog računa o izvršenju budžeta NO Sreza Pljevlja za 1957 godinu (33/59);

Odluka o odobrenju završnog računa o izvršenju budžeta NO Sreza Titograd za 1957 godinu (33/59);

Odluka o određivanju užege građevinskog reiona naselja gradskog karaktera Andrijevića (33/59);

Odluka o određivanju užege građevinskog reiona naselja gradskog karaktera Mojkovac (33/59);

Odluka o određivanju užege građevinskog reiona naselja gradskog karaktera Danilovgrada (34/59).

Rešenja

Rešenje o prelasku Zavoda za poljoprivredna istraživanja u Titogradu na poslovanje kao ustanove sa samostalnim finansiranjem (18/59);

Rešenje o imenovanju republičke Komisije za raspravljanje uzurpacija zemljišta u opštenarodnoj imovini (20/59);

Rešenje o imenovanju predsednika, sekretara i članova republičke Komisije za fizičku kulturu (27/59);

Rešenje o ukidanju Osnovne škole u Kuljačama (27/59);

Rešenje o ukidanju Osnovne škole u Zalazima (27/59);

Rešenje o Domu učenika Medicinske škole u Cetinju kao ustanove sa samostalnim finansiranjem (27/59);

Rešenje o postavljenju načelnika Uprave za personalne poslove Izvršnog veća Narodne skupštine Narodne Republike Crne Gore (27/59);

Rešenje o postavljenju direktora Zavoda za statistiku Narodne Republike Crne Gore (27/59);

Rešenje o postavljenju šefa Kabineta predsednika Izvršnog veća (27/59);

Rešenje o imenovanju predsednika, sekretara i članova Stručnog saveta za saobraćaj i puteve (29/59);

Rešenje o imenovanju Komisije za razgraničenje šuma pri Izvršnom veću Narodne Republike Crne Gore (33/59).

Utvrđivanje i predlaganje Narodnoj skupštini NR Crne Gore zakonskih predloga i predloga drugih akata iz nadležnosti Skupštine

Pored donošenja navedenih pravnih akata, Izvršno veće Narodne skupštine NR Crne Gore utvrdilo je i podnelo u drugom polugodu 1959 Narodnoj skupštini predloge sledećih zakona i drugih akata iz nadležnosti Skupštine, koje je Skupština usvojila:

— Zakona o izmenama i dopunama Zakona o ukidanju srezova u Narodnoj Republici Crnoj Gori (18/59);

— Zakona o bolnicama (18/59);

— Zakona o domovima narodnog zdravlja i zdravstvenim stanicama (18/59);

— Zakona o osnovnoj školi (18/59);

— Zakona o organizaciji uprave narodnih odbora opština (18/59);

— Zakona o izmenama i dopunama Zakona o budžetu Narodne Republike Crne Gore (republičkom budžetu) za 1959 godinu (28/59);

— Zakona o višoj pomorskoj školi (28/59);

— Zakona o gimnaziji (29/59);

— Odluke o razrešenju okružnog sudije u Titogradu (18/59);

— Odluke o potvrdi Uredbe o izmenama i dopunama Uredbe o organizaciji i radu Izvršnog veća (30/59);

— Odluke o izmenama Društvenog plana Narodne Republike Crne Gore za 1959 godinu (30/59).

A. A. — D. L.

RASPODELA UKUPNOG PRIHODA PRIVREDNIH ORGANIZACIJA

PRINCIPI SISTEMA RASPODELE

U društvenom procesu planskog razvoja proizvodnje i povećanja životnog standarda, sistemom raspodele ukupnog prihoda privrednih organizacija obezbeđuju se određeni kvantitativni odnosi u raspodeli sredstava za pojedine društvene potrebe, kao i između pojedinih nosilaca društvene aktivnosti. Pri tome ovaj sistem treba da bude stimulativan za sve učesnike u raspodeli — za pojedince učesnike u proizvodnji, za kolektive privrednih organizacija, komune, zajednice komuna (srezove), kao i za šire društvene zajednice.

Sistem raspodele ukupnog prihoda privrednih organizacija obezbeđuje najpre sredstva za prostu reprodukciju. Ova sredstva gotovo u celini pripadaju privrednoj organizaciji, mada izvesnim delom prolaze i kroz društvene fondove (naprimer, kada se iz amortizacije otplaćuje investicioni kredit).

Sredstva za proširenu reprodukciju (akumulaciju) raspodeljuju se u određenoj proporciji između preduzeća i društvene zajednice. Iz sredstava društvene zajednice formiraju se posebni fondovi političko-teritorijalnih jedinica iz kojih se finansiraju privredne investicije.

Raspodelom ukupnog prihoda obezbeđuju se i određene rezerve potrebne za slučaj privrednih teškoća. Tako se, naprimer, izdvajaju sredstva za državne materijalne rezerve, bez kojih se ne može zamisliti savremena privreda.

S druge strane, privredne organizacije putem raspodele dohotka zadržavaju sredstva kojima plaćaju osiguranje za svoja proizvodna sredstva protiv požara, loma, štete itd. Privredne organizacije iz ostvarenog dohotka formiraju i sredstva za rezervni fond preduzeća, koji im služi za pokriće eventualnog poslovnog gubitka. Privredne organizacije iz oblasti rudarstva, industrije i građevinarstva, kao i poljoprivredna dobra, formiraju još i takozvane zajedničke rezervne fondove u cilju dodeljivanja sredstava onim privrednim organizacijama, koje i pored zalaganja radnog kolektiva ne ostvare dovoljan dohodak, ni posebno učešće u dohotku.

Budžetski viškovi na kraju godine odvajaju se u posebne rezervne fondove i služe za pokriće šteta nastalih elementarnim nepogodama i sl.

Sredstva za opštu potrošnju obezbeđuju se raspodelom ukupnog prihoda, u prvom redu kroz budžet i društvene fondove, kao što su fond za socijalno osiguranje i fond za kadrove. U ovakve fondove spadaju i doprinosi i članarine koje plaćaju privredne organizacije komorama i udruženjima, kao i sredstva zajedničke potrošnje u privrednim organizacijama, namenjena u prvom redu, poboljšanju standarda radnog kolektiva (podizanju novih stanbenih zgrada, kulturnih i sportskih objekata i sl.).

Sredstva za ličnu potrošnju formirana kroz raspodelu ukupnog prihoda obuhvataju ne samo lične dohotke radnika i službenika u privredi, već i ona koja se izdvajaju za te svrhe preko opšte potrošnje (budžeta, socijalnog osiguranja i dr.).

Postojećim oblicima raspodele postiže se i usmeravanje trošenja raspodeljenih sredstava na određene namene i planske ciljeve. Tako se, naprimer, amortizacija osnovnih sredstava, kao element raspodele ukupnog prihoda privredne organizacije, može utrošiti samo za zamenu dotrajalih osnovnih sredstava, odnosno za nabavku novih; jedan deo doprinosa obavezno se izdvaja u fond stanbene izgradnje i služi isključivo za gradnju novih stanova; sredstva doprinosa za kadrove imaju strogo određenu namenu itd.

Sredstva koja narodne republike, srezovi, opštine i privredne organizacije imaju na slobodnom raspolaganju takođe se putem određenih mera usmeravaju na određenu potrošnju. To se postiže određivanjem uslova pod kojima

se daju krediti, zavodenjem poreza na promet za određene proizvode, određivanjem fiksnih cena nekih proizvoda, blokiranjem (zabranom trošenja) jednog dela amortizacije i drugim merama.

Cela raspodela postavljena je tako da deluje stimulativno na sve učesnike, na povećanje proizvodnje i životnog standarda stanovništva u okviru planskih proporcija. Neposredni proizvođači su upućeni na povećanje produktivnosti rada time što njihov lični dohodak zavisi od individualno uloženog rada i kompleksnog rezultata poslovanja privredne organizacije. Sistemom raspodele ukupnog prihoda privredne organizacije su stimulirane na povećanje proizvodnje i izvršenje planskih privrednih zadataka time što im se u zavisnosti od uspeha u poslovanju povećavaju čist prihod i sredstva za sopstvene fondove. Od obima ostvarenih rezultata u privredi na njihovom području zavisi i priliv u društvene fondove, kojima raspolažu pojedine političko-teritorijalne jedinice (komune, srezovi, republike). Na taj način su i one stimulirane da svojom aktivnošću neposredno doprinose razvoju privrede i ostvarenju određenih planskih privrednih zadataka.

UTVRĐIVANJE I RASPODELA UKUPNOG PRIHODA

Ukupan prihod privredne organizacije čini vrednost prodate robe i izvršenih usluga. U ukupan prihod privredne organizacije ulaze i druge vrednosti koje ona ostvari u svom poslovanju (naplaćena otpisana potraživanja, naplaćene ugovorne kazne i sl.).

Ako privredna organizacija upotrebi za sopstvene investicije svoje proizvode i usluge, njihova vrednost takođe ulazi u ukupan prihod.

Obračun ostvarenog ukupnog prihoda kao i obračun raspodele tog prihoda vrši se u određenim vremenskim intervalima (privremeni obračun svaka tri meseca, a konačni na kraju godine). Za obračun nije važno da li je formalno izvršena naplata ostvarenog ukupnog prihoda. Smatra se da je prihod ostvaren kada je roba fakturisana ili kada je prešla kupcu. Prema tome, raspodela ukupnog prihoda vrši se i kad roba nije još naplaćena. U tom slučaju privredna organizacija izvršuje obaveze koje proističu iz raspodele ukupnog prihoda iz obrtnih sredstava.

Ukupan prihod raspoređuje se i prema korisnicima i prema nameni po određenom redu. U slučaju da se svi korisnici i sve namene ne mogu podmiriti iz ostvarenog ukupnog prihoda, ide se određenim redosledom. Ovo važi kao princip, od kojeg se odstupa samo kad privredna organizacija ukupnim prihodom ne ostvari takve kvantitativne odnose koji bi joj omogućili pokriće troškova reprodukcije.

Šematski pregled strukture raspodele ukupnog prihoda izgleda ovako:

I. NAKNADA TROŠKOVA REPRODUKCIJE:

- 1) amortizacija vrednosti osnovnih sredstava
- 2) naknada materijalnih troškova

II. PRETHODNA IZDVAJANJA IZ DOHOTKA:

- 1) porez na promet
- 2) kamata na fond osnovnih sredstava
- 3) kamata na fond obrtnih sredstava
- 4) zemljarina
- 5) drugi doprinosi i članarine

III. DOHODAK PRIVREDNE ORGANIZACIJE:

- 1) doprinos iz dohotka
- 2) čist prihod
 - a) lični dohoci
 - b) fondovi privredne organizacije

Prema sada važećim propisima, redosled izdvajanja iz ukupnog prihoda privredne organizacije i raspodele na pojedine elemente iz gornje šeme stavlja na prvo mesto porez na promet, kamate na osnovna i obrtna sredstva, zemljarinu i druge doprinose i članarine, kao prvenstvene obaveze prema društvenoj zajednici. Posle zadovoljenja ovih obaveza i podmirjenja (naknade) troškova reprodukcije

osnovnih sredstava (amortizacije) i materijalnih troškova — prema njihovim zakonskim definicijama, utvrđuje se dohodak privredne organizacije i vrši njegova dalja raspodela (između preduzeća i društvene zajednice i unutar preduzeća).

NAKNADA TROŠKOVA REPRODUKCIJE

AMORTIZACIJA VREDNOSTI OSNOVNIH SREDSTAVA. U cilju obezbeđenja stalne proizvodnje privredna organizacija ima pravo i dužnost da utrošenu vrednost osnovnih sredstava naknadi. U tu svrhu služi amortizacija, koja je ravna vrednosti osnovnih sredstava prenetoj na proizvode u procesu proizvodnje. Amortizacija pripada privrednoj organizaciji.

Propisima su regulisane stope amortizacije po kojima se vrši otpis vrednosti osnovnih sredstava. Stope amortizacije su, po pravilu, određene s obzirom na predviđeni rok trajanja osnovnih sredstava i određene su u godišnjim procentima. Stope amortizacije se ne određuju diferencirano za pojedine stvari iz osnovnih sredstava, već za pojedine kategorije unutar osnovnih sredstava i najčešće po privrednim granama ili grupama preduzeća iste privredne delatnosti. Naprimera, za mašine, uređaje i instalacije predviđena je godišnja stopa amortizacije: za termocentrale 5,5%, za hidrocentrale 4,5%, za metalnu industriju 6,0%, za ciglane, crepane i krečane 4,0% itd.

Privredna organizacija privremeno nije u mogućnosti da koristi celokupnu svoju amortizaciju. Ona može koristiti amortizaciona sredstva tek kada se odbije deo koji se odnosi na otpis vrednosti građevinskih objekata i na otpis vrednosti opreme, koji odgovara procentu sposobnosti opreme iskazanom u završnom računu za proteklu godinu.

Na taj način ograničena je mogućnost korišćenja onog dela uplaćene amortizacije, koji trenutno nije neophodan privrednoj organizaciji za njeno normalno poslovanje.

Od ovog ograničenja učinjeni su izuzeci za privredne organizacije nekih grana, zbog prirode njihovog poslovanja ili istrošenosti osnovnih sredstava, pa te organizacije mogu koristiti sredstva uplaćene amortizacije u većem iznosu (rudnici uglja, šećerane itd.).

Sredstva amortizacije predstavljaju novčani deo osnovnih sredstava i ne mogu se upotrebiti kao obrtna sredstva. No, privredna organizacija može ova sredstva, ukoliko pripadaju njenom fondu osnovnih sredstava, upotrebiti i kao obrtna sredstva, ali ih u tom slučaju prenosi definitivno u fond obrtnih sredstava, iz kojeg ih ne može više vratiti u osnovna sredstva. Međutim, ako se radi o amortizaciji osnovnih sredstava za koja je privredna organizacija u

obavezi prema banci na osnovu kreditnih odnosa, sredstva amortizacije se ne mogu prenositi u fond obrtnih sredstava.

NAKNADA MATERIJALNIH TROŠKOVA. Prema zakonskoj definiciji, materijalni troškovi obuhvataju vrednost materijala i usluga drugih lica upotrebljenih za proizvodnju i promet robe, kao i obaveze nastale iz poslovanja privredne organizacije, kao što su kamate na kredite za obrtna sredstva, kamate za zajmove za investicije, penali, zatezne kamate i sl. Kao materijalni troškovi ne mogu se tretirati izdaci za lične dohotke radnika i službenika privredne organizacije i izdaci za investicije. Međutim, izvesni izdaci izvršeni licima u radnom odnosu izuzetno se priznaju u materijalne troškove privrednih organizacija. To su dnevnice i troškovi za službena putovanja i premeštaje i druga primanja radnika koja predstavljaju naknadu troškova, naknade za rad učenika u privredi i učenika stručnih škola sa praktičnom obukom, naknade umesto ličnog dohotka za prvih 7 dana nesposobnosti za rad usled bolesti ili povrede radnika itd. Kao materijalni troškovi smatraju se još i određeni izdaci za račun radničkih restorana (utvrđeni posebnim propisima).

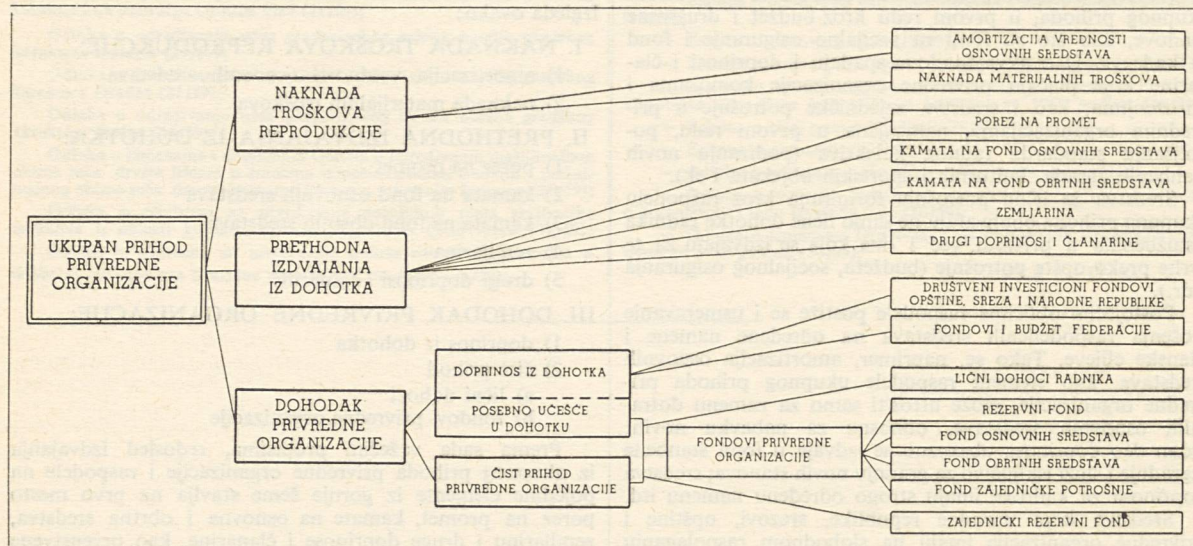
Naknadu za materijalne troškove privredna organizacija izdvaja iz ukupnog prihoda u visini stvarnih izdataka koje je imala. Koliki će biti materijalni troškovi, zavisi samo od privredne organizacije, jer joj niko ne određuje ni normative utroška, ni cene po kojima će nabaviti pojedine vrste materijala i sirovina, ni sumu drugih izdataka koje privredna organizacija naknađuje iz ukupnog prihoda u vidu materijalnih troškova. Sistem raspodele stimulira privrednu organizaciju da što ekonomičnije i što rentabilnije posluje.

PRETHODNA IZDVAJANJA IZ UKUPNOG PRIHODA

POREZ NA PROMET. Izvesni proizvodi i usluge podležu plaćanju poreza na promet i to u momentu kada je promet obavljen. Za obračunavanje i plaćanje poreza na promet propisane su određene stope (tarifa poreza na promet), po pravilu izražene u procentima od prodajne cene proizvoda ili usluge. Na robu koja se izvozi ne plaća se porez na promet.¹

Porez na promet je instrument raspodele zavisao od dejstva tržišta odnosno od relativne veličine cene. Tamo gde je visok dohodak, porez na promet ga svodi na normalan iznos. Porezom na promet zahvata se razlika između dohotka ostvarenog visokom prodajnom cenom i normalnog dohotka. Porezom na promet se utiče i na ograničenje ili usmeravanje proizvodnje i potrošnje, naprimera, duvanskih preradevina, alkoholnih pića i sl.

ŠEMA STRUKTURE RASPODELE UKUPNOG PRIHODA PRIVREDNE ORGANIZACIJE

¹ U razmeni s inostranstvom primenjuju se t. zv. izvozni koeficijenti, kojima se u prvom redu utiče na izjednačavanje cene na unutrašnjem i spoljnom tržištu, a može se njima uticati i na uvozu i izvozu politiku,

KAMATE I ZEMLJARINA. Izdvajanje kamata i zemljarine iz ukupnog prihoda deo je prethodne raspodele dohotka, kao i izdvajanje poreza na promet, a predstavlja vid doprinosa društvenoj zajednici za korišćenje sredstava. Kamata obezbeđuje da sredstva koriste one privredne organizacije koje ostvaruju bar minimalnu akumulaciju. S druge strane, ona potstiče privredne organizacije na ekonomisanje sredstvima. Pošto se kamate plaćaju i na sredstva koja se ne koriste ili se ne koriste dovoljno, privredne organizacije su zainteresovane da ne drže suvišna sredstva, kao i da ih racionalno koriste.

Kamatne stope na fond osnovnih sredstava i fond obrtnih sredstava iznose 6%. Ovo su opšte stope, ali se one odlukama Savezne narodne skupštine mogu povećati ili smanjiti. U praksi, međutim, nije bilo slučajeva da je kamatna stopa na fondove bila povećana, dok je u velikom broju primera kamatna stopa na fond osnovnih sredstava bila smanjena i na 2% i 1%, a ima i slučajeva oslobođenja od plaćanja. Snižena kamatna stopa odnosno oslobođenje od plaćanja kamate na fond osnovnih sredstava, propisano je za one grane i grupe privrednih organizacija važnih za privredu čija je stopa viška rada, po pravilu, ispod prosečne stope viška rada u privredi, a za čiji je relativno brži razvoj društvena zajednica posebno zainteresovana.

Kamatna stopa na kredite kod banaka i štedionica ne može biti veća od 9% godišnje. Mada visina ove kamate u principu predstavlja tržišnu kamatu, tj. kamatu koju banka i privredna organizacija međusobno ugovaraju u zavisnosti od konkretnih uslova, ipak se ponekad njena visina propisuje. Najčešće dolazi od propisivanja niže kamatne stope, kada se radi o sezonskim kreditima za nabavku sirovina poljoprivrednog porekla ili za nabavku većih zaliha određenih sirovina iz uvoza. U praksi kamata za kratkoročne kredite iznosi najčešće 6—7%, a na investicione zajmove od 2—4%.

Kamata na fond osnovnih sredstava i kamata na fond obrtnih sredstava su prihod Opšteg investicionog fonda. Izvesni izuzeci od ovog pravila učinjeni su za komunalna preduzeća, za koja visinu kamate na fond osnovnih sredstava i fond obrtnih sredstava određuje komuna, pa su i kamate koje plaćaju ta preduzeća prihod investicionog fonda opštine, kao i za privredne organizacije koje svoje obaveze prema društvenoj zajednici izvršavaju u paušalnom iznosu.

Zemljarina se plaća po stopi od 10% godišnje od katastarskog prihoda zemljišta. Kao katastarski prihod od zemljišta koja ne služe poljoprivrednoj proizvodnji uzima se katastarski prihod najviše klase oranice na području odnosno katastarske opštine. Zemljarina je prihod budžeta i društvenih investicionih fondova opština i srezova.

RAZNI DOPRINOSI I ČLANARINE. Privredna organizacija plaća iz ukupnog prihoda pre utvrđivanja dohotka još neke doprinose i članarine.

Tako su privredne organizacije dužne da obračunavaju i plaćaju poseban doprinos za obrazovanje kadrova u privredi. Ovaj doprinos se obračunava u procentima od minimalnog ličnog dohotka radnika, a u trgovini i ugostiteljstvu u promilima od ostvarenog prometa.² Doprinos za kadrove raspoređuje se u fondove za kadrove privrednih organizacija i političko-teritorijalnih jedinica. Sredstva fondova služe neposredno ili posredno za obrazovanje kadrova u privredi: za stručno osposobljavanje radnika, za škole učenika u privredi, za industrijske, saobraćajne, trgovinske i druge stručne škole. Sredstva doprinosa za kadrove koja im pripadaju privredne organizacije mogu da upotrebe neposredno ili ih udružuju sa sredstvima drugih privrednih organizacija preko stručnih udruženja ili komora, ili sa fondovima političko-teritorijalnih jedinica.

² Industrijska i rudarska preduzeća plaćaju doprinos za kadrove prema minimalnim ličnim dohocima po stopi od 4%, preduzeća za proizvodnju građevinskog materijala, mlinska preduzeća, spoljnotrgovinska preduzeća, preduzeća PTT saobraćaja, preduzeća duge i velike plovidbe po stopi od 2% itd. Trgovinska preduzeća unutrašnjeg prometa plaćaju doprinos za kadrove na ostvareni promet po stopi od 0,4 promila, ugostiteljska preduzeća i radnje po stopi od 4 promila.

Privredne organizacije plaćaju i doprinose pojedinim privrednim komorama i stručnim udruženjima u koje su učlanjene. Najviši iznosi ovih doprinosa (članarina) propisani su. Međutim, privredne organizacije mogu da plaćaju i više od propisanih iznosa, u kojem slučaju oni padaju na teret čistog prihoda privrednih organizacija.

Doprinos za socijalno osiguranje plaća se iz ličnog dohotka radnika. Međutim, dopunski doprinos za socijalno osiguranje kao i dodatak na doprinos, koji se uvodi kada nenormalno raste broj i trajanje bolovanja usled nedovoljno sprovedenih zdravstvenih i tehničkih mera, preduzeće plaća na teret troškova poslovanja privrednih organizacija (najviše do 4% od iznosa ličnih dohodaka).

DOHODAK PRIVREDNE ORGANIZACIJE I NJEGOVA RASPODELA

Ostatak ukupnog prihoda po odbitku troškova amortizacije, svih materijalnih troškova, poreza na promet, kamata na kredite i fondove, članarina i raznih doprinosa predstavlja dohodak privredne organizacije.

On se deli na doprinos koji se uplaćuje fondovima društvene zajednice i na čist prihod privredne organizacije.

VISINA DOPRINOSA IZ DOHOTKA PRIVREDNE ORGANIZACIJE zavisna je od međusobnog odnosa ostvarenog dohotka i uloženog rada. Efekat rada stavlja se u odnos prema tom radu (izraženom u minimalnom ličnom dohotku radnika) i na taj način se dobija stopa efekta uloženog rada. U zavisnosti od tog odnosa utvrđene su stope zahvatanja doprinosa iz dohotka.³

Stope zahvatanja doprinosa iz dohotka su progresivne, što znači da je kod povoljnijeg odnosa između dohotka i uloženog rada stopa doprinosa iz dohotka oštrija. Međutim, i pored oštrije stope, nikad se ne uzima sav višak. Pored toga, u sistemu raspodele uveden je poseban stimulatívni instrument koji ublažuje dejstvo progresije za povećanje produktivnosti rada, t.zv. posebno učešće u dohotku privredne organizacije.

Uloženi rad kao faktor raspodele dohotka uzet je kao princip, ali se pri tome ne operiše efektivnim časovima rada, već se za ocenu tog rada uzimaju t.zv. minimalni lični dohoci. Iz odnosa dohotka i minimalnih ličnih dohodaka određuje se čist prihod privredne organizacije i njeno učešće u njemu.

Sve dok odnos dohotka prema minimalnim ličnim dohocima ne dostigne 120%, stopa doprinosa iznosi 0%, tj. sav dohodak u takvom slučaju predstavlja čist prihod privredne organizacije. Premašanjem ovog procenta počinje naplata ovog doprinosa, i to po progresivnoj skali:

Ako dohodak u odnosu na minimalni lični dohodak iznosi	Pripada u procentima*	
	privrednoj organizaciji	društvenoj zajednici
do 120%	120	0
150%	140	10
200%	159	41
250%	172	78
300%	189	111
400%	219	181
500%	249	251
800%	339	461

* Procentat je zaokružen. Razlika se kreće do 0,5%.

Ostatak dohotka po odbitku doprinosa iz dohotka predstavlja *čist prihod* privredne organizacije. Međutim, da bi se radni kolektivi još jače potstakli na produktivniji rad, privredna organizacija ima pravo i na *posebno učešće u dohotku*. Na ovo učešće privredna organizacija ima pravo ako svojim poslovanjem ostvari povoljniji odnos minimalnog ličnog dohotka prema dohotku od proseka u protekle dve godine. Tim učešćem privredna organizacija ustvari povećava svoj čist prihod. U 1959 posebno učešće privredne organizacije iznosilo je 50% od razlike u doprinosu (pri tome je uzimana u obzir za upoređenje samo postignuta

³ Minimalni lični dohoci imaju dvostruku ulogu: oni služe kao merilo uloženog rada i time kao jedna od osnova za utvrđivanje odnosa raspodele dohotka između privredne organizacije i društvene zajednice, i oni obezbeđuju društvenu zaštitu svakog radnika u vidu jednog minimuma zarade koju mu zajednica garantuje.

stopa u prethodnoj godini, a ne u prethodne dve godine). Počev od 1960 učešće u razlici doprinosa obračunatog po višoj stopi iz tekuće godine i po nižoj prosečnoj stopi za protekle dve godine iznosi 70% ako je povoljniji odnos između dohotka i minimalnih ličnih dohodaka ostvaren u okvirima tog odnosa od 300%, 60% ako je povoljniji odnos ostvaren u okvirima odnosa od 300% do 450%, a 50% ako je povoljniji odnos ostvaren u okvirima odnosa od preko 450%.

Za neke privredne grane i grupe privrednih organizacija postoje posebne, nešto blaže, stope doprinosa iz dohotka. Blažim stopama su mahom obuhvaćene one privredne grane i grupe privrednih organizacija koje po redovnim stopama teže mogu ostvariti čist prihod za normalno poslovanje. Blaže stope doprinosa imaju, naprimer, rudnici uglja, građevinska, građevinsko-zanatska i preduzeća za proizvodnju građevinskog materijala, preduzeća za industrijsku eksploataciju šume, zatim prehranbene industrije, saobraćajna, ugostiteljska i druga.

Preduzećima nekih privrednih grana i grupa ustupa se u celini ili delimično doprinos iz dohotka, najčešće za nabavku osnovnih i povećanje obrtnih sredstava.

Za manje privredne organizacije iz oblasti zanatstva, trgovine, ugostiteljstva i komunalne privrede uveden je metod plaćanja doprinosa iz dohotka u paušalnom iznosu koji sporazumno utvrđuju komuna i odgovarajuća privredna organizacija. U jedinstvenom paušalnom iznosu doprinosa obuhvata se i kamata na fond osnovnih sredstava, kamata na fond obrtnih sredstava i zemljarina. Za takve privredne organizacije u paušalnim iznosima se određuje i plaćanje poreza na promet, doprinosa budžetima iz ličnog dohotka i doprinosa za socijalno osiguranje.

Paušalni način plaćanja doprinosa potstiče privredne organizacije na potpunije iskorišćenje sredstava i na veće efekte u proizvodnji. On ujedno omogućava da se obaveze privredne organizacije utvrde prema individualnim uslovima rada takvih organizacija.

RASPODELA DOPRINOSA IZ DOHOTKA. Doprinos iz dohotka privredne organizacije raspodeljuje se političko-teritorijalnim jedinicama. Ali pre no što dođe do ove raspodele, iz doprinosa se izdvaja iznos za eventualno postignuto posebno učešće privredne organizacije u dohotku. Počev od 1960 iz doprinosa iz dohotka, pre no što dođe do njegove dalje raspodele, izdvaja se i iznos za stanbene fondove komune. Iznos u te svrhe iznosi 4% od ukupno isplaćenih ličnih dohodaka. Tek posle ovih izdvajanja vrši se dalja raspodela.

Zakonom o doprinosu iz dohotka privrednih organizacija propisane su stope po kojima se vrši raspodela dohotka (u zavisnosti od odnosa doprinosa prema uložnim sredstvima) između Federacije i društvenih investicionih fondova opština, srezova i narodnih republika. Saveznim društvenim planom vrši se dalja raspodela doprinosa iz dohotka koji pripada Federaciji za posebne namene, a propisuje se i minimalni iznos društvenom investicionom fondu opštine iz doprinosa koji pripada društvenim investicionim fondovima opština, srezova i narodnih republika.

Doprinosi koji se plaćaju u paušalnom iznosu dele se takođe u određenim procentima na fondove svih političko-teritorijalnih jedinica, s tim što je ovde udeo Federacije manji.

RASPODELA ČISTOG PRIHODA. Mada je raspodela čistog prihoda u načelu slobodna, privredna organizacija pod određenim uslovima obavezno vrši izvesna izdvajanja iz čistog prihoda. Tako je, naprimer, privredna organizacija koja je ostvarila čist prihod u iznosu većem od iznosa minimalnih ličnih dohodaka za 40%, obavezna da izdvoji deo čistog prihoda u sopstveni rezervni fond. Procenat izdvajanja iznosi od 2% do 8% od visine prosečno raspoloživih obrtnih sredstava, ali samo dok se sredstva rezervnog fonda, koja se inače nalaze na posebnom računu kod banke, ne formiraju u visini od 10% do 40% iznosa prosečno raspoloživih obrtnih sredstava za poslednje 3 godine.⁴

⁴ Sredstva rezervnog fonda privredne organizacije služe za pokriće eventualno nastalog gubitka i za plaćanje ličnih dohodaka obračunatih po tarifnim stavovima ako privredna organizacija nije u odgovarajućem obračunskom periodu ostvarila dovoljan dohodak.

Pored rezervnog fonda privredne organizacije, postoje i t. zv. zajednički rezervni fondovi koji se obrazuju u cilju obezbeđenja i dodeljivanja sredstava privrednim organizacijama koje, usled nedovoljne tehničke opremljenosti, zastarelosti ili strošćenosti opreme i nepovoljnih uslova poslovanja, i pored zalaganja radnog kolektiva, ne ostvare dovoljan dohodak ni posebno učešće u dohotku. Ovi fondovi obrazuju se za privredne organizacije iz oblasti industrije, rudarstva i građevinarstva kao jedinstveni zajednički rezervni fond u okviru Federacije, dok se za poljoprivredna dobra obrazuju zajednički rezervni fondovi po narodnim republikama. Za ostale oblasti privrede ovi zajednički rezervni fondovi se ne formiraju. Ovi fondovi se obrazuju obaveznim izdvajanjem 10% od iznosa posebnog učešća u dohotku i 2% od čistog prihoda po odbitku dela za lične dohotke radnika i dela za rezervni fond privredne organizacije.

Odluku koliko će iz ostvarenog čistog prihoda izdvojiti za lične dohotke a koliko u svoje fondove načelno donosi sama privredna organizacija odnosno njen radnički savet. Posebnim propisima date su smernice i principi kojih se privredna organizacija treba da pridržava prilikom raspodele čistog prihoda, ali se u propisima ne daju nikakvi kvantitativni odnosi prema kojima bi trebalo da privredna organizacija deli čist prihod. Osnovni princip pri raspodeli čistog prihoda na lične dohotke i fondove je u tome da privredna organizacija čist prihod koji je rezultat zalaganja radnog kolektiva, po pravilu, raspoređuje na lične dohotke i fondove, a da čist prihod koji je rezultat opštih uslova poslovanja i tržišta unosi samo u fondove. Ako privredna organizacija grubo krši te propise, može doći do intervencije opštinskog narodnog odbora u cilju otklanjanja nepravilnosti.

Ako opštinsko veće proizvođača, koje raspravlja o periodičnim i završnim računima svih privrednih organizacija sa svoje teritorije, dođe do zaključka da radnički savet neke privredne organizacije nije prilikom raspodele čistog prihoda vodio računa o tome da li je čist prihod rezultat zalaganja radnog kolektiva ili opštih uslova poslovanja, ono stavlja takvoj privrednoj organizaciji svoje primedbe i daje preporuke za raspodelu. Radnički savet je dužan da zauzme stav o preporukama opštinskog veća proizvođača i da o tome obavesti veće. Ako radnički savet smatra da su preporuke veća proizvođača suprotne ekonomskoj politici koju vodi privredna organizacija, osnovnom načelu njenog poslovanja i njenim zakonom utvrdjenim pravima, može da traži od sreskog veća proizvođača da ono zauzme stav o tim preporukama. Preporuke sreskog veća proizvođača mogu važiti i za odnose između opštinskog narodnog odbora i privrednih organizacija.

Pored toga, na raspodelu čistog prihoda imaju uticaj i društvene organizacije, sindikati, komune i stručna udruženja.

S obzirom na interes privredne organizacije da povećava lične dohotke radnika i s obzirom na zavisnost visine čistog prihoda od zalaganja radnog kolektiva, privredna organizacija ima interesa da sama uvodi osnove i oblike za utvrđivanje čistog prihoda koji potstiču radnike na veće efekte. Društvene organizacije, naročito sindikati, a i stručna udruženja i komore, vrše uticaj u prvom redu pružanjem određene pomoći privrednim organizacijama u usklađivanju jedinstvenih kriterija za raspodelu čistog prihoda, u prenošenju iskustava sa jednih na druge privredne organizacije i sl.

LIČNI DOHOCI RADNIKA. Deo čistog prihoda koji privredna organizacija izdvaja za lične dohotke zavisi od visine ostvarenog dohotka odnosno ostvarenog čistog prihoda, pri čemu je privredna organizacija dužna da vodi računa da li je ostvareni čist prihod rezultat zalaganja radnog kolektiva ili rezultat opšteg kretanja na tržištu i cena. Iznos izdvojen iz čistog prihoda privredna organizacija raspodeljuje na pojedine radnike prema pravilnicima privredne organizacije koje je doneo radnički savet (tarifni pravilnik, pravilnik o premijama, pravilnik o plaćanju po jedinici proizvoda i drugo).

DOPRINOSI IZ LIČNIH DOHODAKA RADNIKA. Iz ličnog dohotka svaki radnik plaća doprinos budžetima političko-teritorijalnih jedinica i doprinos za socijalno osiguranje. Doprinos budžetima plaća se u 1960 po stopi od 13%, a doprinos za socijalno osiguranje po stopi od 22%. Do kraja 1959 postojao je još i doprinos iz ličnog dohotka za stanbenu izgradnju, ali je on ukinut posle reforme finansiranja stanbene izgradnje.

Stope doprinosa iz ličnog dohotka poljoprivrednih radnika su nešto niže od redovnih stopa.

Doprinos budžetima iz ličnog dohotka pretstavlja osnovni prihod budžeta političko-teritorijalnih jedinica, što pretstavlja značajan potsticaj komunama za veće zapošljavanje, za veće zarade radnika i za jačanje privrede na njenom području uopšte. Opštinski narodni odbor može na svom području uvesti i dopunski doprinos budžetima iz ličnog dohotka, ali najviše do 10% od iznosa redovnog doprinosa.

FONDOVI PRIVREDNE ORGANIZACIJE. Posle izdvajanja u rezervni fond preduzeća i u zajedničke rezervne fondove i posle izdvajanja za lične dohotke, ostatak čistog prihoda privredne organizacije izdvajaju u fond osnovnih sredstava, u fond obrtnih sredstava i u fond zajedničke potrošnje.

Sredstva čistog prihoda izdvajaju se u pojedine fondove na kraju godine na osnovu završnog računa, dok u toku godine privredna organizacija ta sredstva koristi privremeno kao obrtna sredstva. Privredna organizacija ne mora ni na kraju godine da unese u te fondove sredstva čistog prihoda. Ona ih može držati i dalje neraspoređena na posebnom računu kod banke, s tim da na njih plaća kamatu ako ih koristi kao obrtna sredstva.

Deo čistog prihoda koji privredna organizacija izdvaja u fond osnovnih sredstava služi za nabavku novih osnovnih sredstava, za otplatu zajmova podignutih za nabavku osnovnih sredstava, kao i za garancije prilikom uzimanja zajmova za nove investicije u osnovna sredstva.

Sredstva fonda obrtnih sredstava služe neposredno za obrtna sredstva, kao garancija prilikom podizanja zajmova za obrtna sredstva ili za otplatu takvih zajmova.

Sredstva fonda zajedničke potrošnje služe za investiciona ulaganja u stanbene zgrade ili druge objekte društvenog standarda samostalno ili u zajednici sa drugim privrednim organizacijama, za održavanje objekata zajedničke potrošnje, za dodeljivanje stipendija studentima i učenicima, za stručno osposobljavanje kadrova, za zadovoljenje kulturnih potreba radnika i druge svrhe u skladu sa potrebama privredne organizacije i njenog radnog kolektiva.

SPECIFIČNOSTI RASPODELE U TRGOVINI

Za trgovinske privredne organizacije u principu važe isti instrumenti raspodele kao i za ostalu privredu. Privredne organizacije koje se bave prometom prehranbenih artikala vrše raspodelu dohotka po blažim stopama, dok ostala trgovinska preduzeća i radnje raspodelu dohotka na doprinos iz dohotka i na čist prihod vrše po stopama koje su, posle određenog stepena akumulativnosti (kada je odnos dohotka prema minimalnom ličnom dohotku veći od 200%), nešto više od redovnih stopa. Razlika između doprinosa iz dohotka obračunatog po višim stopama i onog obračunatog po redovnim stopama uplaćuje se u opštinski investicioni fond, ali komuna može tu razliku u celini ili delimično da ostavi privrednim organizacijama, s tim da one takav iznos unesu u svoje fondove.

Počev od 1960 trgovinske organizacije na malo ne vrše više ovakvo izdvajanje dela doprinosa u opštinski investicioni fond, već doprinos iz dohotka obračunavaju po redovnim stopama.

ODNOSI U RASPODELI UKUPNOG PRIHODA

Mehanizam raspodele dohotka zasniva se na uvažavanju svih faktora koji utiču na veličinu dohotka: proizvodnih sredstava, uloženog rada i uslova tržišta. U svom dejstvu mehanizam raspodele utiče na ekonomično, racionalno i rentabilno poslovanje. Instrumenti raspodele su

postavljeni tako da je privredna organizacija uvek zainteresovana da ostvaruje još veći dohodak a da pri tome vrši uštede u troškovima poslovanja. Instrumenti deluju tako da privrednoj organizaciji uvek ostaje više čistog prihoda po jednom zaposlenom radniku ako povećava produktivnost rada i ako posluje rentabilno. Komuna je isto tako zainteresovana za rentabilno poslovanje svake privredne organizacije na njenom području, jer se time povećavaju i prihodi komune, kako za potrebe budžeta tako i za jačanje njenih investicionih fondova.

Sliku konkretnih kvantitativnih odnosa raspodele ukupnog prihoda između privrednih organizacija i ostalih društvenih organizacija pružaju podaci završnih računa za 1958 za 15.791 privrednu organizaciju, što pretstavlja oko 90% društvenog sektora privrede:

	U milionima din,	Struktura u %
Ukupan prihod	5,363.231	100
Od toga:		
Materijalni trošak*	4,094.375	76,3
Amortizacija osnovnih sredstava	179.591	3,3
Čist prihod privrednih organizacija	528.648	9,9
Svega privredne organizacije	4,802.614	89,5
Kamata na fond osnovnih sredstava i na fond obrtnih sredstava, kamata na zajmove za osnovna sredstva i na zajmove i kredite za obrtna sredstva i zemljarina	113.246	2,1
Porez na promet	165.865	3,1
Doprinos iz dohotka	281.506	5,3
Svega opšti fondovi društvene zajednice	560.617	10,5

* Kao materijalni trošak ovde je uzeta i vrednost robe prodane u trgovini.

Privredne organizacije raspolažu sa 89,5% sredstava ostvarenog ukupnog prihoda, dok ostatkom od 10,5% raspolažu opšti fondovi društvene zajednice.

Ako se uzme u obzir već pomenuta preraspodela ličnih dohotaka radnika, opštim fondovima društvene zajednice pripada još doprinos budžetima iz ličnog dohotka od oko 48.500 miliona din., a stanbenim fondovima oko 27.460 miliona din., tako da opštim fondovima društvene zajednice iz neposredne i posredne raspodele ukupnog prihoda pripada 636.577 miliona din., što pretstavlja oko 11,9% od ukupnog prihoda, odnosno 58% od ukupno ostvarenog dohotka.

Od toga iznosa Federaciji (ovde su obuhvaćena i sredstva koja se unose u Opšti investicioni fond) pripada oko 526.097 miliona din. ili oko 82%, a društvenim investicionim fondovima i budžetima opština, srezova i narodnih republika oko 110.480 miliona din. ili oko 18%. Tu nisu uzeta u obzir ustupanja zemljarine i doprinosa iz dohotka privrednim organizacijama predviđena kroz razne olakšice, tako da su sredstva dohotka kojim raspolažu privredne organizacije znatno veća, a sredstva kojima raspolažu opšti fondovi društvene zajednice za toliko manja. Takođe nisu uzeta u obzir razna ustupanja pojedinih vrsta prihoda Federacije budžetima i fondovima narodnih republika, koja se vrše na osnovu Saveznog društvenog plana, što znatno menja ovu raspodelu u korist ne samo privrednih organizacija već i društvenih fondova i budžeta opština, srezova i narodnih republika.

IZVOR: Zakon o doprinosu iz dohotka privrednih organizacija (»Službeni list FNRJ«, br. 52/57) sa kasnijim izmenama i dopunama; Zakon o doprinosu budžetima iz ličnog dohotka radnika (»Službeni list FNRJ«, br. 52/57) sa kasnijim izmenama i dopunama; Zakon o radnim odnosima (»Službeni list FNRJ«, br. 53/57) sa kasnijim izmenama i dopunama; Zakon o sredstvima privrednih organizacija (»Službeni list FNRJ«, br. 54/57) sa kasnijim izmenama i dopunama; Uredba o regulisanju odnosa u vezi sa raspolaganjem čistim prihodom i sredstvima privrednih organizacija (»Službeni list FNRJ«, br. 14/58) sa kasnijim izmenama i dopunama, kao i veći broj odluka, pravilnika, rešenja i naredaba, koje regulišu pitanja iz te oblasti.

B. R.

VINOGRADARSTVO

U ukupnoj poljoprivrednoj proizvodnji Jugoslavije vinogradarstvo učestvuje po vrednosti sa 5—6%. U vrednosti biljne proizvodnje učestvuje sa 8—9% i nalazi se na drugom mestu, posle ratarstva.

Vinogradi su u 1959 zauzimali 277.000 ha ili 2,7% od ukupno obradivih površina u zemlji.¹ Sa ovom površinom vinograda Jugoslavija spada među zemlje sa razvijenim vinogradarstvom (zauzima deveto mesto u svetu).

U nekim područjima zemlje vinogradarstvo je glavni izvor prihoda stanovništva. Prosečna novčana primanja seljačkih domaćinstava od vinogradarske proizvodnje u 1957 iznosila su 13.200 din., što čini 22—26% ukupnih primanja od biljne proizvodnje, odnosno 9—11% od ukupnih primanja sa gazdinstava. Poseban značaj vinogradarske proizvodnje je i u tome što daje visokovredne artikule za ishranu stanovništva. Grožđe, zbog svog biohemiskog sastava, u ljudskoj ishrani je mnogo korisnije od iste količine jabuka, krušaka, kajsijsa itd. Vinogradarski proizvodi su takođe značajni i kao sirovina za prehranbenu i konzervnu industriju. Pored toga, jedan deo svežeg grožđa i prerađevina od grožđa (vino, rakija, delimično konzerve i sokovi) izvozi se.

U Društvenom planu privrednog razvoja Jugoslavije² od 1957—1961 u okviru osnovnih smernica i zadataka za razvoj poljoprivrede dato je odgovarajuće mesto vinogradarskoj proizvodnji. Društvenim planom je predviđeno da se prosečno godišnje u poljoprivredu investira oko 70 milijardi din., a od toga u vinogradarstvo 2,6 milijarde din. ili 3,7%.

U periodu od 1957—1961 predviđeno je da se izvrše pre svega potrebne pripreme (rasadnička proizvodnja, utvrđivanje rejonizacije, naučno-istraživački rad i dr.) kao preduslov za kasniju obnovu i preorijentaciju vinogradarske proizvodnje. Pored toga, predviđeno je podizanje novih, prvenstveno plantažnih zasađa, povećanje proizvodnje uz kvalitetne izmene u strukturi i so.timenta.

Jugoslavija ima povoljne prirodne uslove za razvoj vinogradarstva, jer se geografski prostire u više različitih klimatskih pojaseva (kontinentalni, umereno kontinentalni, mediteranski, egejsko-sredozemni i planinski), tako da se vinova loza može sa uspehom gajiti od najsevernije do najjužnije tačke zemlje.

Značaj vinogradarske proizvodnje je i u tome što se vinova loza može gajiti i na takvim zemljištima gde se ne mogu sa uspehom gajiti druge poljoprivredne kulture (zemljišta u primorskom kraškom području — krečnjaci, izrazi to peskovita zemljišta — Subotička i Deliblatska Peščara, brežuljkasti i brdoviti tereni), čime se proširuju površine koje se mogu privredno iskoristiti.

Neposredno posle Drugog svetskog rata vinogradarstvo Jugoslavije bilo je u teškom stanju, jer je deo vinograda bio iznuren i dotrajao, a površine vinograda sa direktnorodnim hibridima su se znatno proširile. Slaba agrotehnika i zaštita od biljnih bolesti i štetočina, nedovoljno obezbeđenje od zimskih mrazeva, nepravilan izbor loznih podloga i dr. još više su uticali na sušenje i proređivanje vinograda. U kasnijim periodima preduzimane su mnoge mere kojima su postepeno obnavljani i regenerisani vinogradi (krčenje dotrajalih vinograda i zamenjivanje novim, sprečavanje daljeg širenja vinograda sa direktnorodnim hibridima, organizovanje efikasne zaštitne službe protiv biljnih bolesti

i štetočina i dr.). Međutim, proces regeneracije i obnove vinogradarstva u Jugoslaviji, s obzirom na ranije stanje, zahtevao je i zahteva znatna sredstva i duže vremena.

POVRŠINE VINOGRADA

Od 1949 do 1955 ukupne površine vinograda su se povećale od oko 253.000 ha na oko 280.000 ha. U to vreme površine vinograda sa direktnorodnim hibridima su uvećane za oko 2.000 ha, sa nekalemljenom domaćom lozom za oko 4.000 ha, a sa kalemljenom lozom za oko 20.000 ha. Tempo podizanja vinograda u ovom periodu nije bio ravnomeran. Najveći porast bio je u 1953—1954, kada je zasađeno ukupno oko 7.000 ha novih vinograda, uglavnom kalemljenom lozom (tabela 1).

TABELA 1 — KRETANJE POVRŠINA POD VINOGRADIMA 1949—1959

Godina	Ukupna* površina u ha	Kalemljena loza		Nekalemljena domaća loza		Direktnorodni hibridi	
		u ha	u %	u ha	u %	u ha	u %
1949—1958	267.000	197.000	74	28.000	11	42.000	15
1949	253.000	184.000	73	26.000	10	43.000	17
1950	257.000	186.000	73	28.000	11	42.000	16
1951	258.000	181.000	70	35.000	14	42.000	16
1952	261.000	184.000	70	33.000	13	44.000	17
1953	267.000	192.000	72	30.000	11	44.000	17
1954	274.000	201.000	73	29.000	11	45.000	16
1955	280.000	204.000	73	30.000	11	45.000	16
1956	273.000	206.000	76	25.000	9	41.000	15
1957	271.000	210.000	78	23.000	8	37.000	14
1958	275.000	217.000	79	22.000	8	35.000	13
1959**	277.000	221.000	80	22.000	8	34.000	12

* U ovoj i ostalim tabelama, zbog sistema publikovanja podataka sa zaokružavanjem, u zbiorima ima neslaganja koja se kreću do 0,5%.

** Svi podaci za 1959, u ovom prikazu, predstavljaju prethodne rezultate SZS.

Podaci: SGJ — 1959.

Najviše površina pod vinogradima bilo je u 1955, posle čega je došlo do smanjivanja ukupnih površina, pre svega zbog opadanja površina vinograda sa direktnorodnim hibridima i domaćom nekalemljenom lozom, krčenja izmrzlih i starih, već amortizovanih vinograda. Na znatno smanjenje vinograda sa direktnorodnim hibridima (od 45.000 ha u 1955 na 34.000 ha u 1959) uticale su takođe i razne mere koje su u tom cilju primenjivane, kao što je posebna taksa (porez) na hibridnu lozu itd.

Posle masovnog krčenja vinograda u 1956 i 1957 tempo podizanja novih vinograda je znatno ubrzan, naročito vinograda sa kalemljenom lozom: u 1958 je zasađeno 7.000 ha, a u 1959 još 4.000 ha novih površina vinograda ovom lozom. Time se struktura površina vinograda osetno izmenila u korist kalemljene loze.

Od ukupno 277.000 ha površina pod vinogradima u 1959, na vinograde sa kalemljenom lozom otpada 221.000 ha (80%), na direktnorodne hibride 34.000 ha (12%) i na domaću nekalemjenu lozu 22.000 ha (8%). Površine vinograda sa kalemljenom lozom su u stalnom porastu, dok su površine sa domaćom nekalemljenom lozom i direktnorodnim hibridima od 1956 u opadanju.³

POVRŠINE VINOGRADA PREMA VRSTI GAZDINSTAVA. Na individualnim gazdinstvima nalazi se 92% ukupnih površina vinograda. Ostalih 8% nalaze se na društvenim gazdinstvima (od toga na poljoprivrednim dobrima 70% i zadružnim gazdinstvima 30%).

* U vinogradarstvu Jugoslavije zastupljeni su vinogradi: kalemljeni na loznim podlogama rezistentnim prema filokseri, zatim domaća nekalemljena loza i direktnorodni hibridi (franko-američki rodni hibridi i ameriko-američki rodni hibridi, koji se takođe gaje nekalemljeni, jer su rezistentni prema filokseri).

Perspektivnim programom unapređenja vinogradarske proizvodnje predviđena je postepena, ali potpuna likvidacija vinograda sa hibridnom lozom.

¹ Prema prethodnim podacima SZS.

² Vidi: »Jugoslovenski pregled«, 1957 »Društveni plan privrednog razvoja Jugoslavije od 1957 do 1961«, str. 561—573 (179—191).

Na društvenim gazdinstvima kalemljeni vinogradi zauzimaju 94% ukupnih vinogradarskih površina. Ostalih 6% površina otpada uglavnom na vinograde sa nekalemljenom domaćom lozom. Direktnorodnih hibrida na društvenim gazdinstvima gotovo nema (u 1959 bilo ih je još oko 60 ha) (tabela 2).

TABELA 2 – POVRŠINE VINOGRADA PREMA VRSTI GAZDINSTAVA 1956–1959

	(U hektarima)			
	1956	1957	1958	1959
Ukupno	273.000	271.000	275.000	277.000
Društvena gazdinstva	18.000	20.000	20.000	23.000
Od toga:				
Poljoprivredna dobra	12.000	14.000	14.000	16.000
Zadružna gazdinstva	6.000	6.000	6.000	7.000
Individualna gazdinstva*	254.000	251.000	254.000	254.000

* U površine individualnih gazdinstava uključene su i površine vinograda podignute u kooperaciji sa zadružnim gazdinstvima i to 1957 – 745 ha, 1958 – 698 ha. Ovi podaci prema: »Stanje i perspektive razvika voćarstva i vinogradarstva«, materijali Saveznog zavoda za privredno planiranje i Sekretarijata SIV-a za poljoprivredu i šumarstvo, 1959.

Podaci: Bilten SZS, br. 95/1957, 129/1958 i 151/1959.

Na individualnim gazdinstvima kalemljeni vinogradi zauzimaju 78% ukupnih vinogradarskih površina, vinogradi sa domaćom lozom 8% i sa direktnorodnim hibridima 14% (tabela 2).

BROJ ČOKOTA VINOVE LOZE. U vinogradima Jugoslavije 1959 bilo je 1.886 miliona čokota vinove loze. Od toga na čokote sa kalemljenom lozom otpada 1.454 miliona (77%), sa nekalemljenom domaćom lozom 179 miliona (9%) i sa direktnorodnim hibridima 253 miliona (14%).

TABELA 3 – BROJ ČOKOTA KALEMLJENE I NEKALEMLJENE LOZE 1949–1959

Godina	(U milionima komada)					
	Kalemljena loza		Nekalemljena domaća loza		Direktnorodni hibridi	
	svega	rodnih	svega	rodnih	svega	rodnih
Ø 1949–1958	1.250	1.140	202	179	321	301
1954	1.313	1.194	209	183	339	323
1955	1.365	1.229	212	183	365	339
1956	1.374	1.207	198	175	317	297
1957	1.410	1.250	178	161	289	278
1958	1.430	1.270	172	156	267	261
1959	1.454	1.273	179	162	253	248

Podaci: Bilten SZS, br. 61/1956, 95/1957, 129/1958 i 151/1959.

Od ukupnog broja čokota odraslih i fiziološki sposobnih za rod bilo je u 1959 – 89%. Ostalih 11% su mladi čokoti u novopodignutim vinogradima, još nesposobni za rod. U vinogradima sa kalemljenom lozom iste godine bilo je 88% čokota sposobnih za rod, a u vinogradima sa domaćom nekalemljenom lozom 91%. Ostalih 12% odnosno 9% čokota predstavljaju još nerodne mlade čokote. Kod vinograda sa direktnorodnim hibridima ima još oko 5 miliona mladih nerodnih čokota.

STRUKTURA SORTIMENATA VINOVE LOZE PO REPUBLIKAMA. Odnos između stonih i vinskih sorti, zatim belih i crnih, kao i odnos između kvantitativnih i kvalitativnih vinskih sorti nije u skladu sa prirodnim uslovima i mogućnostima koje u Jugoslaviji postoje za uspešno gajenje kvalitetnih sorti vinove loze, kao ni sa potrebama i mogućnostima za plasman kvalitetnih vinogradarskih proizvoda na domaće i strano tržište. To je takođe uslovljeno i zastarelim shvatanjima i navikama individualnih proizvođača-vinogradara kao i nemogućnošću većeg investiranja u vinogradarstvo.

U vinogradima Jugoslavije vinske sorte su zastupljene sa oko 90%, a stone sa oko 10%. U vinogradima Slovenije i Bosne i Hercegovine taj odnos je još nepovoljniji, a u Crnoj Gori učešće stonih sorti je sasvim minimalno.

Prosečno u zemlji najviše su zastupljene crne vinske sorte (oko 60%). Međutim, u Sloveniji, Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj više se gaje bele vinske sorte. Kvalitetnih vinskih sorti ima svega oko 30%. Najviše kvalitetnih vinskih sorti ima u Sloveniji i Bosni i Hercegovini, a zatim u Hrvatskoj i Crnoj Gori. Zastupljenost kvalitetnih vinskih sorti u vinogradima Srbije i Makedonije je znatno manja (tabela 4).

TABELA 4 – STRUKTURA SORTIMENATA VINOVE LOZE PO REPUBLIKAMA*

	(U procentima)						
	Narodna republika						
	Ukupno	Srbija	Hrvatska	Slovenija	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora
Stone sorte grožđa	10	10	10	5	5	10	2
Vinske sorte grožđa	90	90	90	95	95	90	98
Bele vinske sorte	40	30	53	90	70	20	5
Crne vinske sorte	60	70	47	10	30	80	95
Kvalitetne vinske sorte	30	30	40	60	50	30	40
Kvantitetne vinske sorte	70	70	60	40	50	70	60

* Podaci: »Podizanje vinograda«, ing. Milan Perović i dr Lazar Avramov, »Zadružna knjiga«, Beograd, 1958.

POVRŠINE VINOGRADA PO REPUBLIKAMA. Najveće površine vinograda nalaze se u Srbiji – 125.174 ha (45,4%), zatim u Hrvatskoj 96.306 ha (34,7%), Sloveniji 24.813 ha (8,9%) i Makedoniji 25.183 (9,0%). Ostala 2% površina nalaze se u Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori. Međutim, u odnosu na ukupnu poljoprivrednu površinu relativno najveće površine vinograda nalaze se u Hrvatskoj (2,9%), Sloveniji (2,6%), Srbiji (2,1%) i u Makedoniji (1,6%).

Površine kalemljenih vinograda po narodnim republikama raspoređene su kao i ukupne površine: Srbija 42,5%, Hrvatska 37,4%, Slovenija 9,2%, Makedonija 8,6%, Bosna i Hercegovina 2,0% i Crna Gora 0,3%. Međutim, kod površina vinograda sa domaćom lozom na prvom je mestu Srbija sa 59,3%, na drugom Makedonija sa 26,0%, zatim Hrvatska sa 11,3%, dok u Sloveniji nema vinograda sa domaćom lozom. Površine vinograda sa direktnorodnim hibridima u strukturi po narodnim republikama raspoređene su uglavnom kao i ukupne površine.

Najviše kalemljenih vinograda u ukupnim površinama vinograda imaju Bosna i Hercegovina, Hrvatska i Slovenija. Iako Srbija ima najviše kalemljenih vinograda, ona po strukturi vinograda zauzima tek četvrto mesto, kao i Makedonija. Najviše vinograda sa domaćom nekalemljenom lozom imaju Crna Gora i Makedonija, a vinograda sa hibridnom lozom Srbija i Slovenija (tabela 5).

TABELA 5 – STRUKTURA POVRŠINA KALEMLJENIH I NEKALEMLJENIH VINOGRADA PO NARODNIM REPUBLIKAMA U 1959

	(U procentima)		
	Kalemljena loza	Nekalemljena domaća loza	Direktnorodni hibridi
Jugoslavija	80	8	12
Srbija	75	11	14
Hrvatska	86	3	11
Slovenija	82	—	18
Bosna i Hercegovina	93	3	4
Makedonija	76	24	0
Crna Gora	41	53	6

Podaci: Prethodni rezultati SZS.

VINOGRADARSKI REJONI⁴

Vinogradi u Srbiji podeljeni su u 11 reiona: niško-uzunoravski, timočko-krajinski, pomoravsko-mlavski, šumadisko-podunavski, zapadno-moravski, pocersko-podgorški, fruškogorski, južnobanatski, subotičko-horgoški, metohijski i kosovski.

⁴ Prema studiji ing. Milana Perovića i dr Lazara Avramova »Podizanje vinograda«, »Zadružna knjiga«, Beograd 1958.
»Jugoslovenski pregled« će u jednom od narednih brojeva objaviti prikaz o vinarstvu, u kome će se posebno pisati o svim karakteristikama vinogradarskih reiona, kao i o karakteristikama proizvodnje vina itd.

U Hrvatskoj su vinogradi podeljeni u dva osnovna reiona: severni rejon — u slivu Save, Drave i Dunava (sa dva podreiona) i jadranski rejon (takođe sa dva podreiona).

U Sloveniji postoje tri osnovna vinogradarska reiona: podravski — u slivu Drave, posavski — u slivu Save i kraško-primorski — u zapadnom delu Slovenije.

U Makedoniji vinogradi su podeljeni u tri osnovna reiona: centralni vardarski — u srednjem delu sliva Vardara i donjem delu sliva Bregalnice i Crne Reke, zapadni — u području Pelagonije, Prespanskog i Ohridskog Jezera i istočni — u području Kumanova, Kratova i Krive Palanke.

U Bosni i Hercegovini svi vinogradi grupisani su u dva osnovna reiona: severnobosanski — istočno od Une i zapadno do Drine i hercegovačko-jadranski vinogradarski rejon.

INVESTICIJE U VINOGRADARSTVO

Za intenziviranje i podizanje vinogradarske proizvodnje na viši nivo pored povoljnih prirodnih uslova postoje i odgovarajući ekonomski uslovi. Sredstva i naponi uloženi u podizanje opšteg nivoa poljoprivredne proizvodnje u Jugoslaviji, naročito poslednjih godina, i već postignuti rezultati u tome stvorili su osnove i materijalnu bazu za unapređenje vinogradarske proizvodnje.

Od 1945 do 1956 u vinogradarstvo je uloženo ukupno 8.462 miliona din. (tabela 6).

TABELA 6 — INVESTICIJE U VINOGRADARSTVO 1945—1956*
(U milionima din. po cenama u 1956)

Godina	Iznos investicija	%	
		od ukupnih investicija u poljoprivredi	od investicija u biljnu proizvodnju
1945—1946	53	0,9	2,1
1947	94	0,9	1,9
1948	183	0,7	1,0
1949	216	0,6	0,9
1950	202	0,8	1,1
1951	295	1,9	2,6
1952	371	2,6	3,5
1953	1.529	7,3	12,0
1954	1.606	7,4	14,2
1955	1.722	7,3	17,5
1956	2.191	6,2	13,3

* Podaci do 1956 — Jugoslovenska investiciona banka — Glavna centrala, Beograd: »Investicije u poljoprivrednu 1945—1956«, sv. II, Beograd, 1957. Za period posle 1956, postoje podaci samo za investicije u pojedine šire oblasti poljoprivrede, tako da je nemoguće na bazi tih podataka rekonstruisati posebno investicije u 1957 i 1958 u vinogradarstvu.

Iz fondova za kreditiranje investicija u poljoprivrednu, u periodu od 1957 do 1959, prema podacima Narodne banke FNRJ — Statistički bilten br. 2, februar 1960, Beograd, — za podizanje dugogodišnjih zasada utrošeno je: 1957 — 2,8 milijarde din., 1958 — 2,9 milijarde din. i 1959 — 4,1 milijarde din. U ovim vrednostima nisu obuhvaćena sredstva za podizanje objekata za preradu, opremu kao i ekonomski građevinski objekti.

Sa većim ulaganjima u vinogradarstvo otpočelo se od 1953, kada je uloženo 1.529 miliona din. ili 7,3% od ukupnih ulaganja u poljoprivrednu, odnosno 12% od ulaganja u biljnu proizvodnju 1953. U 1956 u vinogradarstvo je uloženo 2.191 milion din. ili 6,2% od ukupnih ulaganja u poljoprivrednu te godine, odnosno 13,3% od ulaganja u biljnu proizvodnju.

Naročito visoke investicije za podizanje modernih vinograda ulažu se u Makedoniji. Od 1953 u ovoj Republici prosečno je godišnje ulagano u vinogradarstvo oko 685 miliona din. Zatim dolaze Srbija sa oko 416 miliona din. prosečnog godišnjeg ulaganja, Hrvatska sa 352 miliona din. i Slovenija sa 290 miliona din. prosečnog godišnjeg ulaganja.

Poslednje tri godine sredstva su uglavnom investirana za podizanje savremenih modernih vinograda, dok su u ranijim godinama korišćena za podizanje vinograda nešto boljih nego na individualnim gazdinstvima. Glavna karakteristika novih vinograda podignutih na društvenim gazdinstvima ogleda se u nastojanju da se u njima omogući mehanizovana obrada i zaštita od bolesti i štetočina, tj. da se smanji utrošak vučne i radne snage, odnosno da se smanje troškovi proizvodnje.

Za prve dve godine Društvenog plana prišlo se podizanju 5.700 ha plantažnih vinograda⁵ na društvenim gazdinstvima, ne računajući vinograde podignute u kooperaciji između zemljoradničkih zadruga i individualnih proizvođača, čije površine iznose 1.443 ha.

Na unapređenje vinogradarstva, u smislu podizanja kvaliteta grožđa i njegovih preradevina, utiče veća potražnja kvalitetnih proizvoda kako na domaćem tako i inostranom tržištu. To će imati uticaja i na izmenu odnosa između stonih i vinskih sorti, kao i na ujednačavanje sortnog sastava. U tom pogledu najznačajniju ulogu odigraće društvena gazdinstva: poljoprivredna dobra i zadruga gazdinstva.⁶

Individualna gazdinstva predstavljaju kočnicu za brži razvoj vinogradarske proizvodnje, pored ostalog i zbog toga što su njihovi vinogradi podignuti na malim parcelama bez mogućnosti primene savremene agrotehnike i sa vrlo visokim procentom (preko 90%) vinskih sorti slabog kvaliteta. Pored toga, vek trajanja vinove loze i visoke investicije potrebne za podizanje novih vinograda usporavaju bržu obnovu i regeneraciju vinograda na individualnim gazdinstvima. Zbog toga se i pristupa širokom organizovanju kooperacije društvenih gazdinstava sa individualnim proizvođačima u cilju podizanja novih zasada vinograda, koje je već dalo rezultate (u 1957 u kooperaciji je podignuto 745 ha novih vinograda, a u 1958 — 698).

Za dalji razvoj vinogradarske proizvodnje od velikog su značaja i postojeće zakonske i ekonomske mere. Među njima su najvažnije: Zakon o vinu, posebne takse na hibridnu lozu, obavezna rejonizacija itd.

PRINOSI I PROIZVODNJA

Prinosi grožđa su niski i relativno nestabilni. Prosečan desetogodišnji prinos grožđa (1949—1958) iznosio je 0,5 kg po čokotu ili 33 mtc/ha. Najviši prinosi postignuti su 1951 (48 mtc/ha), 1955 (41 mtc/ha) i 1958 (43 mtc/ha), dok u 1959 iznosi oko 34 mtc/ha. Najniži prinos bio je u 1954 i 1956, kada je iznosio 0,3 kg po čokotu. To su ujedno bile najnepovoljnije godine za vinogradarsku proizvodnju u posleratnom razdoblju. Pored suše, velike štete vinogradima naneo je u 1956 i mráz (tabela 7).

TABELA 7 — PROSEČNI PRINOSI GROŽĐA PO ČOKOTU
PREMA VRSTI LOZE 1954—1959

Godina	Ukupno	Kalemljena loza	Nekalemljena domaća loza	Direktnorodni hibridi
1949/1958	0,5	0,6	0,5	0,5
1954	0,3	0,3	0,2	0,4
1955	0,7	0,7	0,6	0,7
1956	0,3	0,4	0,3	0,4
1957	0,5	0,5	0,5	0,5
1958	0,7	0,7	0,7	0,7
1959	0,6	0,6	0,3	0,6

Podaci: Bilten SZS, br. 61/1956, 95/1957, 129/1958 i 151/1959.

Na niske i nestabilne prinose, pored loših vremenskih prilika, utiče i visok procenat starih, već amortizovanih vinograda, i zastareli način uzgoja vinove loze.

Prosečna godišnja proizvodnja grožđa iznosila je od 1949 do 1958 oko 88.200 vagona. Najviše je proizvedeno 1951 (121.000 vagona) i 1958 (119.000 vagona), a najmanje 1954 (58.600 vagona). U 1959 proizvedeno je oko 95.400 vagona grožđa, što u odnosu na prosek 1949—1958 iznosi 108% (tabela 8).

* Podaci: Prema — »Stanje i perspektive razvika voćarstva i vinogradarstva«, materijali Saveznog zavoda za privredno planiranje i Sekretarijata SIV-a za poljoprivredu i šumarstvo, 1959.

* Zadrugne organizacije, pored ugovaranja i otkupa grožđa od individualnih proizvođača, učestvuju i u proizvodnji grožđa putem kooperacije i zaštite vinograda individualnih proizvođača od bolesti i štetočina. One snabdeavaju individualne proizvođače kvalitetnim reprodukcionim materijalom i unose u tehnički i tehnološki proces proizvodnje savremene metode. Time se omogućuje svestranije iskorišćavanje sredstava i postižu znatno veći rezultati u proizvodnji.

TABELA 8 — UKUPNI PRINOS GROŽDA 1948—1959

Godina	(U vagonima)			
	Ukupan prinos	Nekalemlje- na loza	Kalemljena domaća loza	Direktnorodni hibridi
8 1948/1958	88.200	63.000	8.760	16.400
1954	58.600	40.850	3.500	14.120
1955	114.600	81.124	11.129	22.360
1956	65.600	47.690	5.740	12.100
1957	90.700	67.600	8.190	14.900
1958	119.000	89.100	11.400	18.400
1959	95.400	76.200	5.500	13.700

Podaci: Bilten SZS, br. 61/1956, 95/1957, 129/1958 i 151/1959.

Proizvodnja grožđa po stanovniku iznosi u proseku oko 50 kg.

KARTOGRAM—PROIZVODNJA GROŽĐA POSREZOVIMA U 1958

U vinogradima se još uvek nalazi relativno visok procenat površina pod direktnorodnim hibridima, čime se umanjuje kvalitet ukupno proizvedenog grožđa. Ali ovaj procenat se postepeno smanjuje, i već u 1959 je u tom pravcu učinjen znatan napredak.

PRINOS I PROIZVODNJA GROŽĐA PREMA VRSTI GAZDINSTAVA. Na poljoprivrednim dobrima i zadržnim gazdinstvima prosečan prinos grožđa po čokotu u 1958 iznosio je 1 kilogram, što je za 42% više nego na individualnim gazdinstvima. Međutim, u 1959 prinos je niži i iznosi 0,8 kg po čokotu. Na društvenim gazdinstvima postignut je prosečan prinos po jedinici površine od 6.000 do 8.000 kg po ha, odnosno na nekim gazdinstvima u novopodignutim vinogradima koji se neguju na savremeni način od 12.000 do 30.000 kg po ha.⁷

Kod individualnih proizvođača, čiji su vinogradi podignuti i obnovljeni na stari način, prosečni prinosi su ostali u ranijim granicama i kreću se od 0,4 — 0,7 kg po čokotu, u zavisnosti od prirodnih uslova. I u pogledu poboljšanja kvaliteta i sortimenata grožđa na individualnim gazdinstvima takođe je vrlo malo učinjeno, izuzev u vinogradima podignutim u kooperaciji sa zadržnim gazdinstvima.

Na društvenim gazdinstvima u 1958 proizvedeno je 7.140 vagona grožđa, odnosno 6% ukupne proizvodnje grožđa u zemlji, a u 1959 — 5.940 vagona, što iznosi takođe

⁷ Na poljoprivrednom dobru »Brda« kod Nove Gorice, naprimer, postignut je prinos od 30.000 kg po ha kod sorte »Merlot«; na poljoprivrednom dobru u Đakovu 26.000 kg po ha kod sorte »Beli burgundac«, a kod sorte »Italijanski rizling« 30.000 kg po ha; na poljoprivrednom dobru »Vršački vinogradi« postignut je prinos od 21.000 kg grožđa po ha kod sorte »Afuzali«. Prema podacima iz članka »Savremeno u vinogradarstvu« od dr Karla Brizea, objavljenog u publikaciji »Modernizacija poljoprivredne proizvodnje Jugoslavije«, »Narodna zadruga«, Skopje 1959.

6% od ukupne proizvodnje. S obzirom da na društvenim gazdinstvima deo vinograda još nije dospeo za rod ili nije još u punom rodu, očekuje se da će ona kasnije u ukupnoj proizvodnji učestvovati u znatno većem procentu (tabela 9).

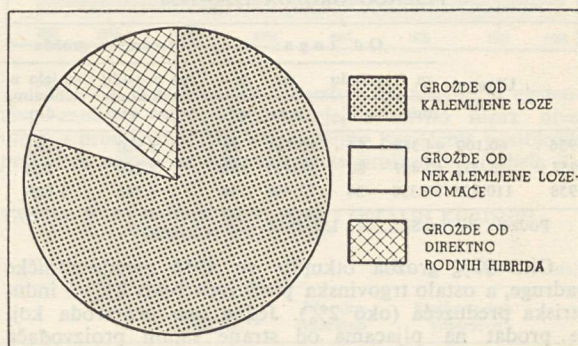
TABELA 9 — UKUPAN PRINOS GROŽĐA PREMA VRSTI GAZDINSTVA 1956—1959

	(U vagonima)			
	1956	1957	1958	1959
Društvena gazdinstva	2.245	4.400	7.140	5.900
Od toga:				
Poljoprivredna dobra	1.320	2.960	4.840	4.200
Zadržna gazdinstva	925	1.440	2.300	1.700
Individualna gazdinstva	63.300	86.300	111.800	89.560

Podaci: Bilten SZS, br. 71/1956, 95/1957, 129/1958 i 151/1959.

NAČIN ISKORIŠĆAVANJA GROŽĐA. Najveće količine grožđa, preko 80%, prerađuju se u alkoholna pića (vino), dok se ostatak koristi za ishranu u svezem stanju. Potrošnja u svezem stanju kreće se oko 7 kg po stanovniku. Manje količine grožđa prerađuju se u sokove.

GRAFIKON—STRUKTURA PROIZVODNJE GROŽĐA U 1959

Jednostrano iskorišćavanje grožđa u Jugoslaviji uslovljeno je u prvom redu visokom zastupljenošću vinskih sorti niskog kvaliteta, a delimično još uvek zastarelim shvatanjima o ishrani.

Veći deo grožđa individualni proizvođači prerađuju u vino na zastareo način, čime se dobija neujednačen kvalitet proizvodnje. Međutim, i pored toga što nisu dovoljno tipizirana, pojedina jugoslovenska vina poznata su i priznata u svetu i na mnogim izložbama vina dobijaju visoka priznanja (prve nagrade, zlatne medalje, diplome).

U Jugoslaviji se prosečno godišnje proizvede oko 4.190.000 hektolitara vina (prosek 1949—1958). U 1958 proizvedeno je 5.780.000 hektolitara vina, od čega na individualnim gazdinstvima 5.440.000 hektolitara ili 94%,⁸ a u 1959 — 4.600.000 hektolitara, od čega na individualnim gazdinstvima 4.330.000 hektolitara ili 94%.

NOVČANA PRIMANJA OD VINOGRADARSTVA

Prema sadašnjem stanju vinogradarske proizvodnje i potražnje vinogradarskih proizvoda, novčana primanja od vinogradarstva na individualnim gazdinstvima, u odnosu na ukupna primanja, iznose 5—6%. Međutim, od ukupnih primanja sa gazdinstava na primanja od vinogradarstva otpada oko 10%, a od primanja iz biljne proizvodnje oko 23 (tabela 10).

⁸ Podaci: Bilten SZS, br. 151/1959. Obuhvaćena je i domaća prerađa, tj. prerađa grožđa u vino na poljoprivrednim gazdinstvima.

TABELA 10 — NOVČANA PRIMANJA OD VINOGRADARSTVA 1955—1957 PO DOMAČINSTVU

	Ukupna primanja	Procenat		
		od ukupnih primanja	od primanja sa gazdinstava	od primanja iz biljne proizvodnje
1955	10.000	5,2	9,2	23,2
1956	12.500	6,1	11,0	25,8
1957	13.200	5,5	9,3	21,5

Podaci: Bilten SZS, br. 138/1959, u kome su objavljeni i podaci ankete o seljačkim gazdinstvima u 1957.

U republikama gde je druga biljna proizvodnja, posebno ratarstvo, manje zastupljena, novčana primanja od vinogradarske proizvodnje predstavljaju znatnu stavku.

TRŽIŠTE I CENE

Pošto su prinosi grožđa nestalni, i ponuda na tržištu je bila takođe neravnomerna. Na takvo stanje utiče i stav individualnih proizvođača, koji nastoje da što veće količine grožđa prerade u vino.

Od 1956 do 1958 prosečno godišnje je otkupljivano oko 82.600 t grožđa ili 8,8% od godišnje proizvodnje. Najveće količine su otkupljene 1958 i to 110.796 t ili 9,3% od ukupne proizvodnje. Od ovih količina oko 20% predstavlja grožđe za jelo (tabela 11).

TABELA 11 — OTKUPLJENE KOLIČINE I VREDNOST OTKUPLJENOG GROŽĐA 1956—1958

	Ukupno tona	Od toga:				Vrednost grožđa	
		za preradu		za jelo		za preradu u milionima din.	za jelo u milionima din.
		tona	u %	tona	u %		
1956	60.100	44.389	74	15.711	26	1.920	783
1957	76.902	62.407	80	14.495	20	2.259	706
1958	110.796	93.358	84	17.438	16	3.566	1.026

Podaci: Bilten SZS, br. 157/1959.

Oko 90% grožđa otkupile su 1958 zemljoradničke zadruge, a ostalo trgovinska preduzeća (oko 8%) i industrijska preduzeća (oko 2%). Jedan deo proizvoda koji je prodat na pijacama od strane samih proizvođača nije registrovan.

Otkupne cene grožđa imale su tendenciju blagog porasta (tabela 12).

TABELA 12 — PROSEČNE OTKUPNE CENE GROŽĐA NA VELIKO 1956—1958*

	Prosečna cena	Cena grožđa za jelo	Cena grožđa za preradu
1956	45,0	49,8	43,3
1957	38,5	48,7	36,2
1958	41,4	58,7	38,2

* Prosečne otkupne cene za grožđe izračunate su na osnovu otkupljenih količina i vrednosti za otkupljene količine.

Podaci: Bilten SZS, br. 157/1959.

Društvena gazdinstva, s obzirom na bolji kvalitet grožđa, postižu na tržištu više cene od individualnih proizvođača.

Cene u prodaji na malo su u proseku za oko 20% više od otkupnih cena.

IZVOZ I UVOZ. Srazmerno male količine svežeg grožđa izvoze se na inostrana tržišta. Najviše je izvezeno u 1957 — oko 14% od otkupljenih odnosno 1,2% od proizvedenih količina, dok je u ostalim godinama izvoz iznosio oko 10% od otkupljenih količina (tabela 13).

TABELA 13 — KOLIČINE I VREDNOST IZVEZENOG GROŽĐA 1954—1959

	1954	1955	1956	1957	1958	1959
Vagona	429	622	596	1.088	1.065	1.137
Vrednost u mil. din.	136	147	205	365	339	311

Podaci: Bilten SZS, br. 151/1959.

Uzrok nedovoljnog izvoza svežeg grožđa je u relativno slabom kvalitetu stonog grožđa i nedostatku modernih transportnih sredstava.

Značajnije mesto u izvozu zauzima vino. Prosečno godišnje se izvozi oko 4.000 vagona raznih vrsta vina, među kojima zauzimaju najvažnije mesto obična kvalitetna dezertna vina (tabela 14).

TABELA 14 — IZVOZ VINA PO VRSTAMA 1954—1959

(U vagonima)						
	1954	1955	1956	1957	1958	1959
Ukupno	1.540	2.260	3.890	4.160	4.650	2.750
Od toga:						
obična	267	584	1.110	1.090	1.980	660
kvalitetna	480	890	1.320	1.550	1.520	1.060
dezertna	762	735	1.420	1.510	1.120	1.000
stona	28	46	42	16	31	32

Podaci: Bilten SZS, br. 151/1959.

Vino se najviše izvozi u SR Nemačku, Švajcarsku, Čehoslovačku, Braziliju, DR Nemačku, Holandiju, SAD, SSSR i Austriju.

Prosečna godišnja vrednost izvezenog vina iznosi oko 1.235 miliona din. i počev od 1954 stalno raste (tabela 15).

TABELA 15 — VREDNOST IZVEZENOG VINA PO VRSTAMA 1954—1959

(U milionima din.)						
	1954	1955	1956	1957	1958	1959
Ukupna	634	761	1.284	1.529	1.969	1.160
Od toga:						
za obično	79	157	287	359	726	286
„ kvalitetno	248	352	494	710	830	484
„ dezertno	257	189	447	437	365	340
„ stono	50	63	56	23	48	50

Podaci: Statistički godišnjak Spoljne trgovine za 1954, 1955, 1956 1957 i 1958.

Od vinogradarskih proizvoda Jugoslavija uvozi suvo grožđe. Za poslednjih pet godina prosečno je godišnje uvoženo oko 140 vagona suvog grožđa. Za uvoz suvog grožđa prosečno se godišnje daje oko 130.000 miliona dinara (tabela 16).

TABELA 16 — KOLIČINA I VREDNOST UVOZA SUVOG GROŽĐA 1954—1958

	1954	1955	1956	1957	1958	1959
Vagona	138	180	135	135	141	123
Vrednost u milionima din.	92	138	126	129	159	125

Podaci: Statistički godišnjak Spoljne trgovine za 1954, 1955, 1956, 1957 i 1958.

U 1954 izvezeno je 55, a u 1955 g. — 81 vagon suvog grožđa.

Ing. M. P.

RIBARSTVO

Geografski položaj i prirodni uslovi Jugoslavije pružaju povoljne uslove za razvoj i unapređenje ribarske proizvodnje. Jugoslavija raspolaže znatnim fondom ribolovnih voda¹ (tabela 1).

TABELA 1 — RIBOLOVNE VODE JUGOSLAVIJE

(U hektarima)

Reke	Jezera	Ribnjaci	Jadransko More (000 ha)	Dužina jadranske obale (km)
164.000	77.910	8.000	6.700	1.993

U Jugoslaviji postoji i (oko 8.000 ha) površine zabarenih i zaslanjenih zemljišta oko većih reka koje se mogu koristiti za uzgoj ribe. Takođe postoje mogućnosti proširenja vodenih površina stvaranjem akumulacionih bazena prilikom izgradnje hidrocentrala i drugih vodoprivrednih objekata.

Klimatski i ekološki uslovi Jadranskog Mora i drugih ribolovnih voda su pogodni za razvoj raznovrsnih populacija riba, vodozemaca, rakova, školjki i ostalih korisnih vodenih životinja. Od morskih vrsta riba najznačajnije su sledeće: sardela, sardelica, brgljun (inčun), skuša, šnjur, tunj, oslić, zubatac, cipal, jegulja i dr., a od slatkovodnih vrsta: šaran, som, štuka, smuđ, kečiga, deverika, pastrmka, mrena, ukleja i dr. U ribe boljeg kvaliteta ubrajaju se: zubatac, oslić, jegulja, šaran, som i pastrmka.

Prirodni uslovi i vekovna ribolovna tradicija stanovništva uz ribolovne vode omogućuju da ribarstvo u nekim krajevima zemlje postaje sve značajnija grana privredne delatnosti. Jugoslovenski ribari uživaju veliku reputaciju, i u nekim zemljama Sredozemlja uzimaju ih za instruktore.

U ukupnoj vrednosti poljoprivredne proizvodnje ribarstvo u odnosu na ostale grane poljoprivrede zauzima skromno mesto. U strukturi vrednosti poljoprivredne proizvodnje² ratarstvo je učestvovalo prosečno godišnje u razdoblju 1951—1955 sa 49,5%, stočarstvo sa 29,9%, vinogradarstvo sa 5,5%, a ribarstvo samo sa 0,4%. Ukupna godišnja vrednost ribarske proizvodnje kreće se na nivou od oko 2.364 miliona din.³

Za stanovništvo primorskog područja Jugoslavije (Dalmacija, Hrvatsko, Slovenačko i Crnogorsko Primorje) ribarstvo služi kao značajan izvor prihoda.⁴ Uz to znatan deo stanovništva pored jezera i velikih reka obezbeđuje jedan deo svojih prihoda od ribarstva. Vrednost ribarske proizvodnje (godišnje oko 2.364 miliona din.) raspodeljuje se na oko 350.000 stanovnika, što znači da za neke krajeve Jugoslavije ribarstvo ima veliki značaj.

Ribarstvo je značajan izvor hrane visoke kalorične i biohemiske vrednosti (1 kg ribe daje 6.200 kalorija). Ono, sem toga, snabdeva sirovinama industriju za preradu ribe, a prilične količine ribe u svežem i prerađenom stanju se i izvoze.

Pored toga, ribarstvo ima poseban značaj za razvoj sporta i turizma. Sportskim ribolovom danas se bavi preko 50.000 građana u Jugoslaviji. Sve veći broj domaćih i inostranih turista posećuje one krajeve u kojima su povoljne mogućnosti za sportski i podvodni ribolov.

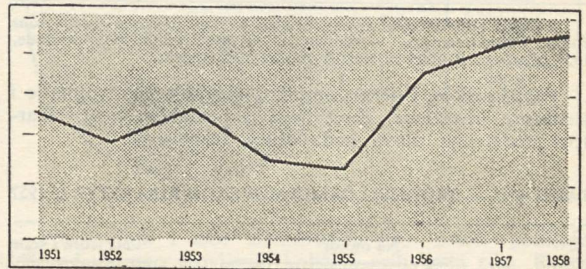
STANJE RIBARSTVA

Stanje ribarstva se poboljšalo u odnosu na predratno. To se ogleda i u povećanom obimu proizvodnje. Međutim, u odnosu na stepen razvoja ostalih privrednih grana, ribarstvo se nije razvijalo istim tempom.

U ukupnom obimu ribarske proizvodnje, morsko ribarstvo zauzima vodeće mesto. Slatkovodno ribarstvo, iako poslednjih godina beleži vidne rezultate, još uvek je od manjeg značaja.

GRAFIKON 1 — UKUPAN ULOV RIBE

($\bar{x}$ 1951—1958 = 100)

Osnovna karakteristika ribarstva Jugoslavije je ekstenzivno-zanatski način proizvodnje, relativno nizak nivo ulova i proizvodnje ribe i nedovoljno korišćenje postojećih prirodnih uslova za unapređenje te proizvodnje (tabela 2).

TABELA 2 — UKUPAN ULOV RIBE I OSTALIH KORISNIH VODENIH ŽIVOTINJA*

(U tonama)

	Ukupno**	Morsko ribarstvo	Slatkovodno ribarstvo
$\bar{x}$ 1953—1958	26.962	17.450	9.512
1958	31.284	20.556	10.728

* U ukupan ulov uključen je ulov ribe i ostalih korisnih vodenih životinja (rakova, korala, školjki, sunđerica i dr.). Podaci: Bilten SZS, br. 100/1957 i br. 152/1959.

** U ovoj i ostalim tabelama, zbog sistema publikovanja podataka sa zaokruživanjem, u zbirovima ima neslaganja koja se kreću do 0,5%.

Prosečan ulov morske ribe iznosi godišnje oko 3 kg po ha vodene površine, dok je prosečan prinos rečne ribe u 1957 iznosio 27 kg/ha, jezerske 28 kg/ha, a u ribnjacima oko 500 kg/ha. Stepem iskorišćavanja postojećih kapaciteta iznosio je 1957 za reke i jezera 54%, a za ribnjake svega 50%. Sadašnji kapaciteti dopuštaju ulov 50 kg/ha ribe na rekama i jezerima, a mogući kapacitet ribnjaka iznosi oko 800 kg/ha.

Iako postoji stalna tendencija porasta ukupnog ulova ribe, tempo tog porasta je prilično spor. Nešto brže raste ulov slatkovodne ribe, zahvaljujući povećanju proizvodnje u ribnjacima.⁵

⁶ U poređenju sa drugim zemljama, Jugoslavija zaostaje u ribarskoj proizvodnji. Godišnja proizvodnja ribe u 1957 u nekim zemljama Sredozemlja (ukupan ulov morskog i slatkovodnog ribarstva) iznosila je: Italija 216.000 t; Grčka 75.000 t, Francuska 514.000 t, Turska 117.000 t, UAR 140.000 t, Jugoslavija 27.000 t.

Većina ovih zemalja nalazi se u relativno sličnim prirodnim uslovima, ali po proizvodnji i ulovu ribe daleko su ispred Jugoslavije.

Slično je i sa potrošnjom ribe. U Francuskoj svaki stanovnik troši godišnje 11, u Grčkoj 9, Italiji 7 i UAR 3 kg, dok je potrošnja ribe u Jugoslaviji svega 1,5 kg godišnje po stanovniku (od čega 0,57 kg slatkovodne ribe).

Prema podacima Yearbook of Fishery Statistics, Vol. VII, str. B1, izd. FAO, Rim 1957. Podatak za UAR uzet je iz GFCM Studies and Reviews, N° 5, feb. 1959, Rim.

¹ Za površinu reka, jezera i ribnjaka uzeti su podaci Stručnog udruženja za unapređenje slatkovodnog ribarstva Jugoslavije, iz časopisa »Ribarstvo«, br. 3/1959. U nedostatku ribarskog katastra podaci se mogu smatrati merodavnim. Podatak o dužini jadranske obale uzet je iz SGJ 1959. Ukupna površina Jadranskog Mora (prema »Enciklopediji Leksikografskog zavoda«, str. 620) iznosi 138.595 km².

² Društveni plan privrednog razvoja Jugoslavije od 1957 do 1961.

³ Vidi: »Jugoslovenski pregled«, 1957, str. 561—573 (179—191).

Podaci: godišnjak »Privreda FNRJ«, izdanje Ekonomskog instituta FNRJ, str. 76 i 140.

⁴ Tako je u Dalmaciji ribarstvo za neka naselja (Komiža, Vela Luka, Sali, Milna) glavni izvor prihoda tamošnjeg stanovništva. Slično je i a većinom ostrvskih naselja.

Nizak nivo ulova i proizvodnje ribe rezultat je različitih faktora: u prvom redu slabe opremljenosti ribarstva sredstvima za proizvodnju i nedovoljnog ulaganja u ribarstvo (tabela 3).

TABELA 3 — INVESTICIJE U RIBARSTVO 1945–1956

(U milionima din. po cenama 1956)

Godina	Ukupno	Građevinski objekti	Oprema	Ostalo
1946–1948 (god. prosek)	135	—	135	—
1947–1951	494	179	312	3
1952	151	24	121	6
1953	189	37	141	11
1954	211	40	148	23
1955	379	115	222	42
1956	371	—	—	—

Podaci: »Investicije u poljoprivredi« Jugoslovenska investiciona banka, Glavna centrala — Direkcija za kreditiranje poljoprivrede, 1957, Beograd. Podaci za kasnije godine nisu sređeni.

Pored niskog i neravnomernog ulaganja nepovoljna je i struktura investicija, zbog čega je i snabdevenost ribarstva sredstvima ulova nedovoljna⁶ (tabela 4).

TABELA 4 — BRODOVI I ČAMCI MORSKOG RIBARSTVA U 1957

	Na motor			Na jedra i vesla	
	broj	KS	BRT	broj	BRT
Brodovi	1.455	29.158	15.429	4.964	20.516
Čamci	1.027	—	4.180	1.628	2.694

Podaci: Godišnjak pomorstva 1958 i SGJ 1959.

U slatkovodnom ribarstvu u toku 1958 za ribolov je korišćeno 77 motornih čamaca, ukupne jačine 823 KS, 3.083 ostala ribarska čamca i 30 tikvara.⁷

Broj plovila koja se koriste za ulov na moru je nedovoljan, a većina njih je zastarela i dotrajala. Brodovi u sastavu ribarske flote uglavnom se koriste u priobalnom ribolovu, tj. većina ih je opremljena za plivaričenje. Ima samo 146 brodova (brodovi preko 10 BRT) koji se koriste za ulov na otvorenom moru i kočarenje.

Stanje mreža takođe nije zadovoljavajuće. Ukupna vrednost mreža preduzeća i zadruga koje se bave ribolovom na moru iznosila je 1957 oko 350 miliona din., dok je vrednost mreža slatkovodnog ribarstva iste godine iznosila svega 72 miliona din. U opštedruštvim gazdinstvima (preduzećima) slatkovodnog ribarstva, vrednost mreža po 1 ribaru iznosila je 1957 u gazdinstvima Srbije 18.150, Hrvatske 15.930, Slovenije 17.820, Bosne i Hercegovine 9.257 i Makedonije 1.309 din. Zadruga gazdinstva Srbije imala su 1957 mreža u vrednosti od 9.563 din., gazdinstva Hrvatske 14.493 din. i gazdinstva Bosne i Hercegovine 19.861 din. po 1 ribaru.

Usled nedostatka savremenih sredstava za proizvodnju i savremene organizacije, niska je i produktivnost rada u ribarstvu (tabela 5).

TABELA 5 — BROJ RIBARA I ULOV RIBE NA 1 RIBARA U 1958

	Ribari			Godišnji ulov ribe (kg)
	ukupno	stalni	povremeni	
Morsko ribarstvo	16.936	2.987	13.949	1.214
Slatkovodno ribarstvo	8.904	2.871	6.033	1.205

Podaci: Bilten SZS, br. 152/1959.

⁶ Podaci ne odražavaju stvarno iskorišćavanje kapaciteta plovila. Mnoga plovila, iako registrovana kao ribarska, koriste se u ribarstvu mali broj dana, a takođe postoji veliki broj brodova i čamaca koji se koriste za ribolov, a nisu uvedeni u registar pomorske uprave.

⁷ Podaci: Bilten SZS, br. 152/1959.

Niska produktivnost rada je uzrok relativno visokih troškova proizvodnje po kg ribe.⁸ Za flotu od 134 jedinice (ribarski brodovi preko 10 BRT) troškovi proizvodnje 1 kg ribe u toku 1958 iznosili su 110 din., dok je prosečna otkupna cena ribe iste godine iznosila 118 din.

Pored osnovnog uzroka — nedovoljnog ulaganja, postoji čitav niz različitih faktora koji su uticali da je ribarstvo sa sadašnjim nivoom proizvodnje i ulova na granici rentabilnosti.

Ribarstvom se bavi veliki broj organizacija i pojedinaca, a koordinacija i podela rada nije uvek sprovedena. Ribolovne vode iskorišćavaju ekonomski jaki kombinati i ribarska preduzeća, ribarske zadruge raznovrsnih oblika, pogoni poljoprivrednih dobara, samostalni pogoni zemljoradničkih zadruga i ribari-privatnici. U 1957 poslovala su 144 ribarska preduzeća i zadruge na moru. Od toga ulov ribe do 20 tona godišnje ostvarilo je 43% preduzeća, a godišnji ulov ribe preko 500 tona svega 2,5% preduzeća. Slatkovodnim ribarstvom bavilo se oko 164 organizacija (bez mrestilišta). Mnoga preduzeća i zadruge, i pored uvođenja savremene opreme, nisu uspeali da modernizuju proizvodnju i ulov i postignu značajnije uspehe. Mali je broj preduzeća koja primenjuju savremene ribarsko-tehničke mere, stimulativno nagrađivanje posade i radnika i sl. Tek se priprema specijalizacija pojedinih preduzeća za dubinski i daleki ribolov (van voda Jadrana) ili specijalizacija preduzeća za priobalno ribarenje. Većina preduzeća bavi se pored ribarske i neribarskim delatnostima. Broj ribarskih zadruga se smanjuje, naročito onih sa slabim ribolovnim sredstvima, sa slabijih ribolovnih područja i sezonskim karakterom ribolova. Broj ribarskih zadruga na moru opao je od 129 u 1954 na 98 u 1958. Poslednjih godina započeo je proces pretapanja razvijenih profesionalnih ribarskih zadruga u ribolovna preduzeća opštedrušvenog sektora.

Kadrovi koji poznaju efikasnije metode ove proizvodnje tj. ribolova su malobrojni. Posledica toga je neravnomernost ulova i njegova zavisnost od vremenskih prilika i fluktuacija ribe.

Organizacija tržišta ribe i problemi plasmana i čuvanja ulovljenih količina predstavljaju ozbiljnu teškoću u razvoju ribarstva. Nedovoljan je broj rashladnih objekata u trgovini, transportu i ugostiteljstvu, a raspored postojećih objekata ne odgovara potrebama. U tom pogledu naročito slabo stoji slatkovodno ribarstvo u kome savremene rashladne uređaje imaju samo preduzeća koja se bave industrijskom preradom ribe (Kombinat »Ribarstvo« — Rijeka Crnojevića i Preduzeće za preradu ribe Dojransko Jezero). Ribarska preduzeća usled nedostatka rashladnih uređaja za uskladištenje i čuvanje sveže ribe često nailaze na probleme potpunog iskorišćenja ulovljene ribe.

Do sada nije dovoljno pažnje poklanjano zaštiti postojećeg ribljeg fonda kao ni razvoju specifičnih oblika gajenja nekih vodenih životinja (školjkarstvu, lagunskom ribarenju itd.).

ULOV I PROIZVODNJA RIBE

Godišnji ulov ribe u Jugoslaviji kreće se na nivou od oko 30.000 t, i poslednjih godina postepeno raste (tabela 6).

TABELA 6 — KRETANJE UKUPNOG ULOVA RIBE OD 1947 DO 1958

(U tonama)

	Ukupno	Morska riba	Slatkovodna riba
Ø 1947–1953	20.498	13.474	7.024
1954	23.011	14.906	8.105
1955	22.563	13.575	8.988
1956	28.421	18.249	10.192
1957	30.504	20.137	10.367
1958	31.284	20.556	10.728

Podaci: Bilten SZS, br. 100/1957 i br. 152/1959.

⁸ Podaci: Udruženje morskog ribarstva Jugoslavije — materijali savetovanja o ekonomskim problemima morskog ribarstva 1959.

U poređenju sa predratnim periodom⁹ količina ulovljene ribe je porasla za oko 50% (proizvodnja i ulov ribe u 1939 ceni se na oko 20 000 t, od čega slatkovodne 9.860 t), što predstavlja značajan napredak. Poslednjih godina slatkovodno ribarstvo postiže vidnije rezultate i ono se po svom učešću u obimu i vrednosti ukupnog ulova već približava morskom ribarstvu (tabela 7).

TABELA 7 — VREDNOST ULOVA 1955—1958*

(U milionima din. po cenama 1955)

	Ukupno	Morsko ribarstvo	Slatkovodno ribarstvo
1955	2.313	1.042	1.271
1956	2.8	1.402	1.438
1957	3.012	1.546	1.466
1958	3.107	1.579	1.528

*Podaci su obračunati na osnovu prosečnih godišnjih otkupnih cena sveže ribe i količine ulovljene ribe.

U 1958 ulov morske ribe po količini predstavlja 65,7% od ukupnog ulova ili 51% od ukupne vrednosti ulova. Pored ribe različitog kvaliteta, morsko ribarstvo obezbeđuje domaće i strana tržišta i drugim korisnim vodenim životinjama — rakovima, školjkama, koralima i ostalim vrstama raznih mekušaca (tabela 8).

TABELA 8 — KRETANJE ULOVA MORSKE RIBE, MEKUŠACA I RAKOVA 1947—1958

(U tonama)

	Ukupno ulov	Ribe	Mekušci	Rakovi
1947—1956	17.488	16.707	524	257
1956	18.249	17.058	814	377
1957	20.137	18.920	728	489
1958	20.556	19.208	703	645

Podaci: SGJ 1959.

U zavisnosti od prirodnih uslova i dužine morske obale raspored ukupnog ulova morske ribe po narodnim republikama je različit. U periodu 1949—1958 učešće Hrvatske u ukupnom ulovu iznosilo je 88,3%, Slovenije 8,8% (od čega 66% na teritoriji Hrvatske), Crne Gore 2,8% i Bosne i Hercegovine svega 0,1%.

Prema podacima za period 1954—1958 ribolovna preduzeća opštedruštenog sektora ulove godišnje oko 31% od ukupno ulovljenih količina ribe, zadruge 27% i profesionalni privatni ribari 42%.

Glavnu masu ukupnog ulova čini ulov ribe (93%), dok je ulov mekušaca (4%) i rakova (3%) od manjeg značaja. Najveći ekonomski značaj za morsko ribarstvo imaju plave ribe, a u okviru njih sardela kao najznačajnija vrsta (tabela 9).

TABELA 9 — ULOV MORSKE RIBE PO VRSTAMA 1955—1958

(U tonama)

	Ukupno	Plave ribe			Prid- nene ribe	Landovi- ne i ostale vrste
		svega	sardela i sardelica	%		
1955	13,575	8.802	4.474	51	3.502	1,271
1956	18,249	12.868	7.727	60	3.884	1,496
1957	20,138	14,575	9.629	66	3.947	1,616
1958	20,556	14,898	11,104	74	3.794	1,864

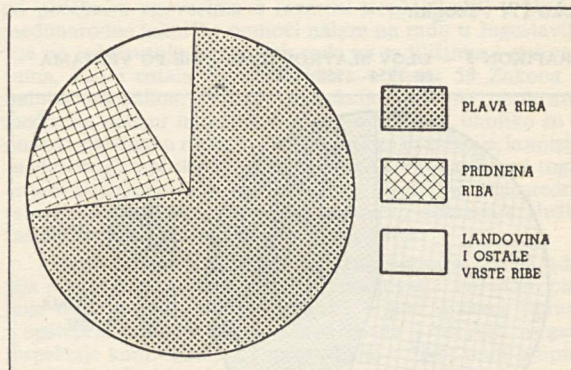
Podaci: Bilten SZS, br. 152/1959.

⁹ Nema zvaničnih podataka o ukupnom ulovu ribe za predratni period za teritoriju današnje FNRJ. Navedeni podaci za morsku ribu uzeti su iz časopisa »Morsko ribarstvo«, br. 8/1959, prikaz »Morsko ribarstvo« od J. Basioli-a i obuhvataju ulov ribe za područja Istre, Rijeke i otoke Cres i Lošinj koji su bili pod okupacijom Italije.

Plave ribe imaju sve veći značaj u morskom ribarstvu, a zbog njihove prirodne migracije dolazi do velikih sezonskih varijacija kod ulova.

Ulov morske ribe nije u toku godine raspoređen ravnomerno. Najveći ulov ostvaruje se u periodu maj — oktobar. Najrašireniji način ribolova na moru je lov na malu plavu ribu (70%), dok su tunolov (3,6%) i kočarenje (6,6%) tek u razvoju.

GRAFIKON 2 — ULOV MORSKE RIBE PO VRSTAMA U 1958

Proizvodnja i ulov slatkovodne ribe iznosi godišnje 34% od ukupno ulovljenih količina svih vrsta riba. Rečni ribolov je uglavnom koncentrisan u Bezdanu, Apatinu, Vukovaru, Kladovu i Tekiji, a jezerski u Ohridskom, Dojranskom, Prespanskom i Skadarskom Jezeru. Veštački ribnjaci se pretežno nalaze na teritoriji Slavonije, Bačke, Banata i Bosne. U poslednje vreme pristupilo se gajenju šarana i na pirinčanim poljima (tabela 10).

TABELA 10 — ULOV SLATKOVODNE RIBE PO REPUBLIKAMA 1953—1958

(U tonama)

	Jugoslavija	Srbija	Hrvatska	Slovenija	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora
1953—1958	9.512	3.238	3.551	103	495	959	1.166
1956	10.172	3.445	3.785	136	616	907	1.283
1957	10.367	3.585	4.067	44	399	1.072	1.200
1958	10.728	3.523	4.224	34	444	1.166	1.337

Podaci: Bilten SZS, br. 131/1958.

Porast proizvodnje i ulova slatkovodne ribe rezultat je u prvom redu povećanja prinosa u ribnjacima, dok ulov iz otvorenih voda stagnira ili sporije raste. Prosečan prinos ribe u ribnjacima u 1957 je iznosio 500 kg/ha, a 1958 već 783 kg/ha.¹⁰ Na 8.000 ha ribnjaka ostvareno

¹⁰ Po ulovu slatkovodne ribe Jugoslavija spada u grupu srednjih proizvođača kako po količini tako i po prinosima ribnjaka po ha. Od zemalja Sredozemlja samo Izrael i UAR imaju povoljniji položaj.

GODIŠNJA PROIZVODNJA SLATKOVODNE RIBE U MEDITERANSKIM ZEMLJAMA 1957

	Godišnja proizvodnja (u 000 t)	Ulov iz slobodnih voda	Uzgoj ribe	Produktivnost uzgajališta (kg/ha)
Italija	3	3	1	150
Grčka	5	5	—	—
UAR	60	48	12	100
Izrael	8	1	7	1.570
Jugoslavija	10	6	4	500

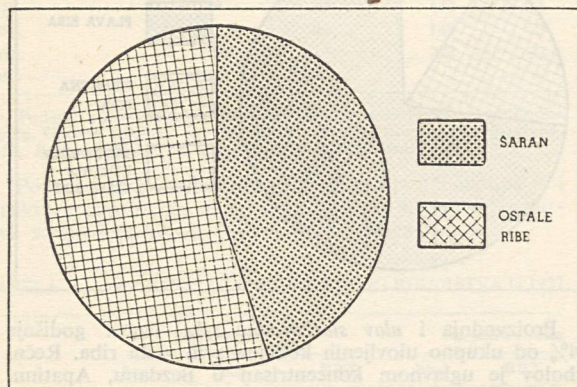
Podaci: GFCM Studies and Reviews, N°. 5, feb. 1959, Rim.

je 48% od ukupnog ulova i proizvodnje slatkovodnog ribarstva u 1958, dok je ulov u niziskim vodama (reka i jezera) iznosio oko 50%. Ribnjaci u Hrvatskoj daju 65,4% ukupne proizvodnje svih ribnjaka u Jugoslaviji.

Ribarska preduzeća i ribarske zadruge ulove godišnje 2/3 od ukupne količine ulova slatkovodne ribe.

Najvažnija vrsta slatkovodne ribe je šaran. Ulov šarana iznosio je u 1958 oko 47% od ukupnog ulova. Takođe je važan i ulov pastirmke kao i ulov sporednih vodenih životinja i vodozemaca. U 1958 ulovljeno je 43 t rakova, 230 t žaba i oko 171 t školjki.

GRAFIKON 3 — ULOV SLATKOVODNE RIBE PO VRSTAMA
(g 1954—1958=100)

TRŽIŠTE

Tržište ribom nije dobro organizovano. Zbog toga dolazi do neravnomernog snabdevanja potrošačkih centara svežom ribom. Tome doprinosi i nedostatak savremenih transportnih sredstava i mreže trigorifikacionih objekata povezanih sa centrima proizvodnje.

Raspodela ulovljenih količina sveže ribe pretstavlja priličan problem za ribarske organizacije. Trgovina za promet ribom nije u stanju da preuzme sve ulovljene količine. Radi toga se i proizvođači pored ulova bave preradom¹¹ i trgovinom ribe (tabela 11).

TABELA 11 — RASPODELA ULOVA I PROIZVODNJE RIBE U RIBARSKIM PREDUZEĆIMA I ZADRUGAMA U 1957

	Prodato			Izvezeno u ino- stranstvo	Sopstvena prerada	Sopstvena potrošnja
	na tržištu na malo	trgovinskim preduze- ćima	industriji			
Morsko ribarstvo	27	43	22	2	6	—
Slatkovodno ribarstvo	40	28	0,1	17	2	13

Podaci: Bilten SZS, br. 131/1958.

¹¹ »Jugoslovenski pregled« će u jednom od narednih brojeva posebno pisati o industrijskoj preradi ribe. Industrija godišnje, preradi oko 14.000 t raznih vrsta ribe. Kapaciteti i oprema industrije sposobni su da prerade i znatno veće količine.

Samostalni-profesionalni ribari (privatnici) prerađuju u sopstvenoj režiji znatno veće količine ribe, i to uglavnom primitivnom preradom — soljenjem.

Izvoz ribe poslednjih godina stalno raste. Izvozi se kvalitetna sveža riba i proizvodi prerade ribe. Za poslednjih 5 godina vrednost izvoza je povećana za oko 4 puta u odnosu na predratno stanje — izvoz proizvoda ribarstva 1939 iznosio je 1.000 t, a 1958 g. — 4.300 t¹² (tabela 12).

TABELA 12 — IZVOZ SVEŽE RIBE 1955—1958

	1955	1956	1957	1958
Sveža morska riba	1.067	1.189	1.191	1.179
Slatkovodna riba	1.081	1.614	1.757	1.878

Podaci: Godišnjak spoljne trgovine FNRJ za odgovarajuće godine.

Morska riba se uglavnom izvozi u Italiju (90%). Najveći potrošač naše slatkovodne ribe je SR Nemačka, DR Nemačka, Italija, Francuska i Austrija, dok se ostrige, jastozi, rakovi i ostali mekušci najviše izvoze u Italiju, SR Nemačku i Francusku. Naročito su traženi rakovi iz planinskih reka koji se izvoze u živom stanju.

Usled nedovoljnog i neravnomernog sopstvenog ulova morske ribe Jugoslavija uvozi godišnje oko 4.000 t morske ribe iz Turske i od japanskih ribara koji love na Atlantiku (tuna-kliperi). Ove količine koristi industrija ribljih konzervi.

* * *

Proces unapređenja ribarstva u Jugoslaviji kreće se u pravcu povećanja ulova čiji bi nivo obezbedio puno iskorišćavanje kapaciteta industrije prerade ribe i zadovoljenje potreba domaćeg tržišta na sadašnjem nivou. Kroz izvršenje Društvenog plana privrednog razvoja Jugoslavije 1957—1961 već su postignuti izvesni rezultati. Povećana je i donekle modernizovana ribarska flota na moru koja se sve više bavi ribolovom na otvorenom Jadranu. Već 1960 prva grupa ribarskih brodova u sastavu od 5 tuna-klipera odlazi na ribarenje u Atlantik. Takođe su postignuti dobri rezultati u proširenju gajenja ostriga i ulova sporednih morskih životinja. U slatkovodnom ribarstvu primenjuju se savremeni metodi uzgoja ribe u ribnjacima i postižu vilo dobri prinosi ribe po ha.

Donet je i prihvaćen akcioni program razvitka slatkovodnog ribarstva 1959—1964 koji kompleksno rešava osnovne probleme povećanja proizvodnje i ulova ribe. Takođe su preduzete mere za zaštitu ribljih populacija od zagađenja industrijskih otpadnih voda, za proširenje mreže mrestilišta, za poribljavanje tekućica i započeto je sa primenom najsavremenije ribolovne tehnike (kočarenje putem elektriciteta na Dojranskom Jezeru, upotreba eholota za pronalaženje ribljih jata, primena koča i plivarica na Skadarskom Jezeru itd.). Pojedina preduzeća postižu godišnji ulov i do 20 t ribe po radniku (Rijeka Crnojevića, Apatin).

Dalji razvoj ribarstva zavisice od stepena ulaganja investicionih sredstava i rešenja organizacije iskorišćavanja ribolovnih voda.

Ing. D. T.

¹² Prema podacima SGJ, 1959.

SLUŽBA INSPEKCIJE RADA I ZAŠTITA RADA

Novim Zakonom o inspekciji rada, koji je donela Savezna narodna skupština 25. decembra 1959,¹ u odnosu prema ranijem, znatno je proširen delokrug opštinskih organa inspekcije rada i na njih preneto težište inspekcionog nadzora, zatim regulisano čvršće povezivanje inspekcije rada sa organima radničkog samoupravljanja odnosno sa predstavničkim i upravnim organima komune, dok je delokrug viših organa inspekcije u odnosu prema nižim sveden na najmanju meru, potrebnu da se obezbedi kvalitetno i jednoobrazno obavljanje nadzora nad pravilnom primenom propisa o zaštiti pri radu.

Služba inspekcije rada formirana je neposredno posle oslobođenja, maja 1945, kada je pri odeljenju za uređenje radnih odnosa i socijalnog osiguranja Poverenistva za socijalnu politiku Demokratske Federativne Jugoslavije formiran otešak inspekcije rada. Otešak je proučavao probleme i organizaciju službe inspekcije rada, pripremao propise iz oblasti higijensko-tehničke zaštite rada, i posle formiranja okružnih, sreskih i specijalnih inspekcija rada davao načelna direktivna uputstva za njihov rad. Okružne i sreske inspekcije rada i specijalni inspektorati za pomorski, železnički i vazdušni saobraćaj kao i za rudarstvo formirani su aprila 1946 pri Ministarstvu rada koje je osnovano februara iste godine. Inicijativu za formiranje službe inspekcije rada, naročito za uvođenje radničkih inspektora u sindikalnim podružnicama, dao je Glavni odbor Jedinstvenih sindikata radnog naroda Jugoslavije.

Posle formiranja službe inspekcije rada donet je decembra 1946 Zakon o inspekciji rada.² Osnovni principi Zakona bili su: delatnost inspekcije rada obuhvatala je sve privredne delatnosti u kojima postoji radni odnos; inspekcija je kontrolisala primenu svih propisa o uređenju radnih odnosa i uslova rada; nadzor su vršili inspektori rada sreskih i okružnih narodnih odbora kao i inspektori specijalnih inspektorata; inspektori rada su imali ovlašćenja da mogu u svako doba ući u preduzeće ili mesto gde postoje lica u radnom odnosu radi vršenja pregleda i kontrole propisa o uređenju radnih odnosa i uslova rada; u svome radu inspektori su saradivali sa sindikatima i sanitetskom službom.

Maja 1948, posle ukidanja okružnih narodnih odbora, ukinuti su okružni i specijalni inspektorati, a njihove nadležnosti prenete na sreske, republičke i Saveznu inspekciju rada. Iste godine donet je Zakon o izmenama i dopunama Zakona o inspekciji rada,³ kojim je proširen nadzor inspekcije rada i na uslove rada lica na dobrovoljnim radovima i vršenje pregleda parnih kotlova, parnih sudova i sudova pod pritiskom. Zakonom su republičke inspekcije i Savezna inspekcija rada postale operativni organi koji su pod svojim nadzorom držali sva veća privredna preduzeća u svim privrednim granama.

Decentralizacijom privrede 1950. decentralizovana je i služba inspekcije rada. Svi operativni poslovi — pregledi preduzeća i dr. preneti su u nadležnost sreskih i gradskih inspekcija rada, dok je nadzor nad parnim kotlovima, parnim sudovima i sudovima pod pritiskom prenet sa službe inspekcije rada na službu inspekcije parnih kotlova pri savetima za energetiku i ekstraktivnu industriju.

Početkom 1951, posle ukidanja Ministarstva rada, služba inspekcije rada pripojena je savetima za narodno zdravlje i socijalnu politiku. Posle ukidanja saveta za narodno zdravlje i socijalnu politiku decembra 1952, služba inspekcije rada pripojena je sekretarijatu za socijalnu zaštitu, u okviru kojih je delovala do 1954, kada je formiran Savezni sekretarijat za rad odnosno do 1956, kada su formirani i republički sekretarijati za rad, kao organi republičkih izvršnih veća.

Donošenjem Opšteg zakona o uređenju opština i srezova i Zakona o nadležnosti narodnih odbora opština i srezova, 1955, preneti su gotovo svi poslovi inspekcije rada na srezove. U novoformiranim opštinama inspeksijske poslove mogli su vršiti ovlašćeni službenici narodnog odbora. Izmenom Zakona o nadležnosti narodnih odbora opština i srezova, 1957, svi poslovi inspekcije rada preneti su na opštine, dok su organi inspekcije u srezu vršili samo nadzor nad poslovima opasnim po život, proučavali zaštitne mere i stručno ocenivali, sa stanovništa zaštite rada, projekte novih preduzeća odnosno radionica. Ovakvo organizaciono stanje službe inspekcije rada ostalo je do donošenja novog Zakona o inspekciji rada — decembra 1959.

Prema novom Zakonu o inspekciji rada, služba inspekcije rada vrši nadzor nad izvršenjem svih propisa o radnim odnosima i zaštiti rada u svim organizacionim jedinicama privrede i javne službe, ukoliko ovaj nadzor nije posebnim

propisima stavljen u nadležnost drugog organa kao, naprimer, u pogledu higijensko-tehničke zaštite u rudarstvu, koju kontrolišu rudarski inspektorati. Prema tome, nadzor inspekcije rada obuhvata sva mesta na kojima su zaposlena lica u radnom odnosno službeničkom odnosu, kao i ostala lica koja uživaju higijensko-tehničku zaštitu pri radu: učenici u privredi i drugi učenici stručnih škola i studenti viših škola i fakulteta za vreme praktičnog rada, lica na dobrovoljnoj praksi (volonteri), učesnici javnih radova i radnih akcija organizovanih u društvenom interesu, članovi ribarskih i seljačkih radnih zadruga, strani državljani koji se po posebnim ugovorima o razmeni stručnjaka ili u okviru međunarodne tehničke pomoći nalaze na radu u Jugoslaviji, lica na izdržavanju kazne dok rade na radilištima i radionica, kao i ostala lica predviđena u članu 58 Zakona o radnim odnosima. Nadzor inspekcije rada ne obuhvata, međutim, nadzor nad službeničkim odnosima, ukoliko su ti poslovi stavljeni u nadležnost službeničke inspekcije, komisije za službeničke poslove ili nekog drugog organa. Pored toga, organi inspekcije rada kontrolišu i rad lica koja neposredno primenjuju zaštitne propise: prvenstveno referentna službe zaštite rada u privrednim organizacijama.

Novim zakonom proširen je i krug normi o zaštiti rada, čija primena podleže nadzoru inspekcije rada. Pored propisa koje donose predstavnički organi i organi državne uprave i opštepriznatih pravila o zaštiti života i zdravlja, organi inspekcije kontrolišu još i sprovođenje u život onih propisa o zaštiti pri radu, koje privredne organizacije donose u okviru datih im zakonskih ovlašćenja, kao što su pravilnici o radnim odnosima, posebni pravilnici o higijensko-tehničkoj zaštiti pri radu i dr.

Poslove inspekcije rada obavljaju inspektori rada, tj. lica osposobljena za vršenje ove službe. Inspektorati rada odnosno narodni odbori mogu za poslove nadzora angažovati i stručnjake, koji će imati ovlašćenje inspektora rada. Na taj način su niži organi u mogućnosti da vršenje inspekciskog nadzora podignu na viši stručni nivo. Za pojedine složene probleme mogu se koristiti i veštaci kao stalni stručni saradnici. Osim toga, opština, u nedostatku kadra, može ovlastiti jednog svog službenika za obavljanje inspekciskih poslova. Inspektori rada moraju imati određenu stručnu spremu i ispunjavati propisane uslove.⁴

Da bi se omogućio efikasniji i ekspeditivniji rad, inspektori obavljaju svoje poslove samostalno, i u ime nadležnog organa donose rešenja u okviru zakonskih ovlašćenja. Nadležni organi mogu smeniti inspektore koji ne obavljaju ili nepravilno obavljaju svoju dužnost.

ORGANIZACIJA I DELOKRUG službe inspekcije rada usklađeni su sa opštim odredbama zakonodavstva o državnoj upravi, s tim što je, u cilju efikasnijeg delovanja i saobrazno karakteru inspekcionih poslova u oblasti rada, izvršeno potrebno povezivanje nižih i viših organa inspekcije.

Službu inspekcije rada obavljaju:

u opštini i srezu — organ uprave opštinskog odnosno sreskog narodnog odbora nadležan za poslove rada;

u autonomnoj oblasti i autonomnoj pokrajini — oblasni odnosno pokrajinski inspektorat rada;

u republici — republički inspektorat rada; i

u Federaciji — Sekretarijat Saveznog izvršnog veća za rad.

U srezu se može osnovati i sreski inspektorat rada pod uslovima određenim republičkim propisima za obrazovanje inspektorata.

Opštinski organ inspekcije rada obavlja sve poslove ako za njihovo obavljanje nije predviđen drugi organ inspekcije rada. To znači da opština vrši celokupan nadzor nad pravilnim sprovođenjem propisa o radnim odnosima (o radnom vremenu, ličnim dohocima odnosno platama, naknadama, prekovremenom i noćnom radu, otkazima, odmorima, radnim knjižicama i dr.), o posebnoj zaštiti žena, omladine i invalida, o učenicima u privredi, kao i o pitanju ostalih odredaba o zaštiti rada, sadržanih uglavnom u Zakonu o radnim odnosima odnosno propisima donetim za njegovu

¹ »Službeni list FNRJ«, br. 53/59.

² »Službeni list FNRJ«, br. 100/46.

³ »Službeni list FNRJ«, br. 108/48.

⁴ Ove uslove propisuje Sekretarijat Saveznog izvršnog veća za rad.

primenu, kao što je, naprimer, odredba ovog Zakona, koja predviđa obavezu izvesnih privrednih organizacija da obezbede prevoz radnika na posao odnosno njihov smeštaj i ishranu.

Opštinski organ inspekcije rada kontroliše i primenu svih propisa odnosno opštepriznatih pravila o higijensko-tehničkoj zaštiti pri radu (sem u slučajevima ako ti poslovi nisu izričito stavljani u nadležnost višeg inspekciskog organa), kao što su, između ostalih, propisi koji se odnose na: lokaciju, izgradnju, uređenje i održavanje odgovarajućih fabričkih zgrada i radionica, obezbeđenje propisane površine i kubature radnih prostorija, ventilacije i osvetljenja radnih prostorija i drugih mesta rada; uređenje i održavanje pogonskih mašina, uređaja i postrojenja; uređenje i održavanje zaštitnih naprava na mašinama i drugim sredstvima rada; obezbeđenje od električne struje, eksplozije, požara, štetnih gasova, tečnosti, pare, prašine, prekomernog toplotnog i svetlosnog zračenja, buke i vibracije, hladnoće, otrovnih, zaraznih, nagrizajućih, radioaktivnih i drugih opasnih materija; obezbeđenje od odronjavanja i survavanja u rudnicima, potkopima, kamenolomima, tunelima i na drugim radilištima; snabdevanje sigurnosnom opremom i upotrebu odgovarajućih ličnih i drugih zaštitnih sredstava; izgradnju, uređenje i održavanje sanitarno-higijenskih uređaja, kao i nabavku i upotrebu sredstava za ličnu higijenu. Od ostalih poslova iz nadležnosti opštinskog organa inspekcije rada naročito su značajni izviđanje povreda i smrtnih slučajeva pri radu, vođenje evidencije o delatnosti inspekcije rada i stanju zaštite rada na odnosnoj teritoriji, učešće u komisijama za reviziju građevinskih objekata, gde je to predviđeno posebnim propisima i dr.

Sreski organ inspekcije rada saraduje sa opštinskim inspekcijom organima naročito u složenijim poslovima nadzora higijensko-tehničke zaštite i izviđanju uzroka i okolnosti profesionalnih i drugih oboljenja u vezi sa radom, odnosno neposredno obavlja pojedine poslove iz delokruga opštinskog organa inspekcije za koje opština nema kadar specijalne stručne kvalifikacije. Sreski organ inspekcije rada obavlja još i poslove za koje su potrebna naročito kvalifikovana lica, kao što je, naprimer, puštanje uređaja u pogon.

Republički inspektorat koji ima položaj inspektorata u sastavu republičkog sekretarijata za rad, vrši samo one poslove nadzora iz oblasti higijensko-tehničke zaštite koje može da obavlja specijalizovan visokostručni kadar, kao što je neposredan nadzor nad poslovima tunelogradnje i mostogradnje odnosno drugih podzemnih i podvodnih radova, proizvodnje eksploziva, u pomorstvu i unutrašnjoj plovidbi, saobraćaju, PTT i metalurgiji.

Sekretarijat Saveznog izvršnog veća za rad neposredno kontroliše samo zaštitu rada u vazduhoplovstvu (zbog specifičnosti i centralizovanosti ove službe), kao i nad izvorima jonizujućih zračenja, ukoliko je za to nadležna inspekcija rada (pošto su ovi poslovi potpuno koncentrisani u Federaciji i zahtevaju saradnju sa organom koji vrši kontrolu u vezi sa primenom nuklearne energije u privredi).

Osim toga, Sekretarijat Saveznog izvršnog veća prati, procuava i predlaže mere za sprovođenje i unapređenje zaštite pri radu; izrađuje i objavljuje godišnje izveštaje inspekcije rada za celu zemlju; koordinira propagandnu delatnost i rad na prosvetivanju u oblasti zaštite rada i saraduje sa ustanovama koje se bave pitanjima zaštite rada.

MEDUSOBNOSTI ORGANA INSEKCIJE RADA kao i odnosi organa inspekcije rada i organa drugih inspekcija zasnovani su na pravima izraženim u Zakonu o državnoj upravi i u novom Zakonu o inspekciji rada.

Organi inspekcije rada staraju se o unapređenju službe u organima inspekcije rada nižeg stepena i o obrazovanju i stručnom usavršavanju inspektora rada. Viši organi inspekcije rada vrše stručni nadzor nad radom nižih organa inspekcije rada, ukazuju im stručnu pomoć, daju uputstva za rad i staraju se o izvršenju zadataka i sprovođenju propisa o sistematizaciji, i u tom smislu mogu od njih zahtevati izveštaj o radu, izvršenju određenog posla, kao i podatke potrebne za obavljanje poslova iz njegove nadležnosti.

Za obezbeđenje potrebne povezanosti i jednoobraznog sprovođenja inspekcije rada u celoj zemlji, savezni i republički organi inspekcije rada imaju pravo da nižim organima inspekcije rada izdaju obavezne instrukcije. Organi inspekcije rada, u određenim rokovima, podnose neposredno organu inspekcije rada višeg stepena izveštaj o stanju zaštite pri radu i uslovima rada na odnosnom području. Osim toga, organ inspekcije rada višeg stepena može određeni posao iz svoje nadležnosti poveriti organu inspekcije rada nižeg stepena i o izvršenju posla zahtevati izveštaj.

Starešina organa inspekcije rada višeg stepena može, pod uslovima iz člana 103 Zakona o javnim službenicima, neposredno podneti nadležnom disciplinskom sudu zahtev za pokretanje disciplinskog postupka protiv inspektora rada organa inspekcije rada nižeg stepena koji ne obavi posao iz svoje nadležnosti, ne donese rešenje o primeni upravne mere, ako je bio dužan da to učini i ne podnese zahtev za pokretanje administrativno-kaznenog postupka odnosno ne podnese prijavu za učinjeno krivično delo ili privredni prestup, a bio je dužan da to učini.

U izvršenju svojih zadataka organi inspekcije rada saraduju sa:

sanitarnom inspekcijom na poslovima koji se odnose na zaštitu zdravlja radnika, a naročito pri vršenju nadzora nad primenom propisa o higijenskoj zaštiti pri radu u vezi sa snabdevanjem vodom, otpadnim vodama, uslovima rada kao i o pitanju otklanjanja profesionalnih oboljenja;

rudarskom inspekcijom rada, prilikom vršenja pregleda rudarskih preduzeća po svim pitanjima koja se odnose na uslove rada zaposlenih lica, iako je po Zakonu o rudarstvu nadzor nad higijensko-tehničkom zaštitom pri radu u rudarstvu stavljen u nadležnost rudarskih inspektorata;

organima unutrašnjih poslova u vršenju poslova iz svoje nadležnosti koji se odnose na izvršavanje propisa o protivpožarnim merama u organizacijama, na smeštaj i upotrebu eksploziva, kao i pri izviđanju smrtnih slučajeva i teških povreda pri radu; i

tehničkim inspekcijama po stručno tehničkim pitanjima sprovođenja tehničke zaštite pri radu.

OPŠTI NADZOR NAD RADOM ORGANA INSEKCIJE RADA vrši, u smislu člana 58 Zakona o državnoj upravi, nadležni sekretarijat za rad odnosno savet nadležan za poslove rada narodnog odbora, koji mu mogu davati zadatke u okviru njegove nadležnosti i tražiti izveštaje o radu. Organ inspekcije rada povremeno, a najmanje jedanput godišnje, podnosi izveštaj nadležnom veću proizvođača.

DUŽNOSTI I OVLAŠĆENJA INSEKCIJE. Organi inspekcije rada dužni su da najmanje jedanput godišnje pregledaju sve privredne organizacije (poslovne prostorije i uređaje, poslovne knjige, ugovore, isprave i druga dokumenta koja omogućuju uvid u poslovanje). Inspektor može ove preglede vršiti u svako doba dana i noći za vreme rada bez prethodnog obaveštenja. Po izvršenom pregledu organizacije, inspektor rada je dužan da o nadenom stanju pismeno izvesti radnički savet odnosno organ društvenog upravljanja, koji su dužni da ovaj izveštaj razmotre na prvoj sednici i o svom zaključku obaveste organ inspekcije rada. Osim toga, organ inspekcije rada povremeno, a najmanje jedanput godišnje podnosi izveštaj nadležnom narodnom odboru o izvršavanju propisa o radnim odnosima i higijensko-tehničkoj zaštiti pri radu i radu organa inspekcije rada na odgovarajućem području.

Ako prilikom vršenja nadzora utvrdi da propis nije uopšte ili nije pravilno primenjen, inspektor rada, pismenim rešenjem obavezuje organizaciju da utvrdenu nepravilnost otkloni i za utvrdenu nepravilnost izriče upravnu meru ukoliko je ona predviđena. Ako utvrdene nepravilnosti ili nedostaci u izvršavanju propisa i opštepriznatih pravila o higijensko-tehničkoj zaštiti pri radu mogu imati težih posledica po život i zdravlje zaposlenih lica, organ inspekcije rada izveštava o tome radnički savet privredne organizacije, a ako su ove nepravilnosti ili nedostaci posledica nesavesnog rada odgovornih lica odnosno rukovodilaca službe higijensko-tehničke zaštite, može zahtevati njihovo smenjivanje.

Radnički savet dužan je razmotriti ovaj izveštaj odnosno predlog i o svom zaključku obavestiti nadležni organ inspekcije rada.

Organima inspekcije rada dato je i pravo da bez ograničenja zabrane rad u slučaju da prethodno postoji opasnost po život, a kod ugroženosti zdravlja i ponovnog neizvršenja naređenja zabrana se može izreći po prethodnom konsultovanju nadležnog organa privrede.

Protiv rešenja koje donosi opštinski organ inspekcije rada može se izjaviti žalba sreskom organu inspekcije rada, a protiv rešenja sreskog organa inspekcije republikom inspektoratu rada. Protiv rešenja republičkog inspektorata rada žalba se izjavljuje sekretarijatu republičkog izvršnog veća za rad.

Ako je povredom propisa učinjen prekršaj, privredni prestup ili krivično delo inspektor rada podnosi prijavu za pokretanje administrativno-kaznenog postupka, odnosno prijavu za pokretanje postupka zbog privrednog prestupa ili krivičnog dela.

OBAVEZE PRIVREDNE ORGANIZACIJE. U cilju zaštite života i zdravlja radnika od povreda pri radu kao i profesionalnih i drugih oboljenja, privredne organizacije su dužne da prilikom donošenja svojih pravila odrede zaštitne mere pri radu, a veće privredne organizacije da donesu i poseban pravilnik o higijensko-tehničkim zaštitnim merama pri radu. Veće privredne organizacije, naročito one u kojima priroda posla i posebni uslovi rada to zahtevaju, dužne su organizovati i posebnu službu higijensko-tehničke zaštite rada.

Privredne organizacije dužne su primenjivati i druge mere u cilju zaštite života i zdravlja zaposlenih lica: upoznati radnike sa opasnostima i zaštitnim merama na radu i obezbediti radnicima lična zaštitna sredstva, starati se da ih radnici upotrebljavaju na mestima i radovima za koje je propisana njihova upotreba. Na radnim mestima odnosno poslovima na kojima postoji mogućnost profesionalnih i drugih oboljenja, privredna organizacija ne može raspoređivati radnike sklone takvim oboljenjima. Pre raspoređivanja na posao koji je opasan po život ili štetan po zdravlje, radnici se moraju uputiti na specijalan lekarski pregled.

Radnici koji rade na poslovima opasnim po život ili štetnim po zdravlje moraju se periodično medicinski pregledati. Privredne organizacije su, osim toga, dužne da organizuju pružanje prve pomoći u slučaju nesrećanja i drugih oboljenja u preduzeću.

U cilju olakšanja uslova rada, a naročito smeštaja, ishrane i prevoza radnika koji rade na udaljenim šumskim, građevinskim, poljoprivrednim, rudarskim i drugim radilištima, koja se ne nalaze u blizini naseljenih mesta, privredne organizacije su dužne da takvim radnicima obezbede odgovarajući smeštaj i ishranu ili prevoz od mesta stanovanja do radilišta.

Da bi inspektori rada mogli nesmetano da vrše nadzor nad primenom propisa iz oblasti higijensko-tehničke zaštite rada i uslova rada, privredne organizacije su obavezne da im prilikom vršenja nadzora stave na uvid poslovne knjige, ugovore, isprave i druga dokumenta i da im omoguće pregled poslovnih prostorija odnosno uređaja i pruže druge podatke i obaveštenja potrebna za vršenje nadzora.

Privredne organizacije su dužne da obaveštavaju nadležni organ inspekcije rada o svakom smrtnom slučaju, kolektivnoj nesreći, udesu ili teškoj povredi na radu, kao i o pojavi profesionalnih oboljenja — odmah; o početku i prestanku rada organizacije, njenog pogona ili radilišta — najmanje 8 dana pre početka odnosno najkasnije 8 dana posle prestanka rada; o izvršenju naređenja inspektorata rada o otklanjanju nepravilnosti ili nedostataka, odnosno o razlozima zbog kojih nepravilnosti ili nedostaci nisu otklonjeni u određenom roku — najdalje za 8 dana po isteku tog roka.

Ako ne ispunjava svoje obaveze odnosno ne primenjuje propise koji je obavezuju na sprovođenje higijensko-tehničkih zaštitnih mera pri radu, zatim ako ne postupi u određenom roku po naređenju organa inspekcije rada ili ometa organe inspekcije rada u vršenju nadzora, i ako izvrši puštanje u pogon mašina i drugih mehanizovanih sredstava rada bez odobrenja inspekcije rada, privredna organizacija se može kazniti novčanom kaznom od 10.000 do 500.000 din. Za iste propuste mogu se kazniti i odgovorna lica u privrednoj organizaciji novčanom kaznom od 2.000 do 20.000 din ara

LJ. P.

JUGOSLAVIJA I SVETSKA ZDRAVSTVENA ORGANIZACIJA

Jugoslavija aktivno sarađuje sa Svetskom zdravstvenom organizacijom (SZO), čiji je član od njenog osnivanja.¹

Svetska zdravstvena organizacija daje jugoslovenskim zdravstvenim radnicima stipendije za usavršavanje u inostranstvu; pomaže Jugoslaviji slanjem stručnjaka (ekspertata), u sagledavanju i proučavanju pojedinih zdravstvenih problema i u izradi i sprovođenju raznih programa u oblasti zdravstvene zaštite; angažuje jugoslovenske stručnjake za rad na rešavanju raznih problema i izvođenju svojih programa u pojedinim zemljama-članicama SZO; šalje u Jugoslaviju svoje stipendiste radi usavršavanja i upoznavanja sa organizacijom jugoslovenske zdravstvene službe i drugih dostignuća u oblasti zdravstvene zaštite i organizuje u Jugoslaviji, naročito poslednjih godina, međunarodne kurseve, seminare, konferencije, simpozijume i druge naučne sastanke.

STIPENDIJE SZO ZA SPECIJALIZACIJU JUGOSLOVENSKIH ZDRAVSTVENIH RADNIKA U INOSTRANSTVU. Jugoslavija je posle rata dala znatna sredstva na usavršavanje i specijalizaciju zdravstvenih radnika. U tu svrhu ona je dobila i racionalno iskoristila i pomoć SZO. Kao stipendisti SZO, 502 jugoslovenska zdravstvena

radnika bila su u razdoblju 1946—1959 po tri i više meseci na specijalizaciji u inostranstvu (tabela 1).

TABELA 1 — JUGOSLOVENSKI ZDRAVSTVENI RADNICI — STIPENDISTI SZO 1946—1959 PO GRANAMA MEDICINE

	1946—59	do1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
U k u p n o	502	302	28	42	26	31	32	41
Preventivna medicina	240	138	15	17	15	15	16	24
Klinička medicina	194	130	7	21	6	8	11	11
Teoretska medicina	42	26	4	2	4	3	1	2
Ostale grane medicine	26	8	2	2	1	5	4	4

Najveći broj stipendija (240) dodeljen je za preventivnu medicinu, zatim kliničku (194), teoretsku fakultetsku nastavu (42) i ostale grane medicine odnosno zdravstvene službe (26).

Stipendisti za oblast *preventivne medicine* specijalizirali su sledeća područja: socijalna medicina i organizacija zdravstvene službe (35 stipendista), zaštita majke i deteta (54), tuberkuloza (23), bakteriologija (27), virusologija (2), zarazne bolesti (13), malarija (3), parazitologija (3), epidemiologija (5), imunobiologija i serologija (6), higijena rada (28), higijena ishrane (12), školska higijena (7), komunalna higijena (1), mentalna higijena (8), zdravstvena statistika (5), zdravstveno prosvetovanje (3), sestrinstvo (3) i veterinarstvo u zdravstvenoj zaštiti (2 stipendista).

¹ Svetska zdravstvena organizacija osnovana je 1948 kao specijalizovana agencija Ujedinjenih nacija, ali praktično deluje od jula 1946, kada su preštavnici 61 zemlje na Međunarodnoj zdravstvenoj konferenciji doneli njen Ustav. Ima 90 članica.

Iz oblasti *kliničke medicine* stipendisti su specijalizirali: hirurgiju (48 stipendista), internu medicinu (27), ginekologiju (10), neuropsihijatriju (10), endokrinologiju (4), okulistiku (10), otorinolaringologiju (10), radiologiju (11), ortopediju (7), urologiju (3), anesteziologiju (7), primenu izotopa (5), onkologiju (rak) (2), dermatovenerologiju (11), stomatologiju (4), balneologiju (1), rehabilitaciju i fizikalnu terapiju (21) i transfuziju krvi i hematologiju (5 stipendista).

Stipendisti za *teoretsku medicinu* specijalizirali su po jedan od sledećih teoretskih predmeta: fiziologiju (8 stipendista), patologiju (5), patofiziologiju (3), biohemiju (10), sudsku medicinu (8), toksikološku hemiju (2), anatomiju (2) i histologiju (4 stipendista).

Od *ostalih grana medicine* specijalizirane su proizvodnja seruma, vakcine i penicilina (11 stipendista), kontrola lekova (6), bromatologija (1), bibliotekarstvo (1), organizacija nastave i postdiplomskog studija (5) i organizacija rada (2 stipendista).

STRUČNJACI (EKSPERTI) SZO U JUGOSLAVIJI. Radi proučavanja pojedinih problema i pružanja pomoći u izradi raznih zdravstvenih programa, u Jugoslaviji je, na njen zahtev, boravio znatan broj stručnjaka (eksperta) SZO: od 1952 do 1959, naprimer, 76. Oni su zdravstvenoj službi Jugoslavije pružali pomoć u proučavanju sledećih problema iz oblasti zdravstvene zaštite: zaštita majke i deteta; zarazne bolesti (posebno virusnog porekla); higijena rada i komunalna higijena; epidemiologija (naročito u vezi sa crevnim infekcijama i hroničnim nefritom); proizvodnja penicilina, suve plazme, seruma i vakcina (BCG, polio i drugi); sestrinstvo, rehabilitacija uopšte i, naročito, rehabilitacija defektnih dece; mentalna higijena; (ocena) evaluacija programa UNICEF-a Jugoslaviji i drugih. Stručnjaci Svetske zdravstvene organizacije su, pored toga, držali predavanja na skupovima jugoslovenskih lekarskih društava i učestvovali u njihovim diskusijama. Poslednjih godina eksperti SZO, umesto pomoći u proučavanju pojedinih problema i izradi raznih zdravstvenih programa, pomažu kao predavači na jugoslovenskim nacionalnim kursovima i seminarima organizovanim za zdravstvene radnike. Oni su do kraja 1959 učestvovali na kursovima i seminarima posvećenim: zdravstvenoj statistici, poliomielitu, zaštiti od trovanja upotrebom insekticida, veterinarstvu u zdravstvenoj zaštiti i drugim problemima zdravstvene zaštite u Jugoslaviji.

U Jugoslaviju su dolazili i stručnjaci koje su SZO i neka međunarodna društva slali radi proučavanja pojedinih problema od značaja za veći broj zemalja (sestrinska služba, problemi mentalne higijene, zbrinjavanje i preispitivanje mladih delikvenata i drugih).

POMOĆ SZO JUGOSLAVIJI ZA NABAVKU OPREME. Za nabavku pojedinih aparata, instrumenata ili manjih uređaja koji se ne mogu nabaviti u Jugoslaviji, a koji su potrebni stipendistima za uspešnu primenu stečenih znanja po povratku sa specijalizacije ili za izvođenje određenih programa izrađenih uz pomoć njenih eksperata, SZO dodeljuje svake godine Jugoslaviji izvesnu finansijsku pomoć. Ova pomoć iznosi do 25% od ukupnih godišnjih kredita za stipendije.

Zdravstvena služba Jugoslavije rešavala je neposredno posle rata veoma teške zadatke u oblasti zdravstvene zaštite. U uslovima porušenih bolnica, stanbenih zgrada i raznih komunalnih objekata, nedovoljne ishrane i opšte iscrpenosti stanovništva, ona je sa uspehom radila na suzbijanju zaraznih bolesti, tuberkuloze, malarije, endemskog luesa i drugih masovnih bolesti, kao i na smanjenju visoke smrtnosti odojčadi i male dece. Pomoć koju joj je u tom pogledu pružila SZO, naročito u usavršavanju i specijalizaciji zdravstvenog osoblja, bila je vrlo značajna. Uz pomoć njenih stručnjaka i učešća jugoslovenskih zdravstvenih radnika koji su kao stipendisti SZO bili na specijalizaciji u inostranstvu, zdravstvena služba Jugoslavije je sa uspehom rešila neke od zdravstvenih problema (proizvodnja seruma, vakcina i penicilina, suzbijanje endemskog luesa, borba protiv malarije, zaštita majke i deteta, borba protiv poliomielita i njegovih posledica i slično).

Značajan je doprinos jugoslovenskih zdravstvenih radnika, koji su kao stipendisti SZO bili na specijalizaciji

u inostranstvu, u postavljanju zdravstvene službe, naučno-medicinskog rada i nastave na medicinskim školama i fakultetima. Veliki broj među njima, između ostalog, objavljuje svoje naučno-medicinske i medicinsko-popularne radove u stručnoj i medicinsko-popularnoj štampi i literaturi (77% prema podacima ankete Komisije za saradnju sa međunarodnim zdravstvenim organizacijama).

*

JUGOSLOVENSKI STRUČNJACI U SLUŽBI SZO. Jugoslovenski zdravstveni radnici učestvuju u radu SZO kao stručnjaci u njenim organima, ili u zemljama-članicama na izradi ili sprovođenju pojedinih programa zdravstvene zaštite. Tako su 15 jugoslovenskih zdravstvenih stručnjaka bili ili su još uvek stalni ili povremeni članovi raznih užih ili širih komiteta eksperata SZO (Komitete eksperata za parazitologiju ili savetodavni odbori za pitanja sanitarne tehnike i komunalne higijene, tuberkuloze, karantinskih bolesti, virusnih oboljenja, statistike, kožno-veneričnih oboljenja, biološke standardizacije, mentalne higijene, trahoma, malarije, zubne nege). Neki od njih proveli su i po nekoliko meseci na raznim dužnostima u službi SZO u zemljama-članicama (Tajlandu, Cejlonu, Sudanu, Etiopiji, Maroku i dr.). 14 drugih jugoslovenskih stručnjaka bili su ili su još uvek angažovani da kao službenici SZO rade u njenim centrima i biroima (Ženeva, Nju Delhi, Kopenhagen). Osim toga, SZO angažuje jugoslovenske stručnjake kao predavače na raznim nacionalnim ili internacionalnim kursovima ili seminarima, koji se uz njenu pomoć održavaju u pojedinim zemljama.

STIPENDISTI SZO U JUGOSLAVIJI. SZO šalje svoje stipendiste u Jugoslaviju na specijalizaciju ili radi upoznavanja sa organizacijom njene zdravstvene službe. U razdoblju 1954³—1959 bilo ih je ukupno 112. Broj tih stipendista povećava se svake godine: 1954 — 11, 1955 — 13, 1956 — 23, 1957 — 21, 1958 — 17, a 1959 — 27. Ovi stipendisti dolaze iz mnogih zemalja, većinom aziskih, afričkih i južnoameričkih (Indija, Izrael, Pakistan, Iran, Irak, Indonezija, Maroko, Sudan, Egipat, Mozambik, Južna Afrika, Čile), ali i evropskih (Poljska, Francuska, Danska, Portugalija i druge).

SASTANCI KOJE ORGANIZUJE SZO. SZO organizuje u Jugoslaviji međunarodne kurseve, seminare, simpozijume i druge naučne ili zvanične sastanke. Pored sastanaka svog Evropskog regionalnog komiteta održanog u Opatiji 1954, SZO je u Jugoslaviji organizovala: u Dubrovniku 1952: međunarodnu konferenciju o proizvodnji vakcine protiv difterije i velikog kašlja; u Opatiji 1954: međunarodni seminar za sanitarne inženjere; u Beogradu 1954 i Dubrovniku 1957: balkanske konferencije o malariji; u Zagrebu 1956: međunarodni seminar o postdiplomskom usavršavanju lekara; u Zagrebu 1958: međunarodni seminar za industrisku higijenu i u Dubrovniku 1958: evropsku konferenciju o trahomu. Na ovim seminarima i konferencijama učestvovali su kao predavači i jugoslovenski stručnjaci.

Predviđeno je održavanje 1960 dva seminara (veterinarstvo u zdravstvenoj zaštiti i epidemiologija akutnih i hroničnih zaraznih bolesti).

Na kursovima, seminarima, konferencijama, simpozijumima i drugim naučnim ili instruktivnim sastancima, koje je SZO organizovala izvan Jugoslavije, učestvovala su 282 jugoslovenska zdravstvena radnika.

Na poziv jugoslovenske vlade, Jugoslaviju su u septembru 1959 posetili generalni direktor SZO dr Margolino G. Candau i regionalni direktor za Evropu dr Paul van de Calsayde i upoznali se sa organizacijom njene zdravstvene službe i nekih zdravstvenih ustanova.

IZVOR: »Narodno zdravlje«, br. 3—4/1953 i 1—2/1954 i dokumentacija Komisije za saradnju sa međunarodnim zdravstvenim organizacijama.

Dr B. P.

³ Ne postoje podaci za ranije godine.

⁴ Ne postoje podaci za ranije godine.

RADNIČKI UNIVERZITETI 1957—1959

Radnički univerziteti¹ kao ustanove za vanškolsko obrazovanje radnika postigli su u razdoblju 1957—1959 značajne uspehe u svom konstituisanju u svim oblastima svoje delatnosti. Opštim zakonom o školstvu² oni su svrstani u opšti sistem obrazovanja u Jugoslaviji, a Uredbom SIV-a³ o centrima za stručno obrazovanje dato im je pravo osnivanja tih centara. Područje njihove delatnosti, u odnosu na ranije godine,⁴ znatno se proširilo. Svojim oblicima obrazovanja, posebno ideološko-političkim i obrazovanjem za funkcije upravljanja u komuni i javnim službama, radnički univerziteti, osim radnika, sve više obuhvataju i ostale građane. Njihova aktivnost proširila se i na obrazovanje omladine, naročito na omladinskim katedrama, kao i poljoprivrednih proizvođača. Razvijeniji radnički univerziteti imaju centre za ideološko-političko, društveno-ekonomsko i opšte obrazovanje, centre za obrazovanje rukovodećih kadrova u privredi, političke škole, odeljenja za pripremanje radnika i službenika bez formalnih kvalifikacija za upis na više i visoke škole i univerzitete, kurseve za stručno obrazovanje službenika, zatim razne klubove, centre za kulturu i slično. Najrazvijeniji radnički univerziteti imaju do 80 raznih programa po kojima rade njihovi seminari, tečajevi, pripremna odeljenja, klubovi i ostale nastavno-obrazovne jedinice. Radnički univerziteti sve više postaju i instruktivno-pedagoške i servisne ustanove u odnosu na preduzeća i sindikalne organizacije kojima pružaju pomoć u organizaciji obrazovanja u preduzeću odnosno organizaciji i sa kojima neposredno saraduju u ostvarivanju svojih programa. Neki radnički univerziteti znatno su povećali i materijalno-fnansiska sredstva za svoj rad, a porastao je i broj stalnih stručnih lica. Time su radnički univerziteti znatno doprineli osposobljavanju radnika za vršenje proizvodnih i upravljačkih funkcija i smanjivanju postojećeg nesklada između potreba privrednog i društvenog razvitka zemlje i obrazovnog i stručnog nivoa radnika.

MREŽA

Tokom 1959 radnički univerziteti su osnovani u industrijskim centrima Slovenije, pa je time mreža ovih ustanova proširena na sve veće gradove i mesta u Jugoslaviji (tabela 1).

TABELA 1 — RADNIČKI UNIVERZITETI 1956—1959 PO REPUBLIKAMA

Republika	1956	1957	1958	1959*
Jugoslavija	83	84	97	173
Srbija	27	33	41	43
Hrvatska	13	15	20	24
Slovenija	—	—	—	48
Bosna i Hercegovina	22	18	17	30
Makedonija	18	15	14	19
Crna Gora	3	3	5	9

Podaci: Statistički godišnjak FNRJ, 1959.

* Za 1959 podaci Centralnog veća Saveza sindikata Jugoslavije.

¹ Prvi radnički univerziteti osnovani su krajem 1952.

² Opšti zakon o školstvu, »Službeni list FNRJ«, br. 28/58.

³ Uredba o centrima za stručno obrazovanje, »Službeni list FNRJ«, br. 39/59.

⁴ Vidi: »Radnički univerziteti«, »Jugoslovenski pregled«, 1957, str. 94—95 (4—5).

U odnosu na broj zaposlenih, mreža radničkih univerziteta najrazvijenija je u Crnoj Gori, u kojoj na jedan radnički univerzitet dolazi 5.300 zaposlenih. Slede: Slovenija sa 7.300, Makedonija sa 8.000, Bosna i Hercegovina sa 11.300, Srbija sa 20.200 i Hrvatska sa 26.700 zaposlenih na jedan univerzitet.

Neujednačenost u broju radničkih univerziteta po republikama posledica je pre svega različite primene teritorijalnog principa pri njihovom formiranju: negde su organizovani na području komune (naprimer u Sloveniji), a negde na području sreza.

Radnički univerziteti organizovani na području komune po pravilu su jedinstvene ustanove za obrazovanje odraslih, pa preuzimaju i zadatke narodnih univerziteta, a tamo gde su organizovani kao sreske odnosno gradske ustanove deluju i narodni univerziteti. Ukoliko su sreske ustanove, radnički univerziteti imaju na teritoriji pojedinih opština ili naselja svoje »punktovce« ili centre za obrazovanje. Centri za obrazovanje radnika deluju i pri nekim narodnim univerzitetima. Samo mali broj radničkih univerziteta deluje na industrijskom principu, to jest u okviru preduzeća.

OBLICI I REZULTATI DELATNOSTI

U razdoblju 1957—1959 radnički univerziteti bavili su se (u zavisnosti od potreba sredine u kojoj deluju i stepena svog razvitka) društveno-ekonomskim, ideološko-političkim, stručnim i opštim obrazovanjem.

DRUŠTVENO-EKONOMSKO OBRAZOVANJE.⁵ Programi za društveno-ekonomsko obrazovanje bili su pretežno usmereni na osposobljavanje radnika za upravljanje u privrednim organizacijama. Neki radnički univerziteti, međutim, proširili su svoju delatnost i na obrazovanje za organe društvenog upravljanja u javnim službama (zavoda i filijala za socijalno osiguranje, biroa za posredovanje rada, zdravstvenih ustanova, škola i slično).

Obrazovanje za upravljanje imalo je na razvijenijim univerzitetima tri vrste programa: *sistematsko ekonomsko obrazovanje* (osnovno ekonomsko obrazovanje, ekonomika preduzeća, privredni sistem, organizacija rada, produktivnost rada i slično); *funkcionalno sistematsko obrazovanje* (za članove radničkih saveta, za pretsednike radničkih saveta i upravnih odbora, za članove pojedinih komisija organa upravljanja, za članove organa društvenog upravljanja u javnim službama) i *specijalno i akciono (aktuelno) obrazovanje* (raspodela dohotka, nagrađivanje po jedinici proizvoda, izrada završnih računa, izrada tarifnih pravilnika i slično).

Prema podacima ankete Centralnog veća Saveza sindikata Jugoslavije na koju su krajem 1959 odgovorila 93 radnička univerziteta (od ukupno 125 bez Slovenije),⁶ na 63 univerziteta (oko 70% anketiranih) održano je 1957/58 — 613 seminara za društveno-ekonomsko obrazovanje sa 51.428 polaznika, a 1958/59 — 599 seminara sa 40.837 polaznika.

Svi radnički univerziteti organizovali su, osim toga, niz predavanja i diskusija o društveno-ekonomskoj problematici.

Četiri radnička univerziteta u Hrvatskoj imaju *više radničke škole* za duže sistematsko obrazovanje za samoupravljanje. Prva škola osnovana je u Zagrebu 1956, a ostale, u Rijeci, Splitu i Osijeku, 1959. Nastava u tim školama traje četiri semestra. Radnici koji pohađaju škole oslobođeni su rada u preduzeću za jedan deo radnog vremena. Višu radničku školu u Zagrebu završila je prošle godine prva klasa polaznika. Školske 1959/60 sve četiri škole pohađa ukupno 500 radnika.

⁵ Vidi: »Obrazovanje za funkcije upravljanja«, »Jugoslovenski pregled«, 1959, str. 393—396 (71—74).

⁶ U daljem tekstu, ako nije drugačije označeno, svi podaci dati su na osnovu ove ankete.

Radnički univerziteti u Ljubljani, Celju, Mariboru i Kopru imaju škole za obrazovanje za društveno samoupravljanje. Ove škole imaju internatske seminare (traju od 7 do 21 dan). Internatske seminare kao oblike obrazovanja uveli su poslednjih godina i neki drugi radnički univerziteti.

Neki radnički univerziteti imaju večernja odeljenja srednjih ekonomskih škola u kojima se radnici i službenici pripremaju za polaganje ispita na tim školama.

IDEOLOŠKO-POLITIČKO OBRAZOVANJE zauzima sve značajnije mesto u radu radničkih univerziteta. Oni, pored drugih ustanova, postaju nosioci i organizatori rada na ideološkom obrazovanju članova Saveza komunista i drugih organizacija, i u tu svrhu formiraju i posebne centre, pomažu organizacijama u organizovanju seminara i slično.

U toku 1959 radnički univerziteti su imali uglavnom programe: Istorija SKJ, Program SKJ, Teorija i praksa socijalizma, Istorija radničkog pokreta (međunarodnog i jugoslovenskog), Savremeni problemi radničkog pokreta, Međunarodni odnosi i sl. Neki radnički univerziteti imali su programe: Crkva i religija, Etika, Osnovi nauke o društvu i Dijalektički materijalizam.

Seminare ideološko-političkog obrazovanja održala su 1958/59 — 43 univerziteta. Kroz ove seminare prošla su 1957/58 — 8.694, a 1958/59 — 40.524 slušaoca.

Pored seminarskog načina rada, većina radničkih univerziteta organizuje cikluse predavanja ili pojedinačna predavanja o temama iz ideološko-političke oblasti. Neki od njih imaju tribine kao stalni oblik za masovno informisanje i obrazovanje (»Politička tribina« Radničkog sveučilišta Zagreb, »Ponedjeljak u 7« Radničkog univerziteta Sarajevo, »Razgovori sredom« Radničkog univerziteta Beograd i druge).

Pri 39 radničkih univerziteta otvorene su večernje političke škole koje traju od 5 do 9 meseci. U ovim školama bilo je 1957/58 — 846, a 1958/59 — 3.552 polaznika. Programi ovih škola su različiti i obično sadrže upoznavanje sa osnovama marksističke filozofije, političke ekonomije, sociologije, sistema socijalističke demokratije, privrednog sistema, ekonomske geografije, problema radničkog pokreta i stanjem i procesima u savremenom svetu.

Posebne seminare za obrazovanje *sindikálnih* aktivista imalo je nastavne 1958/59 39 univerziteta. Programi seminara za sindikalne aktiviste su uglavnom jednoobrazni i sadrže teme iz ekonomike i ekonomske politike, raznih oblasti društveno-političkog i kulturnog rada sindikata i slično.

STRUČNO OBRAZOVANJE obavljalo se preko pripremni odeljenja za polaganje ispita za zvanje kvalifikovanog i visokokvalifikovanog radnika (nastava se izvodi prema programima sekretarijata za rad narodne republike i traje od 6 do 18 meseci); putem stručnih kurseva za usavršavanje (prema posebno izrađenim programima radničkih univerziteta i sa različitim trajanjem) i putem pomoći preduzećima u formiranju centara za stručno obrazovanje radnika, odnosno u uvođenju kadrovske službe u privrednim preduzećima. Prema Uredbi SIV-a, centre za stručno obrazovanje mogu osnivati i radnički univerziteti. Razvijeniji radnički univerziteti uz pomoć drugih ustanova i organizacija (Saveza sindikata, sekretarijata za rad) organizovali su prve seminare, a Radničko sveučilište u Zagrebu i Školu za kadrovičke i seminare za obučavanje instruktora za stručno obrazovanje. Neki radnički univerziteti (naročito u Zagrebu, Subotici, Sarajevu, Mostaru, Splitu, Rijeci i drugi), neposredno pomažu preduzećima u ispitivanju potreba za stručnim obrazovanjem i profila kadra, u organizaciji centara, izradi nastavnih programa i slično.

U nekim mestima radnički univerziteti intenzivno se bave obrazovanjem *rukovodećih kadrova* u privredi. Za

tu svrhu neki od njih imaju posebne centre. Centar za obrazovanje rukovodećih kadrova u privredi Radničkog univerziteta u Beogradu, naprimer, imao je 1959 seminare za direktore preduzeća, pretsednike organa upravljanja, rukovodioce pogona, referente higijensko-tehničke zaštite rada, za organizaciju pripreme rada, proučavanje metoda normiranja, izučavanje produktivnosti rada, zatim za šefove gradilišta građevinskih preduzeća, šefove mehanizacije građevinskih preduzeća, direktore trgovačkih preduzeća i poslovođe trgovačkih preduzeća.

Stručnim obrazovanjem bavi se oko 80 radničkih univerziteta. Na 76 radničkih univerziteta 1957/58 održana su 643 seminara sa 26.369 polaznika, a 1958/59 — 897 seminara sa 41.650 polaznika.

OPŠTE OBRAZOVANJE ima uglavnom sledeće oblike: *osnovno opšte obrazovanje* (tečaj opismenjavanja, sticanje znanja iz nižih razreda osnovne škole, zatim znanja iz programa za polaganje ispita za zvanje kvalifikovanog i visokokvalifikovanog radnika, znanje za polaganje ispita u gimnazijama, znanje stranih jezika i slično); *dopunsko opšte obrazovanje* (sticanje znanja iz prirodnih nauka: matematike, fizike, hemije, geografije, elektronike i slično; porodično obrazovanje na seminarima ili u školama za roditelje; zdravstveno obrazovanje i estetsko obrazovanje: iz književnosti, likovne umetnosti, muzike, filmske umetnosti i slično) i *oblike usko vezane za umetničko stvaralaštvo i umetnički doživljaj* (literarni, likovni i filmski klubovi, klubovi estetskog obrazovanja, klubovi prijatelja muzike, prijatelja knjige, susreti i razgovori sa umetnicima, književnicima, naučnim i javnim radnicima, razna predavanja iz umetnosti i kulturnog života i slično).

Seminare opšteg obrazovanja na 64 radnička univerziteta pohađalo je 1957/58 — 33.690, a 1958/59 — 34.031 polaznik.

Pripremna odeljenja za radnike bez potrebne školske pretpreme za *polaganje prijemnih ispita na višim i visokim školama* i univerzitetima organizovalo je 37 radničkih univerziteta. U ovim odeljenjima bilo je 2.603 polaznika. Nastava u pripremnim odeljenjima obavlja se prema programima koje su propisale univerzitetske uprave.

Posebnu funkciju vrše radnički univerziteti koji neposredno organizuju kulturno-umetničke priredbe u svojim dvoranama (neki, kao naprimer u Beogradu, imaju i sopstvene galerije) ili preduzećima, zatim pretplate i otkup pozorišnih pretstava i koncerata i posete izložbama, galerijama, muzejima i drugim kulturnim ustanovama.

Tako su, naprimer, na 21 radničkom univerzitetu u Hrvatskoj⁷ 1958/59 održane 372 razne priredbe (pozorišne predstave i koncerti, izložbe i posete muzejima, večeri folkloru, književne večeri i slično) za 139.479 posetilaca.

Neki radnički univerziteti imaju sopstvene bioskope u kojima prikazuju odabrane filmove uz komentar i diskusiju o delu, glumi i režiji.

Neki radnički univerziteti (Zagreb, Beograd, Sarajevo naprimer) imaju posebne organizacione jedinice — *centre za kulturu*, koji se bave organizacijom estetskog obrazovanja i kulturno-umetničkog života. U 1959 radnički univerziteti su prvi put ispitivali potrebe za kulturnim životom radnika pojedinih kolektiva, na osnovu čega su zatim pravljani programi rada ovih centara. Centar za kulturu Radničkog sveučilišta u Zagrebu, naprimer, organizovao je i prve seminare za instruktore za kulturni život i rekreaciju u radnim kolektivima.

POLAZNICI

Polaznici seminara i tečajeva radničkih univerziteta su najvećim delom radnici (od polukvalifikovanih do visokokvalifikovanih) i službenici, od kojih su znatan broj članovi radničkih saveta i upravnih odbora. Među polaznicima (naročito radnicima) je znatno manji broj žena nego muškaraca.

⁷ Podaci ankete Radničko-kulturno-prosvetne zajednice Hrvatske.

Prema podacima Saveznog zavoda za statistiku, radnički univerziteti imali su u 1957 i 1958 na seminarima i kursovima ukupno 272.063 polaznika, a na javnim predavanjima, 1.493.000 slušalaca.

Jedan radnički univerzitet ima godišnje prosečno od 200 do 8.000 stalnih polaznika. Veći broj polaznika imaju radnički univerziteti u većim gradovima i industriskim mestima kao i radnički univerziteti koji se bave svim vidovima obrazovanja.

Podaci za 21 radnički univerzitet u Hrvatskoj (anketa Radničko-kulturno-prosvetne zajednice) pokazuju da je 5 radničkih univerziteta u toku 1958/59 imalo ispod 500 stalnih polaznika (Ploče 236, Virovitica 374, Dubrovnik 392), a 16 radničkih univerziteta iznad 500 polaznika (Split 2.091, Karlovac 3.031, Varaždin 1.678, Rijeka 6.809).

KADROVI

Na radničkim univerzitetima, osim administrativnog i tehničkog osoblja, uglavnom rade organizatori (rukovodioci), zatim stručni saradnici, koji se bave izučavanjem izvesnih stručnih i pedagoških pitanja i učestvuju u nastavi, i nastavnici, kojima je održavanje nastave uz drugi stručni i organizatorski posao osnovni zadatak. U nastavi učestvuju i voditelji kao specijalni pedagoški radnici u obrazovanju odraslih. U 1959 na svim radničkim univerzitetima radilo je oko 6.000 stalnih i honorarnih lica (tabela 2).

TABELA 2 — KADROVI NA RADNIČKIM UNIVERZITETIMA*

Vrsta kadrova	1957—58		1959—60	
	stalni	honorarni	stalni	honorarni
Ukupno	301	1.692	553	3.441**
Upravni i administrativni	114	49	221	68
Rukovodioci centara i katedri	37	55	125	82
Stručni saradnici	48	62	99	472
Nastavnici	51	1.493	69	2.755
Tehničko osoblje	51	33	39	64

* Podaci CV SSJ za 93 anketirana univerziteta.

** Nije iskazan broj oko 1.000 spoljnih saradnika i nastavnika koji rade na radničkim univerzitetima u Zagrebu i Beogradu, kao i preko 1.100 saradnika i nastavnika koji rade na radničkim univerzitetima u Sloveniji.

Polovinu stalno zaposlenog osoblja na radničkim univerzitetima sačinjavaju administrativno i tehničko osoblje. Broj organizatora i stručnih saradnika i nastavnika nije dovoljan. Na nekim radničkim univerzitetima u manjim mestima nema nijedno stalno zaposleno lice. Najveći broj zaposlenog osoblja nalazi se na desetak najrazvijenijih radničkih univerziteta (gotovo polovina na radničkim univerzitetima u Zagrebu, Beogradu i Sarajevu).

Na 21 radničkom univerzitetu u Hrvatskoj⁸ bilo je u 1959 ukupno 1.159 nastavnika i stručnih saradnika, od kojih ekonomista 151, pravnika 111, prosvetnih radnika 335, tehničara 161 i ostalih 270.

Spoljni saradnici, nastavnici i voditelji pre nego što započnu nastavu stižu, po pravilu, dopunsko pedagoško obrazovanje.

MATERIJALNO I FINANSISKO STANJE

Tokom 1958 i 1959 znatno se poboljšalo materijalno i finansijsko stanje radničkih univerziteta.

Zgrade i učionice. Od ukupno 93 radnička univerziteta obuhvaćena Anketom Centralnog veća Saveza sindikata Jugoslavije, krajem 1959 svega 10 je imalo svoje zgrade (Beograd, Bečej, Kula, Ruma, Pančevo, Skopje, Velenje i dr.) sa ukupno 93 prostorije, od kojih 36 učionica. Pored toga, stalno su koristili 56 i povremeno 184 učionice u

drugim zgradama. Ostala 83 radnička univerziteta koristila su 445 prostorija u sedištu i 758 prostorija van svoga sedišta (privrednih organizacija, domova kulture, raznih ustanova, društveno-političkih organizacija i škola).

Neki radnički univerziteti počeli su 1958 izgradnju novih zgrada ili adaptaciju postojećih. U 1959 počela je izgradnja zgrada za 13 radničkih univerziteta, dok je u projektu izgradnja 32 zgrade, od kojih je pet isključivo namenjeno za radničke univerzitete, a u ostalim će radnički univerziteti dobiti jedan deo prostorija. Dovršenjem ovih zgrada, radnički univerziteti dobiće 424 moderno opremljene učionice, 64 sale, 101 kabinet i 343 kancelarije. U izgradnju ovih zgrada biće investirano ukupno 7,2 milijardi din. Izvori sredstava za izgradnju ovih zgrada su: dobrovoljni rad radnika, prilozi privrednih organizacija, investicije narodnih odbora opština i srezova, dotacije izvršnih veća narodnih republika, fondovi za kadrove u privredi i dr.

NASTAVNA SREDSTVA. Radnički univerziteti u nastavi sve više primenjuju savremena nastavna sredstva (tabela 3).

TABELA 3 — NASTAVNA I TEHNIČKA SREDSTVA RADNIČKIH UNIVERZITETA*

Vrste nastavnih sredstava	Broj radničkih univerziteta koji ih poseduju	Broj sredstava
Kinoprojektori (uske i široke trake)	60	95
Ostali projektori (dijaskopi, episkopi i epidijaskopi)	48	146
Aparati za reprodukciju zvuka	70	262
Od toga: magnetofona		151
Ostala nastavna sredstva	...	415
Od toga: flanelografa		133
stalaka za zidne listove		54
Geštetneri i šapilografi	57	57

* Podaci CV SSJ za 93 anketirana radnička univerziteta.

FINANSISKA SREDSTVA. Delatnost radničkih univerziteta finansira se na vrlo različite načine (tabela 4).

TABELA 4 — PRIHODI RADNIČKIH UNIVERZITETA*

Vrsta prihoda	(U hiljadama din.)	
	1957—58	1958—59
Ukupno	442.672	701.248
Sopstveni prihodi	158.869	213.731
Dotacije	283.803	487.517
Od toga: privrednih organizacija	52.394	64.856
narodnih odbora opština i srezova	151.619	297.857
sindikata	9.614	20.440
fondova za kadrove	57.306	87.998
ostalih	12.870	16.366

* Podaci CV SSJ za 93 anketirana radnička univerziteta.

Finansijska sredstva radničkih univerziteta se stalno povećavaju. U 1957/58 na jedan radnički univerzitet dolazilo je 4,760.000 din., a u 1958/59 — 7,540.000 din. prosečno. Ova sredstva su, međutim, neujednačeno raspoređena na pojedine univerzitete i kreću se od 50.000 do 90.000.000 din. Samo četiri radnička univerziteta: u Zagrebu, Beogradu, Sarajevu i Skopju raspolagala su 1958/59 sa 269.000.000 din.

RAZVOJ UNUTRAŠNJE ORGANIZACIJE

Porast uloge radničkih univerziteta uticao je na dalje izgrađivanje njihove unutrašnje organizacije, na razvitak organa upravljanja i rukovođenja i na njihovu međusobnu saradnju.

⁸ Podaci ankete Radničke kulturno-prosvetne zajednice Hrvatske.

ORGANIZACIJA radničkih univerziteta je različita — od amatersko-volonterskog tipa ustanove do vrlo razgrnate organizacije kojom se obezbeđuje sistematsko sprovođenje zadataka obrazovanja. Po sadašnjoj razvijenosti razlikuju se: radnički univerziteti koji su se konstituisali u celovite ustanove i bave se svim vidovima sistematskog obrazovanja (putem seminara, kurseva i slično); radnički univerziteti sa obeležjima ustanove, ali se zbog nestalne materijalne osnove, finansijskih sredstava i malog broja kadrova ne bave svim vidovima sistematskog obrazovanja i radnički univerziteti koji deluju pretežno kao amaterske organizacije odnosno predavački centri sa malim obimom i uskom programskom osnovom za sistematsko obrazovanje.

Kao organizacione jedinice (oblici) za obrazovanje, na gotovo svim radničkim univerzitetima postoje: seminari, tečajevi (kursevi), klubovi, pripremna odeljenja, internatski seminari i škole. Više organizacione jedinice za jednu oblast obrazovanja (naučnu ili praktičnu) su katedre ili na razvijenijim univerzitetima — centri: za opšte, društveno-ekonomsko, ideološko-političko i stručno obrazovanje, zatim centri za obrazovanje rukovodećih kadrova i slično. Centri imaju svoje rukovodioce, stručne saradnike i nastavnike i relativno su samostalni unutar ustanove. Oni organizuju seminare i kurseve, oblike masovnog obrazovanja kao i druge oblike iz njihove oblasti obrazovanja.

Kao pomoćna tela, pri razvijenijim radničkim univerzitetima deluju i posebna odeljenja ili oseci: za ispitivanje potreba obrazovanja, za pripremu nastavnika i vodičelja, za merenje rezultata rada, za dokumentaciju i za opšte poslove. Mnogi radnički univerziteti imaju svoje biblioteke, kabinete za nastavna sredstva, tehniku za umnožavanje teza i skriptata, biltena, programa i slično.

UKOVOĐENJE, UPRAVLJANJE I STATUS. U početku formiranja, radničkim univerzitetima su rukovali upravni odbori kao jedinstveni organi i rukovođenja i

upravljanja. Oni su imali obično profesionalnog sekretara. Upravni odbori radničkih univerziteta postepeno su se, međutim, razvili u organe društvenog upravljanja. S obzirom na karakter, ovi organi imaju znatno šire kompetencije od sličnih organa u drugim kulturno-prosvetnim ustanovama.

Izvršni organ ustanove su uprave odnosno sekretarijati ili stručni saveti (stručni kolegijum). Njih sačinjavaju upravnik (direktor) radničkog univerziteta i rukovodioci centara i pojedinih odeljenja. Centri takođe imaju svoje stručne savete sastavljene od stručnih saradnika centara.

Dosada je samo nekoliko radničkih univerziteta donelo statute kojima je određena unutrašnja organizacija radničkog univerziteta.

Radnički univerziteti su ustanove Saveza sindikata koji utiče na njihovu programsku orijentaciju, imenuje upravnik (direktora) i potvrđuje izbor članova upravnog odbora odnosno saveta ustanove.

Radnički univerziteti još nemaju regulisan svoj pravni status. Neki su ustanove sa samostalnim finansiranjem, neki budžetske ustanove, a neki se još uvek vode kao društvene organizacije.

SAVEZI RADNIČKIH NARODNIH UNIVERZITETA. Zbog koordinacije i razmene iskustava radnički univerziteti su udruženi u republičke saveze radničkih i narodnih univerziteta odnosno u Hrvatskoj u Radničko-kulturno-prosvetnu zajednicu. Ovi savezi, pored ostalog, organizuju seminare za rukovodioce i nastavnike radničkih univerziteta, savetovanja o različitim pitanjima, sastanke, dogovore i slično.

IZVOR: Izveštaji radničkih univerziteta; Anketa CV SSJ — dokumentacija CV SSJ; časopis »Obrazovanje odraslih«, br. 1—2/1959.

S. T.

INSTITUT DRUŠTVENIH NAUKA

Institut društvenih nauka (sa sedištem u Beogradu) je samostalna naučna ustanova koja proučava savremene društvene pojave i probleme u Jugoslaviji, potstiče razvoj društvenih nauka i usavršava njihove istraživačke metode. Pored ove neposredne naučno-istraživačke aktivnosti, Institut razvija naučnu saradnju sa odgovarajućim ustanovama, organizacijama i pojedincima koji se bave proučavanjem društva i društvenim naukama u Jugoslaviji i inostranstvu, objavljuje i neposredno saopštava rezultate svog naučno-istraživačkog rada i pomaže rad na usavršavanju naučnih kadrova i pripremanju naučnog podmlatka.

Institut je osnovalo Savezno izvršno veće 1957.¹

ORGANIZACIJA. Svoje naučne i stručne zadatke Institut ostvaruje preko odeljenja i centara kao svojih organizacionih jedinica.

Institut ima sledeća odeljenja: Odeljenje za političke i pravne nauke, Odeljenje za ekonomske nauke, Odeljenje za sociologiju, Odeljenje za istorijske nauke, Odeljenje za proučavanje razvoja socijalističke misli i Odeljenje za naučnu dokumentaciju.

Pored istraživanja opštih problema, stanja i razvika odnosnih naučnih disciplina, razrade i usavršavanja istraživačkih metoda u svojim oblastima i saradnje sa srodnim

i zainteresovanim institucijama, odeljenja Instituta proučavaju prvenstveno specifično jugoslovensku problematiku: Odeljenje za političke i pravne nauke proučava društvene, političke i pravne pojave i institucije u Jugoslaviji, Odeljenje za ekonomske nauke — problematiku privrednog sistema Jugoslavije i teorijske i praktične probleme socijalističke privrede, Odeljenje za sociologiju — društvene odnose, oblike i procese društvenog života u Jugoslaviji, a Odeljenje za istorijske nauke — istoriju jugoslovenskih naroda u XX veku. Odeljenje za proučavanje razvoja socijalističke misli prati i proučava razvoj socijalističke misli, organizuje i sređuje dokumentaciju o tome razvoju i odabira i priprema za izdavanje dela naučnog socijalizma.

Uz naučno-istraživačku aktivnost, odeljenja Instituta pripremaju i usavršavaju mlade naučne radnike (stipendiste) Instituta. Oni se za naučni rad osposobljavaju slušanjem predavanja, u seminarima i uključivanjem u neposredan istraživački rad odeljenja (pod nadzorom i stručnim rukovodstvom naučnih saradnika odeljenja). Institut je u 1959 imao 32 stipendista: 9 u Odeljenju za političke i pravne nauke, 8 u Odeljenju za ekonomske nauke, 9 u Odeljenju za sociologiju i 6 u Odeljenju za istorijske nauke.

Centri Instituta (u Zagrebu, Ljubljani, Sarajevu i Skopju) održavaju vezu između Instituta i njegovih saradnika koji rade na području odnosno političko-teritorijalne jedinice, organizuju saradnju naučnih ustanova i pojedina na izvršenju programa Instituta i prikupljaju dokumentacione materijale sa svoga područja za potrebe Instituta)

Naučno-stručni kadar Instituta sačinjavaju: 1 viši naučni saradnik, 15 naučnih saradnika (10 honorarnih), 20 asistenata, 1 viši stručni saradnik i 11 stručnih saradnika (1 honorarni). Institut ima i spoljne saradnike iz reda javnih i naučnih radnika.

¹ Uredba o Institutu društvenih nauka, »Službeni list FNRJ«, br. 39/57.

Osim naučnih radnika u odeljenjima Instituta i spolnih saradnika, u ostvarivanju plana naučno-istraživačkog rada Instituta učestvuju i članovi Instituta.² Institut zasada ima šest redovnih članova koje je imenovao Savet Instituta. To su: Bakarić dr Vladimir, predsednik Sabora NR Hrvatske i član Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu; Bartoš dr Milan, profesor Pravnog fakulteta u Beogradu i glavni pravni savetnik Državnog sekretarijata za inostrane poslove; Begović Vlajko, direktor Instituta društvenih nauka; Đorđević dr Jovan, profesor Pravnog fakulteta u Beogradu i predsednik Pravnog saveta SIV-a; Janković dr Dragoslav, profesor Pravnog fakulteta u Beogradu i Zihel Boris, profesor Filozofskog fakulteta u Ljubljani. Institut, međutim, još nema dopisnih članova.

Institutom upravljaju Savet, Uprava i direktor Instituta. Pitanja od zajedničkog interesa za naučni rad odeljenja raspravlja Kolegijum Instituta.

Savet Instituta odlučuje o svim načelnim pitanjima aktivnosti Instituta. Savet ima 15 članova, sa direktorom Instituta, koji je član Saveta po položaju. Sedam članova imenuje Savezno izvršno veće, a ostalih sedam članova bira naučno-stručni kolektiv Instituta iz svoje sredine, uključujući i članove Instituta.

Sadašnji predsednik Saveta Instituta je Petar Stambolić, predsednik Savezne narodne skupštine.

Uprava Instituta je kolektivni organ operativnog upravljanja Institutom. Čine je direktor i članovi, koje kolektiv Instituta bira iz svoje sredine.

Direktor Instituta je neposredni rukovodilac ustanove i organizator njenog rada. Postavlja ga iz redova naučnih radnika Savezno izvršno veće na predlog Saveta Instituta. Direktor ima pomoćnika, koga postavlja Savet Instituta.

Direktor Instituta društvenih nauka je Vlajko Begović.

Kolegijum Instituta raspravlja pitanja od zajedničkog interesa za naučni rad odeljenja i obezbeđuje saradnju između pojedinih organizacionih jedinica Instituta. Čine ga direktor Instituta, upravnici odeljenja i pomoćnik direktora. Sekretar Instituta je sekretar kolegijuma.

Odeljenjima Instituta upravljaju naučni savet i upravnik odeljenja, osim Odeljenjem za naučnu dokumentaciju, kojim upravlja upravnik uz pomoć stručnog saveta.

Naučni savet odeljenja donosi predlog plana rada odeljenja, utvrđuje osnovne studijske projekte i istraživačke programe, pretresa program publikacija odeljenja i razmatra pitanja značajna za naučni rad odeljenja.

Upravnik odeljenja je neposredan rukovodilac i organizator naučnog rada u odeljenju.

Upravnik Odeljenja za političke i pravne nauke je Đorđević dr Jovan, profesor Pravnog fakulteta u Beogradu; Odeljenja za ekonomske nauke — Pjanić dr Zoran, docent Ekonomskog fakulteta u Beogradu; Odeljenja za sociologiju — Gorić dr Jože, profesor Pravnog fakulteta u Ljubljani; Odeljenja za istorijske nauke — Janković dr Dragoslav, profesor Pravnog fakulteta u Beogradu i Odeljenja za proučavanje socijalističke misli — Davidović Radivoj, profesor Ekonomskog fakulteta u Beogradu.

DELATNOST INSTITUTA. Institut društvenih nauka je nova i mlada ustanova, pa zasada nema brojnijih definitivnih rezultata u svojoj naučno-istraživačkoj delatnosti. Izrađeni studijski projekti još se nalaze u fazi realizacije.

Odeljenje za političke i pravne nauke proučava probleme iz sledećih oblasti: 1) komunalna samouprava; 2) radničko

samoupravljanje; 3) samoupravljanje u javnim službama; 4) društvena svojina i drugi oblici svojine u Jugoslaviji i 5) mesto i uloga udruženja u komunizmu.

Saradnici Odeljenja rade na sledećim neposrednim temama: »Saveti narodnih odbora«; »Proces stvaranja pravnih propisa narodnih odbora«; »Uređenje preduzeća i odnosa u preduzeću normativnim aktima organa radničkog samoupravljanja«; »Dejstvo kompleksnog nagrađivanja po učinku i obračunu po ekonomskim jedinicama«; »Izvršni i upravni aparat u privrednim preduzećima«; »Akti ustanova javnih službi i njihov značaj«; »Odnos društvene zajednice (komune) i samostalnih ustanova«; »Sadašnji osnovi društveno-ekonomskih odnosa u Jugoslaviji« i »Mesto i uloga udruženja u komunizmu«.

Odeljenje za ekonomske nauke obrađuje pojedina pitanja iz ove četiri grupe problema: 1) Društveno-ekonomska suština socijalizma i opšti problemi privrednog sistema Jugoslavije; 2) Robna privreda i socijalizam; 3) Metodološke studije o društvenoj reprodukciji, društvenom proizvodu i narodnom dohotku i 4) Osnovni problemi privrednog razvoja.

U toku je realizacija studijskih projekata na teme: »Socijalistički ekonomski sistem«; »Odnos između akumulacije i cena u socijalističkom društvu«; »Tržište poljoprivrednih proizvoda u socijalizmu sa posebnim osvrtom na Jugoslaviju«; »Društveni proizvod i njegove komponente«; »Determinante nivoa realnog nacionalnog dohotka i zaposlenosti«; »Metodika analize društvene reprodukcije«; »Metodika analize raspodele nacionalnog dohotka«; »Dugoročni razvoj socijalističke privrede jugoslovenskog tipa«; »Formiranje i raspodela narodnog dohotka Jugoslavije od 1951—1960«; »Struktura investicija« i »Efektivnost investicija«.

Odeljenje za istorijske nauke radi na monografijama, koje će poslužiti za izradu sintetičkog dela »Istorija naroda Jugoslavije, 1918—1958«.

Dosada su završene sledeće monografije (koje su objavljene u radu »Zbornik radova IK, »Kultura«, Beograd, 1959): »Društveni i politički odnosi u Kraljevstvu SHS uoči stvaranja Socijalističke radničke partije Jugoslavije (komunista), 1. XII. 1918 do 20. IV. 1919« (Janković dr Dragoslav); »Prilozi istoriji sukoba Narodnooslobodilačkog pokreta i četnika Draže Mihajlovića u Srbiji 1941 godine« (Marjanović Jovan); »Rad i zaključci prvih konferencija KPJ 1922 do 1923 godine« (Vrčinc Julijana); »Jugoslavenska ideja in slovensko narodno vprašanje v slovenski publicistici med balkanskimi vojnami v letih 1912—1913« (Biber Dušan).

Završeni su i pripremljeni za štampu radovi: »Pomoć Administracije za pomoć i obnovu Ujedinjenih nacija Jugoslaviji 1945—1947« (Petranović Branko); »Dobrovoljačko pitanje u Italiji i Francuskoj u toku Prvog svetskog rata« (Hrabar dr Bogumil) i »Bilećki logor« (Cvetković Š.).

U toku je izrada studija: »Lokalna uprava Jugoslavije 1918—1941«; »Srpski socijalisti i Prvi svetski rat«; »Balkanski socijalisti i Prvi svetski rat«; »Srbija 1941«; »Jugoslovenski dobrovoljački pokret u Rusiji za vreme Prvog svetskog rata i Revolucije«; »Zvanična Srbija prema revolucionarnim događajima u Rusiji od februara 1917 do Prvodecembarskog ujedinjenja«; »Komunistička partija Crne Gore u periodu od 1912—1935 godine«; »Nacionalizacija u FNRJ«; »Jugoslovensko-engleski odnosi«; »Hrvatska 1941 godine«; »Treće zasjedanje AVNOJ-a«; »O politici Stojadinovićeve vlade povodom nemačkog otkaza Lokarnskog ugovora«; »Jugoslovensko-bugarski odnosi«; »Britanska nastojanja da neutrališu Bugarsku i pacifikuju balkanski prostor uoči Drugog svetskog rata i za vreme prve godine njegovog trajanja«; »Sporazum Cvetković—Maček«; »Agrarna kriza u Jugoslaviji i stanje privrede na području Hrvatske na kraju Prvog svetskog rata«; »Pitanje životnog standarda 1929—1934«; »Porast cena i pitanje životnog standarda 1939—1941«; »Istra i slovenačke oblasti, 1918—1941«; »Makaze cena i položaj seljaštva u Jugoslaviji 1929—1934«; »Jugoslovensko-italijanski odnosi u periodu 1918—1941«; »Istra 1941—1945«; »Samostalna demokratska stranka«; »Parlamentarni sistem Jugoslavije 1921—1929«; »Položaj seljaštva u Jugoslaviji, 1921—1929«; »Ustavni razvitak Jugoslavije 1918—1941«; »Slovenska ljudska stranka«; »Grada iz ruskih arhiva za istoriju Srbije 1903—1916«.

² Prema Pravilima Instituta, članovi Instituta imaju status redovnih ili dopisnih članova. Oni imaju pravo da predlažu savetima odeljenja proučavanje određenih problema i mogu rukovoditi pojedinim studijskim projektima. Njihovo je pravo i dužnost da na zajedničkim sastancima i pojedinačno pretresu nacrt plana naučnog rada odeljenja i da čine primedbe i predloge koji se dostavljaju naučnim savetima odeljenja. Članovi Instituta održavaju povremeno svoje sastanke, a obavezni su da se sastanu jednom godišnje radi pretresanja programa rada članova u cilju davanja pomoći u ostvarivanju naučnog plana i drugih zadataka Instituta, kao i radi pretresanja izbora novih članova Instituta.

Odeljenje za sociologiju proučava probleme iz oblasti sledećih socioloških disciplina: opšte sociologije, industrijske sociologije, sociologije sela i sociologije porodice.

Radi razmatranja studijskih projekata, Odeljenje za sociologiju organizovalo je — u sporazumu s Jugoslovenskim sociološkim udruženjem — savetovanje sociologa, socijalnih psihologa, etnologa i drugih stručnjaka koji se bave istraživanjem jugoslovenske društvene stvarnosti. U skladu s utvrđenim planom rada i zaključcima toga savetovanja,³ Odeljenje radi na ostvarenju studijskih projekata za sledeće radove: »Socijalna struktura i pokretljivost radničke klase Jugoslavije«; »Radničko samoupravljanje«; »Organogrami samoupravljanja«; »Tipologija privrednih organizacija u FNRJ«; »Jugoslovenska porodica«; »Socio-psihološka istraživanja omladine na autoputu«.

³ Na savetovanju je doneta odluka o izdavanju časopisa »Sociologija«, čiji je prvi broj izašao 1959.

Pored toga, Odeljenje priprema »Zbornik radova o sociološkim istraživanjima desetogodišnjeg razvitka radničkog samoupravljanja«.

Odeljenje za proučavanje razvoja socijalističke misli je najmlađe odeljenje Instituta i zasada, u zajednici sa Izdavačkim preduzećem »Kultura«, radi na izdavanju odabranih dela V. I. Lenjina.

Odeljenje za naučnu dokumentaciju u svom sastavu ima Biblioteku i Otek za dokumentaciju.

Biblioteka ima preko 42.000 knjiga, redovno prima 67 domaćih i 286 stranih časopisa i 39 bibliografskih publikacija. Centralni predmetni katalog sadrži preko 3.700 pojmova.

Otek za dokumentaciju izrađuje bibliografiju o političkom, društvenom i privrednom razvitku Jugoslavije.

I. F.

STAVOVI JUGOSLAVIJE O PITANJU KONFERENCIJE NA VRHU

U spoljnopolitičkoj aktivnosti Jugoslavije pridavan je poseban značaj uspostavljanju ličnih kontakata i vođenju neposrednih razgovora između odgovornih državnika kao metodu i putu za stvaranje atmosfere boljeg razumevanja i međusobnog poverenja, za ostvarenje politike aktivne i miroljubive koegzistencije. Predsednik Republike Josip Broz Tito je u govoru na mitingu u Moskvi 19. juna 1956 rekao da pojam koegzistencije podrazumeva »neprekidan proces kontakata, saradnje i pronalaženja raznih miroljubivih puteva za rešenje međusobnih spornih i raznih drugih međunarodnih problema«.

U sprovođenju politike koegzistencije Jugoslavija je dosledno primenivala metode uspostavljanja ličnih kontakata i ostvarenja neposredne razmene mišljenja na svim nivoima i zalagala se za rešavanje otvorenih međunarodnih problema putem pregovora i sporazuma, osuđujući rat i politiku sile kao anahronizme u savremenom svetu. Na osnovu sopstvenog iskustva Jugoslavija je bila ne samo u stanju da utvrdi već i da istakne kao korisnu i neophodnu praksu u međunarodnim odnosima susrete i razgovore između odgovornih državnika raznih zemalja a naročito onih sa različitim društveno-ekonomskim sistemima, jer se samo tim putem može ostvariti bolje razumevanje i poverenje i postići povoljnija atmosfera u cilju sporazumnog rešavanja sukoba i spornih problema.

Polazeći od ocene da su međunarodna zategnutost i hladni rat nastali kao posledica odnosa između velikih sila, odnosno između dva vojno-politička bloka, Jugoslavija je, zajedno sa mnogim drugim zemljama van bloka, nastojala da svojom delatnošću doprinese da se ta blokova podvojenost prevaziđe i da se obnove kontakti i razgovori kako bi se potisnuli metodi hladnog rata, postepeno smanjila međunarodna zategnutost i pristupilo pregovorima za rešavanje pojedinih otvorenih problema. To je istovremeno bila i jedina alternativa sve opasnijem zaoštavanju međunarodnih odnosa i pokušajima namećanja jednostranih rešenja putem oslanjanja na silu i proširivanja lokalnih žarišta sukoba, što je bila glavna karakteristika međunarodne situacije u periodu od 1948 do 1953.

Zato se jugoslovenska spoljna politika aktivno založila i podržala sve pozitivne tendencije u pravcu pregovaranja i sporazumnog rešavanja raznih konflikata, koje su se ispoljile od 1953 nadalje, kao što su sporazum o primirju u Koreji, Ženevska konferencija o Indokini, zaključenje Državnog ugovora o Austriji itd.

Iznoseći stavove Jugoslavije o ovim i drugim ključnim pitanjima mira i miroljubive međunarodne saradnje, predsednik Tito je u više javnih izjava ukazivao na hitnost i neodložnost sporazumnog rešavanja međunarodnih problema. Tako je u govoru u Ostrožnom, 19. septembra 1954, istakao da je ogromnoj većini čovečanstva jasno da je apsurdno rešavati sporna pitanja ratom i da je potrebno uporno ići putem mirnog rešavanja sporova, tj. pregovaranja, dok je u ekspozeu u Saveznoj narodnoj skupštini 25. oktobra 1954 ukazao da je obnavljanje razgovora na diplomatskom terenu dalo pozitivne rezultate i da treba produžiti tim putem izbegavajući sve ono što unosi nepoverenje i zategnutost u svetu.

Jugoslovenska spoljna politika je u okviru svojih mogućnosti nastojala da se pored eliminisanja lokalnih žarišta pristupi postepenom sporazumnom rešavanju i najkrupnijih međunarodnih problema, kao što su razoružanje, pružanje organizovane međunarodne pomoći za razvoj ekonomski nedovoljno razvijenih zemalja, obnavljanje odnosa između Zapada i Istoka, naročito na ekonomskom i kulturnom polju itd. Govoreći o tim pitanjima na Univerzitetu u Rangun, 16. januara 1955, predsednik Tito je rekao:

»Politika koegzistencije znači aktivno zalaganje da se svi međunarodni problemi, pa i oni najsloženiji i najzaoštreniji, oni koji predstavljaju glavni izvor međunarodne zategnutosti, rešavaju mirnim putem, putem pregovora.«

Jugoslavija je zato pozdravila obnavljanje kontakata na vrhu između četiri velike sile, do koga je došlo na Ženevskoj konferenciji jula 1955, i aktivno se založila kako pre i u vreme održavanja te konferencije tako i posle nje da se kontakti i pregovori između državnika pretvore u stalnu međunarodnu praksu. 7. juna 1955, pred održavanje te konferencije, predsednik Tito je, između ostalog, rekao:

»Razvoj poslednjih međunarodnih događaja pokazuje da su međusobna pregovaranja i sporazumijevanja jedini put za rešavanje postojećih međunarodnih problema i za učvršćenje mira u svijetu. Na sprovođenju takve politike treba da se založe sve zemlje, jer mir nije samo stvar jednog naroda već zajedničko dobro čitavog čovečanstva radi čijeg ostvarenja treba ulagati ogromne napore i krajnje poštroyvanje.«

U vreme održavanja konferencije na vrhu u Ženevi, predsednik Tito je u razgovoru sa učesnicima seminara Edi Šervud, 25. jula 1955, rekao:

»Vrlo se radujem što je ta konferencija protekla u onakvom duhu u kakvom smo mi uvijek smatrali da je potrebno da se vode razgovori između državnika, bez obzira na različite sisteme njihovih država. Jer, samo se međusobnim prijateljskim razumijevanjem može doći do rešavanja neriješenih međunarodnih problema i samo se na taj način narodi mogu približiti otklanjanju sukoba.«

U vezi sa Ženevskom konferencijom šefova vlada četiri velike sile i naknadnom konferencijom njihovih ministara inostranih poslova, u Izveštaju Saveznog izvršnog veća za 1955 rečeno je, između ostalog:

»Iako ženevske konferencije nisu dovele do konkretnih rezultata, smatramo da one predstavljaju značajan doprinos procesu popuštavanja međunarodne zategnutosti već samim prihvatanjem metoda međunarodnog pregovaranja, što se odrazilo na opštu atmosferu.«

Dalja nastojanja Jugoslavije bila su usmerena na to da se započeti proces pregovaranja između velikih sila nastavi suprotstavljajući se pri tome zajedno sa većinom članica UN negativnim tendencijama održavanja politike oslanjanja na silu. Sa jugoslovenske strane je naglašavana potreba postizanja sporazuma između velikih sila, koje snose glavnu odgovornost za postojeće stanje u međunarodnim odnosima da sve probleme rešavaju na miran način. U tom pogledu predsednik Tito je u govoru u Ministarstvu inostranih poslova Francuske, 10. maja 1956, izjavio:

»Dosljednija i potpunija primjena jedne konstruktivne politike u odnosima među zemljama a u prvom redu među pojedinim velikim silama biće mogućna tek onda kada se ublaži negomilano nepoverenje koje još postoji u svijetu. To se, po našem dubokom uvjerenju, može postići jedino obnavljanjem kontakata i izmjene mišljenja, pregovaranjem i oživljavanjem međusobnih veza, naročito na ekonomskom i kulturnom polju, uklanjanjem prepreka koje još uvijek ograničavaju slobodnu razmjenu dobara itd.«

U saglasnosti s takvim načelnim stavom Jugoslavija se krajem 1956 i tokom 1957 i 1958, zajedno sa mnogim drugim zemljama, odlučno angažovala protiv oživljavanja metoda primene sile i hladnog rata, koji su došli do izražaja prilikom anglo-francusko-izraelskog napada na Egipat, usled događaja u Mađarskoj i američko-britanske vojne intervencije u Libanu i Jordanu. Štaviše, nova epohalna tehnika dostignuća, a naročito uspešno lansiranje prvog sovjetskog Zemljinog satelita ujesen 1957, izazvala su takvu reakciju zapadnog bloka da se opasna trka u naoružanju pojačala, što je stvorilo opravdanu uznemirenost i osudu mnogih zemalja, među kojima i Jugoslavije i zahteve da se obnove kontakti i razgovori između odgovornih državnika. U tom smislu Jugoslavija je pozitivno ocenila obnavljanje prepiske između sovjetskih i zapadnih državnika krajem 1957, podržala predlog sovjetske vlade za održa-

vanje sastanka na vrhu i sa svoje strane predložila, u govoru predsjednika Tita 1. januara 1958, da taj sastanak obuhvati pored velikih sila i druge zemlje, pre svega one van blokova. Oцена tadašnjeg razvoja međunarodne situacije i jugoslovenskog stava u vezi s pitanjem sastanka na vrhu sadržana je u ekspoziciji predsjednika Tita o četvorogodišnjem radu Saveznog izvršnog veća, koji je podneo Saveznoj narodnoj skupštini 19. aprila 1958 i u kome je, između ostalog, rekao:

»Mi živimo u doba u kome uporedo postoje socijalistički i kapitalistički sistemi, u doba kad progres i moć čovjeka da vlada prirodnim silama dolaze sve više do izražaja i kada su ne samo dalji napredak nego i opstanak čovječanstva mogući jedino ako se sporazumno rješavaju sporni problemi i razvija međunarodna saradnja, odnosno ako se u praksi ostvaruje koegzistencija i miroljubivo takmičenje zemalja različitih društvenih sistema.

Obim i složenost postojećih međunarodnih problema jasno ukazuju da se ti problemi ne mogu riješiti u cjelini. Međutim, isto tako je jasno da je neophodno pokušati da se ponovo uspostave kontakti i poveru pregovori na najvišem nivou. Zato smo ocijenili kao korisnu inicijativu koju je podnela sovjetska vlada krajem prošle i početkom ove godine za obnavljanje razgovora između sovjetskih i zapadnih državnika i za održavanje sastanka na najvišem nivou. U tom smislu bilo je i drugih korisnih prijedloga, kao što su, naprimjer, prijedlog vlade NR Poljske o stvaranju bezatomske zone u Centralnoj Evropi, apel indijskog premijera Nehrua, prijedlog predsjednika britanske vlade Makmilana o paktu o nenapadanju i drugi. Sa svoje strane, mi smo još u decembru prošle godine istakli da je posljednji čas za pripremanje i održavanje sastanka na najvišem nivou velikih i malih zemalja, radi pronalaženja izlaza iz ove opasne međunarodne situacije i radi ispitivanja mogućnosti za postepeno rješavanje spornih pitanja... Imajući u vidu stepen nepovjerenja i suprotnosti koje postoje u gledištima predstavnika velikih sila, mi smatramo da bi bilo korisno da na takvom sastanku uzmu učešća i predstavnici zemalja koje ne pripadaju nijednom vojnom savezu i koje su dosadašnjom svojom aktivnošću dokazale da su privržene politici mira i međunarodnog sporazumijevanja, a doprinijele su i uspješnom rješavanju pojedinih međunarodnih spornih problema... Mi smatramo da u postojećim uslovima svaki sastanak na najvišem nivou može biti korisno poslužiti ako omogućiti da se riješi ma i jedno ili samo neka sporna pitanja, pod uslovom da se striktno poštuje pravo svih zemalja na nezavisnost, ravnopravnost i nemiješanje u unutrašnje stvari. U tom svijetlu mi i ocjenjujemo razne prijedloge u pogledu održavanja takvog sastanka. Mi smatramo da razna proceduralna pitanja u vezi s organizovanjem konferencije na najvišem nivou nisu nerješiva ako postoji i malo dobre volje i želje da dođe do konferencije, ako se realistički ocijeni da nijedna strana ne može da natura drugoj neprihvatljive prijedloge...«

Polazeći od ovih postavki i ovakvih nastojanja, Jugoslavija je pozdravila sve snažniju afirmaciju ideje o neophodnosti pregovaranja i sporazumevanja, što se manifestovalo krajem 1958 i tokom 1959. Imajući u vidu da glavnu prepreku za stvarno popuštanje međunarodne zategnutosti predstavlja stanje u odnosima između dva vojna bloka, Jugoslavija je pozitivno ocenila obnavljanje kontakata između odgovornih državnika velikih sila, do kojih je došlo početkom 1959 posetama zamenika predsjednika Saveta ministara SSSR Anastasa Mikojana SAD i predsjednika vlade Velike Britanije Harolda Makmilana Sovjetskom Savezu. Prema jugoslovenskoj oceni, te posete i razmena nota između velikih sila tokom prve polovine 1959 o pitanju Nemačke i održavanju konferencije ministara inostranih poslova odnosno šefova vlada ukazivale su da i sam početak diskusije između Zapada i Istoka povoljno deluje na ublažavanje suprotnosti i na poboljšavanje međunarodne atmosfere. U toj svetlosti Jugoslavija je povoljno ocenila i Konferenciju ministara inostranih poslova u Ženevi od maja do jula 1959, koja nije donela konkretne rezultate, ali je već samim održavanjem dopri-

nela da se u Evropi otkloni kriza u nemačkom pitanju i omogućila bolje upoznavanje stavova i jedne i druge strane. Konferencija je takođe pokazala da je u međunarodnoj situaciji štetno uslovljavati rešavanje jednog pitanja drugim, što je Jugoslavija uvek isticala, i da nemačko pitanje ne bi trebalo da bude prepreka za rešavanje drugih sazrelih međunarodnih problema.

Jugoslavija je posebno pozdravila sporazum između SSSR i SAD o razmeni poseta najviših rukovodilaca dve zemlje. U odgovoru na pitanje glavnog urednika Tanjuga predsjednik Tito je, 3. avgusta 1959, izjavio u vezi s tim sporazumom:

»Ja vjerujem da će te međusobne posjete šefova dveju najvećih sila i razgovori na najvišem nivou svakako učiniti prekretnicu u sadašnjoj stagniranoj i nejasnoj međunarodnoj atmosferi u pravcu stvaranja uslova za smirivanje međunarodne situacije i rješavanja međunarodnih problema.«

U toj svetlosti Jugoslavija je ocenila i posetu sovjetskog premijera Nikite Hruščova SAD koja se, iako ograničena na međusobno upoznavanje stavova, pokazala korisna, obeležavajući značajan napredak u pravcu smirivanja u svetu. U tom pogledu u Jugoslaviji su naišli na naročito povoljan prijem načelna saglasnost rukovodilaca dve najveće sile da međunarodne probleme treba rešavati na miroljubiv način putem pregovora a ne oslanjanjem na silu i naglasak koji je u razgovorima stavljen na rešavanje problema razoružanja. U ovim načelnim sporazumima Jugoslavija je našla potvrdu stavova za koje se i sama godinama zalagala na međunarodnom planu. Osvrćući se na posetu premijera Hruščova SAD, predsjednik Tito je u govoru u Nikšiću, 20. septembra 1959, ukazao da od sporazuma između SSSR i SAD zavisi da li će čovečanstvo moći da sa većim poverenjem gleda u svoju budućnost, dok je u govoru u Ivangradu, 21. septembra 1959, između ostalog rekao:

»Mi smo već kazali da je jedini način za sadašnje smirenje u svijetu da dođe do sastanka na najvišem nivou raznih rukovodilaca iz najodgovornijih i najvećih zemalja, ali do njega nije došlo. Međutim, mi još uvijek insistiramo da do tog sastanka dođe. Sada je došlo samo do sastanka između predstavnika dvije najveće sile na svijetu — između predsjednika sovjetske vlade Hruščova i predsjednika SAD Ajzenhauera. Mi smo toplo pozdravili taj sastanak, jer je zapravo najjači sukob bio između SAD i Sovjetskog Saveza. Svaki lični kontakt može da donese bar nešto pozitivno. Jer, ako se diskutuje na velikoj udaljenosti, uvijek se iznose elementi koji mogu više udaljavati nego približavati. Kad dođu u lični kontakt, ljudi se mnogo lakše razumiju, mnogo lakše se razgovara, lakše se shvataju stavovi i potrebe drugih.«

Osvrćući se na rezultate razgovora između predsjednika Ajzenhauera i premijera Hruščova, predsjednik Tito je u govoru u Beogradu, 26. novembra 1959, rekao:

»Mi smo u tome vidjeli prvu etapu na putu sporazumnog rješavanja otvorenih međunarodnih problema i ostvarenja miroljubive međunarodne saradnje. Jer, spremnost koju sada pokazuju i velike sile u pravcu popuštanja međunarodne zategnutosti izraz je borbe svih naroda, i velikih i malih, da se očuva i učvrsti svjetski mir. Ovakav razvoj u međunarodnim odnosima ne samo da nas ohrabruje, nego nam pruža i potstrek za ulaganje novih napora da se ove pozitivne tendencije pretvore u stalnu praksu. U tom pogledu naročito jača uloga vanblokovskih zemalja u savlađivanju raznih smetnji, koje su u isto vrijeme posljedica i nagomilanog nepovjerenja, i predrasuda, i postojanja značajnih negativnih faktora i latentnih ratnih žarišta u raznim dijelovima svijeta. Mi smo, međutim, otvoreno objasnili da pregovaranje među velikima treba da dovede do koegzistencije među narodima, a ne među blokovima, da ne smije da ide na račun malih zemalja i zemalja van blokova, da te zemlje treba da učestvuju u rješavanju problema koji ih tangiraju i da definitivna rješenja treba da donose Ujedinjene nacije.«

Pretstavnici Jugoslavije su u više mahova izrazili uverenje da će konferencija na vrhu, predviđena za maj 1960 u Parizu kao prva u nizu sličnih i širih susreta korisno poslužiti stvari mira ako dovede do sporazuma o pitanjima od neposrednog interesa za same učesnike i ako se striktno poštuju interesi i prava drugih zemalja i naroda. Ukazujući da su u sadašnjoj fazi razvoja međunarodne situacije pregovorima za rešavanje međunarodnih problema obuhvaćene samo blokovske zemlje, državni sekretar za inostrane poslove Koča Popović je u ekspozeu u Saveznoj narodnoj skupštini, 21. novembra 1959, između ostalog, rekao:

»To što je počelo kao sporazumevanje među blokovima moralo je, u konkretnoj situaciji, da počne na taj način, jer su odnosi, suprotnosti među njima i bili glavni uzrok zategnute situacije. Ali da bi se postigao trajan mir, moraće se ići dalje od sporazuma između blokova, ka postepenom prevazilaženju i nestajanju suprotnosti i njihov samih, a to znači da će u pregovaranju o pitanjima koja se tiču i drugih zemalja biti neophodno da učestvuju potpuno ravnopravno sa velikim zemljama i te druge zemlje. To je jedno. Drugo, u sklopu svih ovakvih napora i ovakvog procesa moraće stalno rasti uticaj i uloga Organizacije ujedinjenih nacija.«

U pogledu perspektive koja se otvara pretstojećom konferencijom na vrhu, predsednik Tito je u govoru u Zagrebu, 12. decembra 1959, izjavio:

»Danas je već krenuo led. Došlo je do kontakta između predstavnika Sovjetskog Saveza i Amerike; Hruščov i Ajzenhauer hoće da dodu na sastanak na najvišem nivou i da tamo razgovaraju. To su sve krupne stvari koje mi pozdravljamo iz dna svoga srca. To znači da su ljudi došli do svijesti da je potrebno raditi, uspostavljati kontakte,

razgovarati, da bi došlo do međusobnog stišavanja i da bi se spriječilo ono najgore, a to je rat. Niko od nas, da tako kažem, nije pretjerani optimist koji bi mislio da će se na tom prvom sastanku na najvišem nivou sve skinuti s dnevnog reda. Nijedno od najkrupnijih pitanja, ja mislim, neće biti riješeno. Ali biće sreća i ako se samo dogovore da produže sa nizom sastanaka; ti će sastanci morati, prije ili kasnije, dovesti do toga da se razni problemi, koji danas muče čitavo čovječanstvo, definitivno riješe. Bolje međusobno upoznavanje i bolje, realističko posmatranje jednih od strane drugih, doprinijeće da se prije ili kasnije stvari riješe... Ako se usvoji princip na jednom od tih sastanaka... da se sva međunarodna pitanja i pitanja između dvije države rješavaju na miran način a ne silom oružja, ako se to principijelno prihvati od svih zemalja, i na najvišem nivou, zatim i pred Ujedinjenim nacijama, onda će biti lakše rješavati druga pitanja, uključujući i problem razoružanja.«

Predsednik Tito se u istom govoru osvrnuo i na ulogu Jugoslavije u sadašnjoj međunarodnoj situaciji i rekao:

»Sada se ovako postavlja pitanje: pošto su se sastali predsjednik Ajzenhauer i premijer Hruščov i pošto sada stvari idu u pravcu smirivanja i smanjenja napetosti u svijetu — kažu neki ljudi van naše zemlje — Jugoslavija je odigrala svoju ulogu i ona sada nema nikakvu funkciju. Kamo sreće da smo prije imali takve zamjenike koji bi radili u tom pravcu! Međutim, Jugoslavija nije izgubila svoju funkciju. Jugoslavija će i dalje uporno raditi, jer ima mnogo zemalja na svijetu koje misle isto što i Jugoslavija i mi ćemo zajedno s tim zemljama, koje ne pripadaju nijednom bloku, raditi i pomagati onim snagama i u jednom i u drugom bloku koje su progresivne i koje vode u pravcu stišavanja.«

M. M.

UČEŠĆE JUGOSLAVIJE NA XIV ZASEDANJU GENERALNE SKUPŠTINE UN

Četrnaesto zasjedanje Generalne skupštine Ujedinjenih nacija¹ održano je u periodu od 15. septembra do 12. decembra 1959.

Govoreći o razvitku međunarodnih odnosa koji su prethodili XIV Zasedanju Generalne skupštine, šef jugoslovenske delegacije, državni sekretar za inostrane poslove Koča Popović rekao je u opštoj debati, 23. septembra 1959, da je prošle godine došlo do nekih pozitivnih promena, čiji se povoljan efekat već manifestovao izvesnim poboljšanjem opšte atmosfere, međusobnim boljim razumevanjem i faktičkim ublažavanjem zategnutosti. Govoreći o ulozi UN na početku pregovora između velikih sila, šef jugoslovenske delegacije je rekao da se uloga UN u svetu neće i ne može smanjivati ni ako se situacija bude pozitivno razvijala. Dosad, organizacija nije mogla davati svoj pun doprinos — zato što je njena mirovna akcija često bila blokirana ili ograničena odnosima između velikih sila. »Ukoliko je, međutim, rekao je dalje Koča Popović, akcija velikih sila više u skladu sa ciljevima i načelima Povelje, ukoliko ona više doprinosi učvršćenju mira i jačanju međunarodne saradnje, utoliko bi trebalo da bude lakše ostvariti i odgovarajuću aktivnost i kolektivni napor zemalja okupljenih u Organizaciji ujedinjenih nacija.«

Dnevni red XIV Zasedanja obuhvatio je 72 pitanja.

XIV Zasedanje Generalne skupštine proteklo je, za razliku od prethodnih godina, pretežno u znaku spremnosti na sporazumevanje i toleranciju. Napori UN za potiskivanje

hladnog rata i dalje smirivanje u svetu snažno su se manifestovali i nije bilo delegacije, sem retkih izuzetaka, koja se otvoreno suprotstavljala politici koegzistencije, što potvrđuje da takva politika i u praksi stiče sve veću prevagu nad politikom hladnog rata,

SASTAV DELEGACIJE FNRJ Na XIV Zasedanju Generalne skupštine UN Jugoslaviju su predstavljali: šef delegacije, državni sekretar za inostrane poslove FNRJ Koča Popović; članovi delegacije državni potsekretar za inostrane poslove FNRJ Srđa Prica, stalni predstavnik FNRJ pri UN ambasador Dobrovoje Vidić, stalni predstavnik FNRJ pri Evropskom uredu UN dr Sergije Makiedo, direktor Instituta za međunarodnu politiku i privredu i savezni narodni poslanik Janez Stanovnik i zamenici: načelnik Odeljenja za međunarodne organizacije u Državnom sekretarijatu za inostrane poslove dr Đura Ninčić, načelnik odeljenja u Državnom sekretarijatu za inostrane poslove Budimir Lončar, savetnik u Stalnoj misiji FNRJ pri UN Osman Đikić, savetnik u Stalnoj misiji FNRJ pri UN dr Branko Karapandža i savetnik u Državnom sekretarijatu za inostrane poslove Sreten Ilić.

GENERALNA SKUPŠTINA

PITANJE PRETSTAVNIŠTVA KINE U UN. Diskusija o ovom pitanju se vodila u plenumu Generalne skupštine, a na osnovu izveštaja Generalnog komiteta, koji je, raspravljajući o zahtevu Indije da se ono unese u dnevni red XIV Zasedanja, predložio da se debata o ovom problemu odloži.

Jugoslovenska delegacija je podržala amandmane Nepala na preporuku Generalnog komiteta kojima se tražilo da Generalna skupština na XIV Zasedanju razmotri pitanje predstavništva Kine u UN. Pošto amandmani nisu usvojeni, jugoslovenska delegacija je glasala protiv preporuke Generalnog komiteta. Ova preporuka je usvojena sa

¹ Vidi: »Stavovi FNRJ na XIII Zasedanju Generalne skupštine UN«, »Jugoslovenski pregled«, 1959, str. 75—80 (7—12).

44:29:9.² Protiv su glasali: Avganistan, Albanija, Bugarska, Burma, Beloruska SSR, Kambodža, Cejlon, Čehoslovačka, Danska, Finska, Gana, Gvineja, Mađarska, Indija, Indonezija, Irak, Irska, Maroko, Nepal, Norveška, Poljska, Rumunija, Sudan, Švedska, Ukrajinska SSR, SSSR, UAR, Jemen i Jugoslavija; uzdržali su se: Etiopija, Island, Izrael, Kuba, Libija, Portugal, Saudiska Arabija, Tunis, Austrija.

PITANJE TIBETA. Jugoslavija se izjasnila protiv stavljanja ovog pitanja na dnevni red XIV Zasedanja Generalne skupštine. Jugoslovenski predstavnik Dobrivoje Vidić je 13 oktobra 1959 rekao da se može samo žaliti što su UN još nesposobne da efikasno intervenišu na mnogim mestima gde su ljudska prava ugrožena ili se ne poštuju. Jugoslovenski delegat je izneo dva osnovna razloga protiv unošenja ovog pitanja u dnevni red: prvo, akcija koja je preduzeta da bi došlo do diskusije o ovom pitanju samo opterećuje rad Zasedanja nepotrebnim razmiricama i objektivno doprinosi oživljavanju sadržine i metoda hladnog rata, i to u trenutku poboljšavanja međunarodnih odnosa, kome treba dati punu podršku; drugo, sama akcija je utoliko neopravdana i utoliko teže prihvatljiva što se u isto vreme NR Kini odriče pravo da učestvuje u razmatranju toga pitanja u Generalnoj skupštini, tj. pravo da bude adekvatno predstavljena u UN.

Jugoslovenska delegacija se uzdržala od glasanja o malajskoj rezoluciji, kojom se potvrđivalo verovanje da je poštovanje principa Povelje i Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima bitno za evoluciju jednog mirnog svetskog poretka, zasnovanog na zakonu, i pozivalo na poštovanje osnovnih ljudskih prava tibetanskog naroda, prava na sopstveni kulturni i religiozni život. Ova rezolucija je usvojena sa 45:9:26. Protiv su glasali SSSR i istočnoevropske zemlje, a uzdržali su se: Avganistan, Belgija, Burma, Cejlon, Dominikanska Republika, Etiopija, Finska, Francuska, Gana, Indija, Indonezija, Irak, Jemen, Jugoslavija, Južnoafrička Unija, Liban, Libija, Maroko, Nepal, Portugal, Saudiska Arabija, Sudan, Španija, UAR i Velika Britanija.

IZVEŠTAJ MEĐUNARODNE AGENCIJE ZA ATOMSKU ENERGIJU. Jugoslovenska delegacija je glasala za rezoluciju Čehoslovačke, Južnoafričke Unije i UAR kojom je Generalna skupština primila na znanje izveštaj Međunarodne agencije za atomsku energiju o njenom prošlogodišnjem radu.

Ova rezolucija je usvojena jednoglasno.

POSLEDICE ATOMSKIH ZRAČENJA. Naučni komitet za posledice atomskih zračenja podneo je XIV Zasedanju Generalne skupštine izveštaj o atomskim zračenjima i njihovim mogućim posledicama. Sam izveštaj predstavlja detaljnu naučnu analizu ovog pitanja i obuhvata rad Komiteta u toku 1959 kao i program rada za 1959 i 1960.

Jugoslovenska delegacija je glasala u prilog rezolucije Argentine, Austrije, Kanade, Čehoslovačke, Gane, Irske, Italije, Japana, Meksika, Novog Zelanda i Norveške, kojom se odobravaju preporuke Komiteta i daju uputstva za njegov dalji rad.

SITUACIJA U MAĐARSKOJ. Jugoslovenska delegacija se izjasnila protiv razmatranja situacije u Mađarskoj na XIV Zasedanju Generalne skupštine. Jugoslovenski predstavnik Dobrivoje Vidić je 25 novembra 1959 izjavio da stavljanje pitanja Mađarske na dnevni red Generalne skupštine ne može ni ove godine biti od koristi ni mađarskom narodu ni pozitivnom razvoju međunarodnih odnosa. »Naprotiv, ponovna diskusija o ovom pitanju, izjavio je Dobrivoje Vidić, ponovo će dovesti do neželjenih uzajamnih optužbi i protivoptužbi karakterističnih za period hladnog rata, koji svi tako željno nastojimo da prevladamo.« U isto vreme je istakao da se bez obzira na razlike koje mogu postojati u mišljenjima o uzrocima i karakteru događaja u toj zemlji u svoje vreme — događaja prema kojima je stav jugoslovenske vlade dobro poznat — održavanjem ovog pitanja na dnevnom redu UN ne postiže nikakav koristan cilj.

Rezolucija Belgije, Kanade, Čilea, Kine, Kolumbije, Kostarike, Dominikanske Republike, Malaje, Francuske, Haitija, Hondurasa, Irske, Italije, Luksemburga, Holandije, Nikaragve, Pakistana, Filipina, Portugala, Španije, Turske, Velike Britanije, SAD i Urugvaja, kojom se uglavnom ponavlja

ranija gledišta, prihvaćena je sa 53:10:17. Protiv su glasali SSSR, ostale istočnoevropske zemlje i Jugoslavija, a uzdržali su se: Avganistan, Cejlon, Etiopija, Gana, Gvineja, Indija, Indonezija, Irak, Izrael, Jordan, Liban, Libija, Saudiska Arabija, Sudan, UAR i Jemen.

POLITIČKI KOMITET

RAZORUŽANJE. Na XIV Zasedanju Generalne skupštine problem razoružanja tretiran je u okviru 5 zasebnih tačaka: opšte i potpuno razoružanje; pitanje francuskih nuklearnih eksperimenata u Sahari; sprečavanje daljeg širenja nuklearnog oružja; obustava nuklearnih i termonuklearnih eksperimenata izveštaj Komisije UN za razoružanje.

Iznoseći stav Jugoslavije u prilog razoružanja, šef jugoslovenske delegacije Koča Popović je u govoru održanom 23 septembra 1959 u opštoj debati na Generalnoj skupštini, između ostalog, naglasio važnost političke komponente u odnosu na tehničku stranu problema:

»Tehnički aspekti o kojima se dosad u prvom redu raspravljalo predstavljaju svakako neophodan element; ali, prema našem mišljenju, ne i glavne teškoće. Mi verujemo da su oni relativno lako rešivi kada se ostvare povoljni politički uslovi.«

PITANJE OPŠTEG I POTPUNOG RAZORUŽANJA. Ova tačka je stavljena na dnevni red XIV Zasedanja na zahtev SSSR. Predlog o opštem i potpunom razoružanju izneo je predsednik vlade SSSR N. Hruščov pred Generalnu Skupštinu UN 18 septembra 1959. Isti predlog je podnet Skupštini i u vidu deklaracije sovjetske vlade.

U sovjetskom predlogu se traži opšte i potpuno razoružanje, koje bi značilo takvo fizičko uništenje svih vrsta naoružanja i raspuštanje svih oružanih snaga i vojnih institucija da države ne bi više imale fizičkih mogućnosti za vođenje rata. Predlog bi se sproveo u 3 faze, uz odgovarajuću međunarodnu kontrolu svake faze, za najkraće moguće vreme od 4 godine.

Zajedno sa ovim najširim planom razoružanja, SSSR je kao bazu za pregovore istakao i svoj predlog od 10 maja 1955 (o delimičnom, ali obuhvatnom razoružanju) i predlog o delimičnim konkretnim merama za slučaj »ako zapadne sile, usled nekog razloga, ne pokažu spremnost na potpuno i opšte razoružanje«.

Drugi predlog koji je razmotren u okviru ove tačke dnevnog reda podneo je 17 septembra 1959 šef britanske delegacije Selvin Lojd. Ovaj predlog ide za tim »da se krene napred — preko uravnoteženih faza — ka zabrani sveg nuklearnog oružja i sveg oružja za masovno uništavanje i ka smanjenju količine drugog oružja i oružanih snaga do nivoa koji će onemogućiti vođenje agresivnog rata«. Plan predviđa 3 faze.

U vezi sa ovom tačkom je podnesena zajednička rezolucija svih članica UN u kojoj se, između ostalog, izražava uverenje da je »pitanje opšteg i potpunog razoružanja najvažnije pitanje sa kojim je danas suočen svet« i da će se u najskorije vreme postići saglasnost o merama koje bi vodile ovom cilju.

U vezi sa predlogom SSSR Koča Popović je rekao: »Očekujući da će se nastaviti pozitivan kurs koji je, po svemu sudeći, počeo, mi ćemo, razume se, podržati sve pokušaje postizanja jednog globalnog sporazuma. U tom smislu mi pozdravljamo i podržavamo radikalni predlog o potpunom razoružanju koji je ovde u ime sovjetske vlade izneo njen predsednik Hruščov. Po svojoj radikalnosti — to je »vanredan« predlog. Smatramo, međutim, da to ne treba da nas zbunjuje i iznenađuje, jer je situacija u kojoj se nalazimo, po opasnostima koje sadrži, takođe vanredna.« Osvrćući se na predlog Velike Britanije Koča Popović je rekao: »Mi punu pažnju poklanjamo i predlogu koji je ovde izneo Selvin Lojd, smatrajući da i on vodi u istom pravcu. U svakom slučaju, mi smatramo da je dužnost svih nas da nastojimo pronaći u ovim predlozima ono što im je zajedničko, kako bi proces razoružanja počeo što pre i, ako je to moguće, kako bi se što pre i u potpunosti obavio.«

Govoreći o nekim merama na polju razoružanja koje bi se mogle ostvariti odmah, zamenik šefa jugoslovenske delegacije Srđa Prica je u govoru pred Političkim komitetom 23 oktobra 1959 naveo kao takve mere: smanjenje vojnih budžeta,

² Prvi broj označava glasove za, drugi protiv, a treći uzdržane

transfer fisionog materijala u mirnodopske svrhe i mere dezan-gažovanja. Zadržavajući se na problemu kontrole i inspekcije, Prica je u istom govoru rekao: »Mere razoružanja su one koje bi trebalo da učvrste međusobno poverenje i da olakšaju međunarodnu atmosferu, dok bi mere kontrole trebalo ustvari da budu funkcija mera razoružanja«.

PITANJE FRANCUSKIH NUKLEARNIH EKSPERIMENATA U SAHARI stavljeno je na dnevni red Zasedanja na zahtev Maroka. Dvadeset i dve zemlje aziske i afričke: Avganistan, Burma, Cejlon, Etiopija, Malajska Federacija, Gana, Gvineja, Indija, Indonezija, Irak, Japan, Jordan, Liban, Liberija, Libija, Maroko, Nepal, Saudiska Arabija, Sudan, Tunis, UAR i Jemen podneli su predlog rezolucije kojom bi Ujedinjene nacije, između ostalog, izrazile ozbiljnu zabrinutost zbog namere francuske vlade da izvrši nuklearne eksperimente u Sahari i tražile od Francuske da se uzdrži od tih eksperimenata.

Nasuprot ovom predlogu — Velika Britanija, Italija i Peru podneli su zajednički predlog rezolucije kojim se, između ostalog, izražavala nada da će se Francuska pridružiti sporazumu o obustavi eksperimenata kada se ovaj bude postigao i tražilo od nje da uzme u potpunosti u obzir poglede na ovo pitanje izražene u debati.

Usvojen je predlog rezolucije 22 aziske i afričke zemlje sa 46:26:10, a u Generalnoj skupštini sa 51:16:15. Jugoslavija je u oba slučaja glasala za rezoluciju.

Predlog Britanije, Italije i Perua je takođe stavljen na glasanje u Političkom komitetu i odbačen sa 24:38:20. Jugoslavija je glasala protiv.

Govoreći o tome pitanju u Političkom komitetu 6 novembra 1959, jugoslovenski predstavnik Dobrivoje Vidić je, između ostalog, rekao: »Pitanje eksperimentalnih eksplozija francuske atomske bombe u Sahari... po mišljenju moje delegacije nije moguće odvajati od šireg pitanja o obustavi svih eksperimenata sa atomskim i hidrogenskim oružjem... Dobro je poznato da je moja vlada i sada protiv svih eksperimenata sa atomskim i hidrogenskim oružjem, kao što se tome uvek dosledno protivila u prošlosti. Pritom mi ne pravimo razliku između eventualnih francuskih eksperimenata i drugih koji su vršeni dosada.«

SPREČAVANJE DALJEG ŠIRENJA NUKLEARNOG ORUŽJA. Ovaj problem se razmatrao na predlog Irske. Irska delegacija je podnela i predlog razolucije kojom se konstatovala opasnost od povećanja broja država koje poseduju nuklearno oružje. To bi pogoršalo međunarodnu zategnutost i teškoće da se održi svetski mir, otežavajući ostvarenje opšteg razoružanja. Rezolucija je zbog toga tražila da Komitet deseterice razmotri ovo pitanje i podnese zaključke u svom izveštaju Komisiji za razoružanje.

Irska rezolucija je usvojena u Komitetu sa 66:0:13 glasova, a u Skupštini sa 68:0:12 glasova. Jugoslavija je glasala za rezoluciju.

OBUSTAVLJANJE NUKLEARNIH I TERMONUKLEARNIH EKSPERIMENATA. Ova tačka je unesena u dnevni red Zasedanja na zahtev Indije.

Bile su predložene 2 rezolucije: jednu su predložile delegacije Austrije, Japana i Švedske, a drugu Indija; ova druga se pretvorila u predlog 24 zemlje (Indije, Avganistana, Burme, Cejlona, Etiopije, Gane, Gvineje, Indonezije, Iraka, Jordana, Libana, Liberije, Maroka, Nepala, Saudiske Arabije, Sudana, Tunisa, UAR, Jemena, Jugoslavije, Japana, Kube, Libije, i Kambodže).

Predlog rezolucije Austrije, Japana i Švedske izražavao je nadu da će države-česnice u pregovorima u Ženevi pojačati napore da bi se što pre postigao sporazum i pozivao je ove države da nastave sa sadašnjim dobrovoljnim obustavljanjem proba nuklearnog oružja.

Predlog 24 zemlje o postizanju sporazuma je — pored toga što je izražavao nadu da će zemlje-česnice u ženevskim pregovorima postići što pre sporazum — pozivao ove, a i sve druge zemlje, da se uzdrže od nastavljanja odnosno vršenja nuklearnih proba.

Glasanjem su usvojene obe rezolucije, i to austrijsko-japansko-švedska sa 76:0:2 u Komitetu i 78:0:2 u Skupštini, a rezolucija 24 zemlje sa 60:1:17 u Komitetu i 60:1:20 u Skupštini. Jugoslavija je glasala za obe rezolucije.

Iznoseći stav Jugoslavije prema ovom problemu Dobrivoje Vidić je 19 novembra 1959, između ostalog, konstatovao da »nažalost, još nije uklonjena opasnost nastavljanja eksperimenata sa nuklearnim oružjem ili pristupanja njihovom vršenju sa bilo koje strane, što bi dovelo u pitanje sve što je upornim i pozitivnim naporima u poslednjoj godini postignuto u tom pravcu«. To ukazuje na hitnost rešenja. U današnjoj situaciji — kada je, po gotovo opštoj oceni, sporazum neophodan i moguć, takav bi sporazum »lako mogao značiti rešavajući zaokret u stvaranju mogućnosti da se sadašnje bezobzirno takmičenje u naoružavanju sredstvima za masovno uništenje konačno zaustavi i razvoj izmeni u suprotnom pravcu, u pravcu likvidacije trke u naoružanju, u pravcu sporazuma o opštem i potpunom razoružanju, stvaranja čvrstih osnova mira među narodima«.

IZVEŠTAJ KOMISIJE UN ZA RAZORUŽANJE. Ova tačka je izvršena u dnevni red XIV Zasedanja na zahtev Generalnog sekretara UN. Predlog rezolucije su podnale Indija i Jugoslavija. U njemu se predlaže da Komisiju za razoružanje i dalje sačinjavaju sve članice Ujedinjenih nacija. Rezolucija je jednoglasno usvojena u Komitetu i Skupštini.

PITANJE KOREJE. Osnova za diskusiju su bili izveštaji Komisije UN za ujedinjenje i obnovu Koreje, memorandum vlade DR Koreje u vezi sa izveštajem pomenute Komisije i nacrt rezolucije 14 zemalja (Australije, Belgije, Kolumbije, Etiopije, Francuske, Grčke, Luksemburga, Holandije, Filipina, Tajlanda, Turske, Južnoafričke Unije, Velike Britanije i SAD).

Pre prelaska na samo pitanje razmotreni su predlozi o pozivanju predstavnika Severne i Južne Koreje da učestvuju u diskusiji. Smatrajući da poziv treba uputiti predstavnicima obe Koreje, jugoslovenska delegacija je glasala za sovjetski predlog; a kada je ovaj odbačen, glasala je protiv američkog predloga o pozivu samo predstavnika Južne Koreje.

Jugoslovenska delegacija nije učestvovala u diskusiji o korejskom pitanju, pošto po njenom mišljenju način na koji se vodila debata nije omogućavao preduzimanje pozitivne akcije niti ostvarenje napretka u rešavanju ovog problema. Jugoslovenska delegacija se uzdržala od glasanja o nacrtu rezolucije 14 zemalja, čiji je tekst bio skoro potpuno identičan sa prošlogodišnjom rezolucijom. Ova rezolucija je prihvaćena u Komitetu sa 49:9:19, a u plenumu Generalne skupštine sa 54:9:17.

ALŽIRSKO PITANJE. Govoreći u generalnoj debati o kolonijalnim pitanjima, šef jugoslovenske delegacije Koča Popović je ukazao na naročito mesto koje u sklopu ovih pitanja zauzima Alžir. Ističući da je reč o legitimnoj oružanoj borbi alžirskog naroda za slobodu i pravo na samoopredeljenje, šef jugoslovenske delegacije je konstatovao da produžavanje postojećeg stanja negativno utiče na međunarodne odnose i van granica severne Afrike, naglasivši da je jedini ispravan put za rešavanje ovog pitanja ravnopravno pregovaranje između predstavnika obe zaraćene strane. Osvrćući se na deklaraciju Predsednika Francuske Republike od 16 septembra 1959 i na priznanje prava alžirskom narodu na samoopredeljenje, on je rekao da »ako to priznanje označava i spremnost na realniju i konstruktivniju ocenu uslova neophodnih za pravedno sporazumno rešenje, to bi trebalo da pretpostavlja i spremnost na napuštanje politike »pacifikacije« silom, koja je očigledno nespojiva sa priznanjem gornjeg prava«.

Govoreći u Političkom komitetu o ovom pitanju, jugoslovenski predstavnik Dobrivoje Vidić je rekao da ohrabruje činjenica što je u samoj Francuskoj u poslednje vreme došlo do promene kursa politike prema ovom pitanju i da je prihvatanje principa samoopredeljenja alžirskog naroda stvorilo osnovu za konačno mirno rešenje postojećeg sukoba.

22 aziske i afričke zemlje su podnale predlog rezolucije kojom Generalna skupština priznaje pravo alžirskom narodu na samoopredeljenje, izražava duboku zabrinutost zbog nastavljanja neprijateljstava u Alžiru, smatra da sadašnja situacija predstavlja opasnost po mir i bezbednost u svetu, konstatuje sa zadovoljstvom da su obe zainteresovane strane prihvatile pravo na samoopredeljenje kao bazu za rešenje alžirskog pitanja i poziva zainteresovane strane da stupe u pregovore radi određivanja uslova za ostvarenje što je moguće pre prava alžirskog naroda na samoopredeljenje, uključivši i uslove o obustavljanju vatre.

Rezolucija je usvojena u Komitetu sa 38:26:17 glasova. Pošto nije bilo izgleda da ova rezolucija bude usvojena i u plenumu Generalne skupštine sa potrebnom dvotrećinskom većinom, plenumu je podnela nov predlog rezolucije pakistanska delegacija. U njemu se priznavalo pravo alžirskom narodu na samoopredeljenje i pozivalo na pregovore radi postizanja mirnog rešenja na bazi prava na samoopredeljenje, a u saglasnosti sa principima Povelje. No ni ovako ublažena rezolucija nije dobila dvotrećinsku većinu, jer je rezultat glasanja bio 39:22:20.

Jugoslavija je glasala za obe rezolucije.

IZVEŠTAJ KOMITETA ZA MIROLJUBIVO KORIŠĆENJE VASIONSKOG PROSTORA. U okviru ove tačke se razmatralo pitanje sastava Komiteta za miroljubivo korišćenje vasionkog prostora, koji 1959 nije radio u punom sastavu.

Predlogom rezolucije koji su podneli Brazil, Čehoslovačka, Francuska, Indija, Japan, Poljska, Rumunija, Švedska, SSSR, UAR, Velika Britanija i SAD uspostavlja se Komitet za miroljubivo korišćenje vasionkog prostora za 1960/61. Sastav: Albanija, Argentina, Australija, Austrija, Belgija, Brazil, Bugarska, Kanada, Čehoslovačka, Francuska, Indija, Iran, Italija, Japan, Liban, Meksiko, Poljska, Rumunija, Švedska, SSSR, UAR, Velika Britanija i SAD. Rezolucijom se Komitetu stavlja u zadatak da prouči i mogućnosti za međunarodnu saradnju u cilju stvaranja programa miroljubivog korišćenja vasionkog prostora u okviru UN. Osim toga, rezolucijom se odlučuje da se 1960 i 1961 sazove u UN međunarodna naučna konferencija za razmenu iskustava o miroljubivom korišćenju vasionkog prostora.

Rezolucija je usvojena sa 74:0:1 u Komitetu, a jednoglasno u plenumu. Jugoslavija je glasala za rezoluciju.

SPECIJALNI POLITIČKI KOMITET

PITANJE IZMENE POVELJE UN I STATUTA MEĐUNARODNOG SUDA PRAVDE. Komitetu su bila podnesena 2 predloga rezolucije. Delegacija Salvadora je podnela predlog koji je tražio odlaganje rešavanja pitanja za XV zasedanje, s tim što bi se stvorio jedan komitet koji bi proučio mogućnost rešenja ovog pitanja.

Dvanaest aziskih i afričkih zemalja (Avganistan, Burma, Cejlon, Gana, Jordan, Indonezija, Irak, Liban, Libija, Pakistan, Saudiska Arabija i Kambodža) podnelo je predlog rezolucije koji je — pored priznanja široko izražene želje članica UN da se proširi članstvo ECOSOC i Saveta bezbednosti — tražio samo uključjenje ovog pitanja u dnevni red XV zasedanja.

Devet zemalja iz azisko-afričke grupe podnelo je amandman na salvadorski predlog rezolucije, tražeći brisanje onih paragrafa koji su zahtevali stvaranje komiteta i podnošenje izveštaja XV zasedanju. Amandman 9 zemalja je pri glasanju odbačen sa 35:35:11. Jugoslavija je glasala za amandman.

Salvadorski predlog rezolucije je, uz manje izmene, usvojen sa 47:25:10. Jugoslavija je glasala protiv.

Predlog rezolucije 12 zemalja je, uz izvesne amandmane, usvojen sa 39:0:43. Jugoslavija je glasala za rezoluciju.

Na plenumu Generalne skupštine se najpre glasalo o amandmanu po kojem se stvaranje komiteta za proučavanje pitanja proširenja ECOSOC i Saveta bezbednosti odlaže do XV zasedanja. Ovaj amandman je usvojen sa 44:10:25. Posle usvajanja amandmana glasalo se samo o salvadorskoj rezoluciji. Rezolucija je usvojena sa 38:28:14. Jugoslavija je u oba slučaja glasala protiv.

Iznoseći stav FNRJ prema ovom pitanju, jugoslovenska delegacija je izrazila uverenje da bi proširenje Saveta bezbednosti, ECOSOC i Međunarodnog suda pravde neuporedivo bolje zadovoljilo nove potrebe za podelom odgovarajućih mesta, naročito u pogledu azisko-afričkog područja, koje pri sadašnjem broju raspoloživih mesta nije adekvatno predstavljeno.

PITANJE RASNE DISKRIMINACIJE U JUŽNOAFRIČKOJ UNIJI stavljeno jena dnevni red na zahtev 13 zemalja (Burma, Cejlona, Kuba, Malaje, Gane, Haitija, Indije, Indonezije, Irana, Irske, UAR, Urugvaja i Venecuele). Rezoluciju je podnelo 36 zemalja: Avganistan, Bolivija, Burma, Cejlon, Kostarika, Kuba, Danska, Etiopija, Malaja, Gana, Gvatemala, Gvineja, Haiti, Honduras, Island, Indija, Indonezija, Irak, Iran, Irska, Liban,

Liberija, Libija, Maroko, Nepal, Norveška, Pakistan, Panama, Filipini, Švedska, Sudan, UAR, Urugvaj, Venecuela i Jugoslavija. U rezoluciji se, između ostalog, izražava protivljenje rasnoj diskriminaciji bilo gde u svetu, svečano se pozivaju članice UN da svoju politiku usklade sa obavezama prema Povelji UN i izražava se zabrinutost što vlada Južnoafričke Unije nije odgovorila na poziv Generalne skupštine da revidira svoju politiku, koja sprečava da sve rasne grupe uživaju ista prava i slobode. Rezolucija je usvojena na plenumu sa 62:3:7.

Iznoseći stav Jugoslavije protiv rasne diskriminacije, jugoslovenski predstavnik izrazio je nadu da će vlada Južnoafričke Unije pokazati spremnost na saradnju sa Ujedinjenim nacijama, kako bi se odbacila politika »apartheida«, koja je nespojiva sa osnovnim principima Povelje UN i koja je neodrživa u uslovima savremenog društva uopšte.

PITANJE PALESTINSKIH IZBEGLICA. Kao i na ranijim zasedanjima diskusija o ovom pitanju se vodila na osnovu godišnjeg izveštaja direktora Agencije za pomoć palestinskim izbeglicama (UNRWA).

Pred Komitet je takođe bio iznet i predlog Generalnog sekretara o nastavljajući rada UNRWA, čiji je mandat isticao 30 juna 1960.

Predlog rezolucije Indonezije i Pakistana predviđao je produžetak rada Agencije i sadržao zahtev da Komisija za Palestinu učini dalje napore u cilju primene § 11 rezolucije 194 (III).

Ovaj predlog rezolucije usvojen je u Komitetu sa 71:0:1, a u Skupštini sa 80:0:1.

Jugoslavija je glasala za rezoluciju. Govoreći o potrebi produženja rada Agencije, jugoslovenski delegat je rekao da »u kompleksnosti problema, njegovom humanitarnom karakteru, a posebno u odsustvu odgovarajućeg političkog rešenja — leži osnovni razlog zbog koga treba obavezno produžiti rad UNRWA i pružiti joj punu materijalnu i svaku drugu pomoć«.

PITANJE PRIMENE PRINCIPA PRAVILNE GEOGRAFSKE ZASTUPLJENOSTI PRI IZBORU PRESEDNIKA SKUPŠTINE. Pitanje je stavljeno na dnevni red na zahtev Čehoslovačke.

Čehoslovačka i rumunska delegacija su podnale predlog rezolucije koja ističe potrebu dosledne primene principa pravične geografske zastupljenosti i određuje da se za sledeće 4 godine predsednik sukcesivno bira iz istočnoevropskih, azisko-afričkih, zapadnoevropskih i drugih država i iz Latinske Amerike.

Jedanaest latinskoameričkih zemalja podnelo je amandman koji je isticao da se pri izboru predsednika naročita pažnja mora posvetiti ličnim kvalifikacijama.

Gvineja i UAR su podnale podamandman na amandman 11 zemalja koji je predstavljao kompromis između predloga rezolucije i predloga amandmana.

Posle izvršenih izmena predlog rezolucije usvojen je u Komitetu sa 36:32:8. U plenumu Skupštine je rezolucija odbačena sa 36:40:6. Jugoslavija je glasala za rezoluciju oba puta. Jugoslavija je takođe glasala za podamandman Gvineje i UAR.

POLOŽAJ INDIJACA U JUŽNOAFRIČKOJ UNIJI. I na XIV Zasedanju se ovaj problem tretirao na zahtev Indije i Pakistana.

U predlog rezolucije, koji su podneli Etiopija, Gana, Iran, Meksiko, Maroko, Filipini, Saudiska Arabija, Tunis, UAR i Jugoslavija, ponovo se apelovalo na vladu Južnoafričke Unije da stupi u pregovore sa vladama Indije i Pakistana i pozivalo članice UN da ponude svoje dobre usluge kako bi došlo do pregovora među zainteresovanim.

Rezolucija je usvojena u Komitetu sa 58:0:10, u Skupštini sa 66:0:12.

EKONOMSKI KOMITET

SPECIJALNI FOND UN. Većina članica je pozitivno ocenila rad Specijalnog fonda UN u prvoj godini njegovog postojanja, podvukavši da je Fond prošle godine razvio široku delatnost na analizi privrednog potencijala nerazvijenih zemalja, na stvaranju instituta za stručno osposobljavanje i tehnološko istraživanje, davanju detaljnih pregleda privrednih izvora i izvođenju projektnih radova za pripremanje budućih investicija.

Veliki broj delegacija je tretirao Specijalni fond kao začetak šire aktivnosti UN na kapitalnom finansiranju ekonomskog razvoja nerazvijenih zemalja, podržavši apel administracije Specijalnog fonda za povećanje sredstava.

Stojeći na liniji daljeg unapređenja aktivnosti i povećanja sredstava Specijalnog fonda, jugoslovenska delegacija je istakla značaj Specijalnog fonda, kao prve faze jednog šireg fonda UN za kapitalno finansiranje. »Mi posmatramo Specijalni fond kao početni kamen u velikoj zgradi međunarodne pomoći — preko UN — privrednom razvitku nerazvijenih zemalja«, rekao je jugoslovenski predstavnik Janez Stanovnik, izjavivši da će Jugoslavija 1960 povećati svoj doprinos Specijalnom fondu za oko 15%.

Jugoslavija je bila jedan od 16 predlagача (Brazil, Kanada, Cejlon, Danska, Gana, Indija, Indonezija, Japan, Libija, Holandija, Pakistan, Turska, UAR, Velika Britanija, SAD i Jugoslavija) jednoglasno usvojene rezolucije kojom se apeluje na članice UN da povećaju svoje doprinose Specijalnom fondu.

TEHNIČKA POMOĆ. Jugoslovenska delegacija je istakla kao tri osnovna pitanja Tehničke pomoći: multilateralni karakter programa, potrebu da pojedine forme Tehničke pomoći budu zavisne od stepena ekonomskog razvoja zemalja-primalaca pomoći kao i nedovoljnost sredstava za Tehničku pomoć. Sumirajući rad proširenog programa, jugoslovenski predstavnik Stanovnik je naglasio da dosadašnji rezultati pokazuju da je ova pomoć bila ne samo korisna, nego i ekonomski efikasna, pa se založio za povećanje operativnog obima Tehničke pomoći, kako bi se ona održala bar na prošlogodišnjem nivou.

Govoreći o Tehničkoj pomoći u oblasti javne administracije (OPEX), jugoslovenski delegat je insistirao na njenom privremenom i eksperimentalnom karakteru.

Jednoglasno su usvojene 3 rezolucije koje odobravaju rad OPEX, proširenog i redovnog programa. Rezolucija o Proširenom programu tehničke pomoći odaje priznanje Upravi za tehničku pomoć (TAB) zbog uspešnog sprovođenja programa, podržava odluke ECOSOC o dvogodišnjem planiranju i poziva vlade da povećaju svoje doprinose.

Na konferenciji za upisivanje doprinosa, održanoj 8 oktobra 1959, Jugoslavija je povećala svoj doprinos Proširenom programu tehničke pomoći za oko 8%. Ukupni iznos doprinosa Jugoslavije Specijalnom fondu i Proširenom programu tehničke pomoći iznosi 300.000 dolara.

OCENA EKONOMSKE SITUACIJE U SVETU. Centralno mesto u generalnoj debati zauzeo je problem ekonomskog razvika nerazvijenih zemalja.

U generalnoj debati o ekonomskoj situaciji u svetu 28 oktobra 1959 jugoslovenski predstavnik Janez Stanovnik je ukazao na sve veće ekonomsko zaostajanje nerazvijenih zemalja, čiji je dohodak po stanovniku prosečno oko 8 do 10 puta manji od dohotka razvijenih zemalja. On je istakao da oko 85% izvoza nerazvijenih zemalja obuhvata konjunktorno nestabilne primarne proizvode, a da najautoritativniji izvori beleže dugoročnu tendenciju opadanja tražnje primarnih proizvoda. Tome treba dodati i velike fluktuacije njihovih cena. Jugoslovenski predstavnik je, navodeći »Svetski ekonomski pregled« za 1958, rekao da su se samo od 1954 do 1958 uslovi pod kojima vrše razmenu nerazvijene zemlje pogoršali za 12% i da se kumulativni rezultat opadanja tražnje i cena primarnih proizvoda ogleda u stalnom smanjenju izvoza nerazvijenih zemalja. To teško pogađa njihove obimne programe ekonomskog razvika, koji se dobrim delom finansiraju iz izvoza. Postojeći priliv međunarodnog kapitala, koji se ceni na oko 3,3 milijarde dolara godišnje, ne samo što nije značajniji faktor u razvitku nerazvijenih zemalja, nego čak nije u stanju ni da pokrije njihove postojeće deficite platnih bilansa.

Jugoslovenska delegacija je aktivno podržala sve važnije predloge kojima je bio cilj da se olakša ekonomski položaj nerazvijenih zemalja, a naročito da se podrži akcija za osnivanje SUNFED i Komisije za industrijski razvitak i regulisanje pitanja sirovina.

Usvojeno je 12 rezolucija, od kojih su najznačajnije rezolucije o SUNFED, o osnivanju Komisije za industrijski razvoj i 3 rezolucije o međunarodnoj trgovini i sirovinama.

Jugoslavija je, zajedno sa još 46 zemalja, podnela rezoluciju o potrebi osnivanja investicionog fonda UN (SUNFED), koja je usvojena sa 67:0:15.

Brazil je, zajedno sa Jugoslavijom, podneo rezoluciju o osnivanju komisije za industrijski razvoj, koja je jednoglasno usvojena. Ova rezolucija preporučuje ECOSOC da na svom XXIX zasedanju razmotri pitanje skorog osnivanja komisije za industrijski razvoj.

Pakistan je podneo rezoluciju o međunarodnim merama za kompenziranje fluktuacija izvoznih prihoda od sirovina, koja je usvojena sa 72:0:9. Glasajući za ovu rezoluciju, jugoslovenski delegat je ukazao na potrebu koncentracije rada Komisije za međunarodnu robnu trgovinu na problem stabilizacije cena sirovina, ostavljajući pitanje njegovog praktičnog sprovođenja otvoreno.

Isto tako jednoglasno je usvojena i rezolucija o razvitku međunarodne trgovine i međunarodnim sirovinskim problemima. Ova rezolucija stavlja Komisiji za međunarodnu robnu trgovinu u zadatak da prouči problem privremene pomoći zemljama u kojima nastaju deficiti platnih bilansa usled fluktuacije cena sirovina.

Jednoglasno je usvojena rezolucija Bugarske, Čehoslovačke i Poljske o razvoju svetskog tržišta i poboljšanju trgovinskih uslova nerazvijenih zemalja.

Sa 73:0:10 usvojena je rezolucija kojom se pozdravlja osnivanje Međunarodnog udruženja za razvoj (IDA). Jugoslavija je glasala za ovu rezoluciju.

Samo sa jednim uzdržanim glasom (Meksiko) usvojena je rezolucija o unapređenju međunarodne saradnje za razvoj petroleiske industrije u nerazvijenim zemljama.

Delegacija Južnoafričke Unije se jedino uzdržala od glasanja o rezoluciji o agrarnoj reformi, kojom se daje podrška vladama za sprovođenje agrarne reforme i obećava pomoć UN i specijalizovanih agencija.

Na inicijativu Indije jednoglasno je usvojena rezolucija o svetskom ekonomskom razvoju, kojom se poziva Generalni sekretar UN da organizuje proučavanje metoda i tehnike dugoročnih projekata privrednog razvoja u svetu.

Sa 73:0:9 prihvaćena je rezolucija o saradnji razvijenih i nerazvijenih zemalja pri osnivanju banaka i korporacija za industrijski razvoj. Jugoslavija je glasala za ovu rezoluciju uz napomenu da svakoj zemlji ostaje neokrnjeno suvereno pravo odlučivanja sa kojim će finansiskim institucijama sarađivati.

Na predlog ČSR i Bugarske jednoglasno je usvojena rezolucija o razvitku naučne i tehničke saradnje i izmeni iskustava.

Jednoglasno usvojenom rezolucijom o latinsko-američkom tržištu izraženo je uverenje da će ova regionalna integracija potstaci razvoj regionalne i svetske trgovine.

KOMITET ZA SOCIJALNO-HUMANITARNA I KULTURNIA PITANJA

IZVEŠTAJ EKONOMSKO-SOCIJALNOG SAVETA. Razmotren je deo izveštaja ECOSOC koji se odnosi na svetsku socijalnu situaciju, međunarodni pregled programa socijalnog razvika, međunarodne dugoročne programe podizanja stanova, socijalnu službu, komunalni razvitak, savetodavne službe socijalnog staranja, međunarodnu godinu zdravlja i medicinskog istraživanja, problem porasta stanovništva u svetu, UNICEF, međunarodnu kontrolu opojnih droga, ljudska prava i status žena.

Jugoslovenski predstavnik dr Branko Karapandža je ukazao na potrebu da UN i specijalizovane agencije smelije preduzimaju praktične međunarodne akcije u cilju rešavanja aktuelnih socijalnih problema.

Rezolucija o uravnoteženom ekonomskom i socijalnom razvitku usvojena je jednoglasno. Ona traži izradu odgovarajuće studije i poziva ECOSOC da, poklanjajući i dalje pažnju ovom problemu i jačanju aktivnosti na socijalnom području, ispita mogućnost održavanja sastanka Socijalne komisije svake godine.

Rezolucija o građenju jeftinijih stanova takođe je prihvaćena jednoglasno. Ona zahteva da Generalni sekretar, u sporazumu sa zainteresovanim vladama i specijalizovanim agencijama, prikuplja i širi informacije o građenju stanova u vezi sa tehni-

kim i materijalnim potrebama svih zemalja u kojima postoji stanbeni problem, kao i odgovarajuća iskustva drugih zemalja koja bi mogla biti od pomoći.

Rezolucija o prestupima maloletnika potvrđuje stav ECOSOC da Ujedinjene nacije treba da zadrže rukovodstvo i odgovornost na području socijalne zaštite i izražava nadu da će Generalni sekretar UN pri izradi studija za drugi kongres UN posvećen sprečavanju zločina i postupku prema prestupnicima, koji će se održati avgusta 1960, pokloniti ovom problemu hitnu i odgovarajuću pažnju. Jugoslavija je glasala za rezoluciju ukazujući na potrebu proučavanja ekonomsko-socijalnih faktora koji dovode do prestupa maloletnika. Rezolucija je usvojena sa 57:0:9 (uzdržale su se istočnoevropske zemlje, koje smatraju da je ovo pitanje isključivo stvar nacionalnog zakonodavstva).

Rezolucija kojom se poziva ECOSOC da izradi studiju o pitanju smrtno kazne i zakona i prakse u vezi sa njom, kao i o uticaju smrtno kazne i ukidanja iste na stepen kriminaliteta. Rezolucija je prihvaćena u Komitetu sa 43:1:30, a takođe i u plenumu (sa 22 uzdržana glasa).

Jugoslovenska delegacija se uzdržala od glasanja, smatrajući da ukidanje smrtno kazne zavisi od reforme unutrašnjeg zakonodavstva pojedinih zemalja.

DEKLARACIJA O PRAVIMA DETETA. Generalna skupština je usvojila Deklaraciju o pravima deteta, čiji je prvi nacrt izradila Socijalna komisija na bazi Deklaracije usvojene 1924 u Društvu naroda.

Jugoslavija je aktivno učestvovala u izradi prvog nacrta a na XIV Zasedanju je podržala sve akcije koje su išle za poboljšanjem samog nacrta, pa je glasala za Deklaraciju.

U vezi sa Deklaracijom je usvojena i posebna rezolucija o davanju što šireg publiciteta tekstu Deklaracije.*

IZVEŠTAJ VISOKOG KOMESARA ZA IZBEGLICE. Usvojene su 3 rezolucije:

Prva rezolucija prihvata izveštaj Visokog komesara za izbeglice.

Jugoslovenska delegacija je pozdravila postignute rezultate i aktivnost Visokog komesara za izbeglice, podržavši amandman Avganistana da se u preambulu rezolucije unese poseban stav kojim se izražava nada da se neće šteteti dalji naporu za repatrijaciju izbeglica koji žele da se vrate u svoju zemlju.

Amandman je prihvaćen sa 31:19:24. Rezolucija je u celini prihvaćena u Komitetu sa 55:0:20, a u plenumu Generalne skupštine sa 66:0:12. Jugoslovenska delegacija je glasala za amandman i za rezoluciju.

Druga rezolucija konstatuje da je još i sad teška situacija alžirskih izbeglica, naročito dece, koja čine većinu ovih izbeglica, pa preporučuje Visokom komesaru da produži svoje staranje o alžirskim izbeglicama dok se oni ne vrate svojim kućama.

Rezolucija je prihvaćena sa 66:0:3. Jugoslavija je glasala za ovu rezoluciju.

Rezolucija o međunarodnoj godini izbeglica poziva vlade, članice da dadu dopunske finansijske doprinose i da pruže više mogućnosti za stalna rešenja: kroz dobrovoljnu repatrijaciju, preseljenja ili integraciju.

Jugoslovenska delegacija je istakla humani karakter međunarodne godine izbeglica, a dosadašnje rezultate ocenila kao zadovoljavajuće, osuđujući tendenciju nekih nacionalnih međunarodnih nevladinih organizacija da se ova isključivo humanu akcija iskoristi i upotrebi u izrazito političke i propagandne svrhe. Jugoslavija je kao doprinos ovoj humanoj akciji UN obećala alžirskim izbeglicama u Tunisu i Maroku pomoć od 50 miliona dinara.

Rezolucija je prihvaćena sa 63:9:5. Jugoslavija je glasala za. Protiv rezolucije su glasali SSSR i ostale istočnoevropske zemlje.

NACRT PAKTA O GRAĐANSKIM I POLITIČKIM PRAVIMA. Na XIV Zasedanju su prihvaćena 3 člana pakta o građanskim i političkim pravima i to: član 12 koji se odnosi na pravo svakog lica na slobodu kretanja i izbora pre-

bivališta ako legalno boravi na teritoriji neke države, kao i na slobodan odlazak ma iz koje zemlje, dakle i iz svoje sopstvene, s tim da ova prava budu ograničena samo ako su ograničenja predviđena zakonom u cilju zaštite nacionalne bezbednosti, javnog poretka, društvenog zdravlja i morala ili prava i sloboda drugih i da budu u skladu sa drugim pravima priznatim u ovom paktu; predviđa se isto tako da niko neće samovoljno biti lišen prava da uđe u svoju sopstvenu zemlju. Ovaj član je usvojen sa 51:1:11.

Jugoslovenska delegacija glasala je za.

Član 13 se odnosi na proterivanje stranaca. Usvojen je tekst koji je predložila Komisija za prava čoveka sa 59:0:3. Jugoslovenska delegacija je podržala tekst nacrta ovog člana, koji je predložila Komisija za prava čoveka, ali je ukazala da garantovanje prava u članu nije potpuno, pošto pakt ne predviđa pravo azila i zabranu ekstradicije lica progonjenih zbog demokratske aktivnosti koja je u skladu sa načelima Opšte deklaracije o pravima čoveka. Komitet je odlučio da se pravo azila kasnije uključi u pakt kao poseban član.

Član 14 o pravu na jednakost tretmana u sudskom postupku je, posle manjih izmena i dopuna, prihvaćen sa 63:0:8.

Ističući da formulisani principi u ovom članu predstavljaju osnovu modernog zakonodavstva i da je novi Zakon o krivičnom postupku FNJR u skladu sa njim, jugoslovenska delegacija je glasala za ovaj član, dok je glasala protiv amandmana nekoliko zemalja o izbacivanju odredbe o naknadi štete nevino osuđenim licima.

NACRT KONVENCIJE O SLOBODI INFORMACIJA. Prihvaćeni su preambula Konvencije koja sadrži opšta načela o slobodi informacija i slobodi izražavanja i prvi član Konvencije.

Preambula je usvojena sa 43:5:23. Jugoslavija je glasala za preambulu.

Član 1 Konvencije odnosi se na obavezu država-ugovornica da obezbede slobodu prikupljanja, primanja ili prenošenja, bez štampanja vlade, informacija i mišljenja, usmeno, pismeno ili u štampanom slogu, u umetničkom obliku ili putem zvanično dopuštenih vizuelnih ili auditivnih sredstava, korišćenje i upotrebu sredstava saopštavanja — bez diskriminacije u odnosu na domaće ili strane državljane, rasu, pol, jezik ili religiju.

Član 1 je prihvaćen sa 41:4:21. Jugoslavija je glasala za ovaj član.

BORBA PROTIV RAKA. Prihvaćena rezolucija uspostavlja nagrade Ujedinjenih nacija za najbolje naučnoistraživačke radove na polju borbe protiv raka i poziva Generalnog sekretara da, na preporuku WHO, izvrši sve pripreme za dodeljivanje nagrada u toku iduće 4 godine.

Jugoslavija je podržala ovu inicijativu i glasala za rezoluciju, koja je usvojena sa 60:0:15.

KOMITET ZA NESAMOUUPRAVNE TERITORIJE I TERITORIJE POD STARATELJSTVOM

PITANJE KAMERUNA.⁴ Generalna skupština je na svom XIV Zasedanju najpre raspravljala o pitanju Južnog Kameruna, a pred kraj Zasedanja je razmotrila izveštaj Komesara UN o plebiscitu u severnom delu Kameruna.

Jugoslovenski predstavnik je izrazio uverenje da bi izvesno produženje roka plebiscita moglo biti korisno u tom smislu što bi u međuvremenu alternativa pred kojom će se naći narod južnog dela Kameruna bila znatno jasnija, a bili bi ispunjeni i drugi uslovi za održavanje plebiscita pod nadzorom UN.

* Rezolucija koju su podneli Gana, Gvineja, Liberija, Libija, Maroko, Sudan, Tunis, UAR i SAD, kojima su se kasnije pridružili i Meksiko, Kuba, Iran i Panama, odlučivala je da plebiscit počne 30 septembra 1960, a završi se najkasnije marta 1961 i da pitanja u plebiscitu budu: »priključenje nezavisnoj Nigeriji« ili »priključenje nezavisnom Kamerunu«. Rezolucija

* Puni tekst Deklaracije sadrži rezoluciju (1386/XIV).

⁴ Vidi: »Pitanje Kameruna«, »Jugoslovenski pregled«, 1959, str 80 (12).

preporučuje da pravo glasa u plebiscitu imaju jedino lica koja su rođena ili čiji je jedan od roditelja rođen u Južnom Kamerunu i da se administrativno odvajanje Južnog Kameruna od Nigerije izvrši najkasnije 1 oktobra 1960.

Rezolucija je prihvaćena u Komitetu sa 74:0:2, a u plenumu Generalne skupštine sa 76:0:2.

Jugoslovenska delegacija je u komitetu i u plenumu glasala za rezoluciju.

U izveštaju Komesara UN za nadzor nad plebiscitom u severnom delu Kameruna konstatuje se da je plebiscit održan 7 novembra 1959 i da je u njemu učestvovalo 88% upisanih birača, od kojih se za prvu alternativu (prikličenje Nigeriji) izjasnilo 38%, a za drugu (rešavanje o budućnosti teritorije kasnije) 62% od ukupnog broja birača.

U toku razmatranja ovog izveštaja Komitetu je bila podnesena zajednička rezolucija Kanade, Danske, Novog Zelanda i Švedske koja izražava zahvalnost Komesaru UN za plebiscit, preporučuje administrativnoj upravi (Velikoj Britaniji) da, u saradnji sa Komesarom UN, održi pod nadzorom UN novi plebiscit, za koji treba početi pripreme 30 septembra 1960, a zaključiti ih najkasnije marta 1961. Rezolucija nalaže da pitanja koja će se postaviti glasačima budu: »sticanje nezavisnosti prikličenjem nezavisnoj Republici Kamerunu« ili »prikličenje nezavisnoj federaciji Nigeriji«. Rezolucija takođe preporučuje da administrativna sila bez odlaganja počne sa odvajanjem administracije Severnog Kameruna od administracije Nigerije i da se ovaj proces završi do 1 oktobra 1960.

Na ovu rezoluciju je bilo podneto nekoliko amandmana, od kojih je najvažniji bio amandman Haitija. Po njemu se u paragrafu o odvajanju administracije Severnog Kameruna od administracije Nigerije tražilo da Severni Kamerun ne učestvuje u izborima za federalnu skupštinu Nigerije, koji će se održati 12 decembra 1959. Kako predlagači rezolucije nisu prihvatili ovaj amandman, Iran je podneo nov amandman u kojem se konstatovalo da Generalna skupština, usled bliskosti izbora za federalnu skupštinu Nigerije, nije u mogućnosti da preduzme bilo kakvu meru u pogledu učešća ili neučešća naroda Severnog Kameruna u ovim izborima. Pošto su predlagači rezolucije prihvatili ovaj amandman, Haiti je povukao svoj i Komitet je jednoglasno prihvatio ovako revidiranu rezoluciju.

Jugoslovenska delegacija nije učestvovala u diskusiji o izveštaju Komesara, ali je glasala za rezoluciju, koja je jednoglasno usvojena u Komitetu i plenumu.

JUGOZAPADNA AFRIKA. Generalna skupština je razmotrila izveštaj Komiteta za dobre usluge, izveštaj Komiteta za Jugozapadnu Afriku, kao i specijalni izveštaj Komiteta za Jugozapadnu Afriku o pravnim merama.⁵

Osvrćući se na odbijanje vlade Južnoafričke Unije da razgovara na bilo kojoj bazi, sem na onoj koja bi isključivala Ujedinjene nacije, jugoslovenski predstavnik Đura Ninčić je rekao da organizacija u ovom pitanju stoji manje-više 14 godina na istom mestu, pa je izneo mišljenje da ne bi služilo nikakvoj svrsi dalje produžavanje delatnosti Komiteta za dobre usluge.

Usvojeno je nekoliko rezolucija.

Rezolucija Gane, Liberije, Pakistana, Tunisa, Filipina i FNRJ o statusu Jugozapadne Afrike ponavlja stav ranijih rezolucija, koji potvrđuju princip da teritoriju treba staviti pod međunarodni starateljski sistem. Rezolucija je usvojena sa 33:1:11.

Rezolucija 23 aziske i afričke zemlje, FNRJ i Venecuele prima na znanje izjavu Južnoafričke Unije o njenoj spremnosti da počne diskusiju sa UN u cilju stavljanja teritorije pod starateljstvo i traži da Južnoafrička Unija podnese konkretne predloge koji će omogućiti da uprava nad Jugozapadnom Afrikom

⁵ Komitet za dobre usluge je obavestio Generalnu skupštinu da nije bio u mogućnosti da na osnovi datog mu mandata pronađe bazu za sporazum, pošto je vlada Južnoafričke Unije ponovila svoje ranije predloge (podela teritorije, potpisivanje sporazuma sa bivšim glavnim savezničkim silama — SAD, Velikom Britanijom i Francuskom) i nije iznela druge.

Komitet za Jugozapadnu Afriku je, pored već poznatih podataka o situaciji koja vlada na tom području, izneo i nove, koji ukazuju na pogoršanje stanja domorodačkog stanovništva.

Specijalni izveštaj o pravnim merama bio je podnet još na XII Zasedanju Generalne skupštine, ali je njegovo razmatranje bilo odloženo zbog nemogućnosti da se preduzmu konkretne akcije.

bude u skladu sa principima i ciljevima mandata. Ova rezolucija je usvojena sa 56:5:12.

Rezolucija 9 afričkih zemalja skreće pažnju državama-članicama na pravne mere koje stoje državama na raspolaganju u pogledu iznošenja pred Međunarodni sud pravde svakog spora sa Južnoafričkom Unijom u vezi sa tumačenjem i primenom mandata za Jugozapadnu Afriku (čl. 7 mandata i čl. 37 Statuta Međunarodnog suda pravde). Ova rezolucija je usvojena sa 52:4:17. Jugoslavija je glasala za rezoluciju.

Generalna skupština je usvojila još 4 rezolucije o pitanju Jugozapadne Afrike.

Jugoslavija je glasala za ove rezolucije i u Komitetu i u plenumu.

IZVEŠTAJ STARATELJSKOG SAVETA. Na osnovu izveštaja Starateljskog saveta usvojeno je 12 rezolucija, od kojih je jednu predložila Jugoslavija u saradnji sa Burmom, Etiopijom, Ganom, Gvatemalom, Haitijem, Indijom, Indonezijom, Irakom, UAR i Venecuelom. Kasnije su se rezoluciji pridružili kao predlagači još i Gvineja, Maroko i Poljska. Rezolucija se odnosi na pitanje postizanja samouprave ili nezavisnosti teritorija pod starateljstvom i zahteva od odgovarajućih administrativnih sila da podnesu XV zasedanju planove i krajnje rokove za postizanje nezavisnosti Tanganjike i Ruanda-Urundija i pozivaju administrativne sile da za ostale teritorije formulišu sukcesivne međurokove i datume u pogledu političkog ekonomskog, socijalnog i prosvetnog razvitka, kako bi se što pre stvorili uslovi potrebni za postizanje samouprave ili nezavisnosti. Ova rezolucija je usvojena u Komitetu sa 48:16:10, a u plenumu sa 52:15:8.

Ostale rezolucije usvojene su ili jednoglasno ili sa velikom većinom glasova. Jugoslavija je glasala za sve pomenute rezolucije.

IZVEŠTAJ KOMITETA ZA NESAMOUUPRAVNE TERITORIJE. Jugoslovenski predstavnik je konstatovao da je ovogodišnji izveštaj Komiteta za nesamoupravne teritorije koji se odnosi na prosvetnu situaciju dobro sastavljen i da pruža živ primer bliske međuzavisnosti raznih elemenata koji su ili bi trebalo da budu deo opšteg napretka nesamoupravnih teritorija u smislu ciljeva sadržanih u XI glavi Povelje.

Govoreći o prosvetnoj situaciji na nesamoupravnim teritorijama, jugoslovenski predstavnik je rekao da, bez obzira na izvesne pozitivne rezultate postignute na nekim teritorijama, ostvareni napredak nije išao ukorak sa opravdanim zahtevima stanovništva i sa prilikama u svetu.

Usvojeno je više rezolucija, koje, pored ostalog: preporučuju administrativnim silama da preduzmu mere potrebne za razvoj osnovnog školovanja na nesamoupravnim teritorijama u cilju njegovog što bržeg podizanja na nivo razvijenih zemalja; osuđuju rasnu diskriminaciju u prosveti; traže da administrativne sile preduzmu mere potrebne za širenje informacija o UN među stanovnicima nesamoupravnih teritorija i dr. Zatim su donete rezolucije o pridruživanju nesamoupravnih teritorija Evropskoj ekonomskoj zajednici i o stipendiranju studenata sa nesamoupravnih teritorija. Jugoslavija je glasala za te rezolucije.

U vezi sa pitanjem dostavljanja i razmatranja podataka sa nesamoupravnih teritorija, usvojena je rezolucija koja se odnosi na pitanje španskih i portugalskih kolonija. Rezoluciju su podneli Kanada, Cejlom, Gana, Indija, Indonezija, Iran, Irak, Irska, Meksiko i Jugoslavija, i ona traži uspostavljanje komiteta od 6 članova u cilju proučavanja principa kojima bi se rukovodile članice pri određivanju da li postoji li ne obaveza dostavljanja podataka i poziva države-članice da do 1 maja 1960 podnesu Generalnom sekretaru svoja mišljenja o ovim principima. Rezolucija je usvojena u Komitetu sa 53:9:12, a u plenumu sa 54:5:15.

Generalna skupština je usvojila i rezoluciju koja prima na znanje izjavu vlade SAD da više neće dostavljati podatke o Aljasci i Havajima, jer su te teritorije postale sastavni deo SAD i prema tome su prestali razlozi za dostavljanje podataka u smislu odredaba XI glave Povelje. Jugoslavija je glasala za rezoluciju.

Sem toga je usvojena i rezolucija Gane, Indije, Paname i Jugoslavije o političkom razvitku nesamoupravnih teritorija. Rezolucija zahteva da administrativne snage učine sve što

moгу u cilju mobilizacije i efektivnog učešća stanovnika nesamoupravnih teritorija, prenoseći na njih efektivnu vlast, kako bi se ubrzao njihov socijalni, ekonomski i prosvetni razvitak. Pošto je usvojen amandman Iraka o uspostavljanju među-rokova, koji bi vodili postizanju samouprave ovih teritorija, rezolucija je u celini usvojena u Komitetu sa 47:15:9, a u plenumu sa 50:13:9.

PRAVNI KOMITET

IZVEŠTAJ KOMISIJE ZA MEĐUNARODNO PRAVO odnosio se na delimičnu obradu ugovornog prava i konzularnih odnosa. Rezolucija koja prima ovaj izveštaj usvojena je jednoglasno i u Komitetu i u plenumu.

Usvojene su još dve rezolucije. Prva, koju je podneo Salvador, preporučuje da Komisija pristupi, kada to bude smatrala celishodnim, kodifikaciji pravila o pravu azila. Rezolucija je usvojena u Komitetu sa 63:1:12, a u plenumu sa 56:0:11. Druga rezolucija, koju je predložila Bolivija, preporučuje Komisiji za međunarodno pravo da pristupi kodifikaciji pravila o korišćenju vodenih tokova, kao i o plovidbi međunarodnim rekama. Rezolucija je bila u Komitetu usvojena sa 66:0:5, a u plenumu sa 63:0:3. Jugoslavija je glasala za obe rezolucije.

DIPLOMATSKO OPŠTENJE I IMUNITET. Usvojena je rezolucija koju je podnela Jugoslavija zajedno sa Belgijom, Kambodžom, Cejlonom, Kubom, Čehoslovačkom, Malajom, Ganom, Grčkom, Irakom, Italijom, Japanom, Meksikom, Poljskom, Portugalom, Pakistanom, UAR, Velikom Britanijom i Tunisom, a koja odlučuje da se početkom 1961 održi u Beču konferencija za izradu konvencije o diplomatskim opštenjima i imunitetu.

Što se tiče kruga država koje bi se pozvale na konferenciju, jugoslovenska delegacija je, zajedno sa još nekim drugim zemljama, zastupala mišljenje da treba pozvati sve države. Međutim, ovaj predlog nije prihvaćen. Usvojen je predlog da se na konferenciju pozovu predstavnici država-članica UN, specijalizovanih agencija i Međunarodnog suda pravde. Ovaj predlog je usvojen sa 51:21:7. Jugoslavija je glasala protiv. Rezolucija u celini je usvojena sa 67:1:11. Jugoslavija je glasala za rezoluciju.

IZVOR:

Dokumentacija DSIP-a:

Koča Popović, Govor u generalnoj debati 23. IX. 1959 (A/PV. 805); Dobrivoje Vidić, Pitanje Tibeta, objašnjenje glasanja 13. X. 1959 (A/PV. 827); Dobrivoje Vidić, Situacija

u Mađarskoj, obrazloženje glasanja o pitanju stavljanja na dnevni red 25. XI. 1959 (A/PV. 844);

Srđa Prica, Opšte i potpuno razoružanje, govor od 23. X. 1959 (A/C.1/PV. 1031); Dobrivoje Vidić, Pitanje francuskih nuklearnih eksperimenata u Sahari, govor od 6. XI. 1959 (A/C.1/PV. 1045); Sprečavanje daljeg širenja nuklearnog oružja, govor 16. XI. 1959 (A/C.1/PV. 1055); Dobrivoje Vidić, Obustava eksperimenata sa nuklearnim i termonuklearnim oružjem, govor od 19. XI. 1959 (A/C.1/PV. 1058); Dobrivoje Vidić, Pitanje Alžira, govor od 5. XII. 1959 (A/C.1/PV. 1075);

Budimir Lončar, Pitanje proširenja glavnih organa, govor od 14. X. 1959 (A/SPC/SR. 129); Budimir Lončar, Pitanje rasnog sukoba u Južnoafričkoj Uniji, govor od 30. X. 1959 (A/SPC/SR. 140); Osman Đikić, Pitanje palestinskih izbeglica, govor od 23. XI. 1959 (A/SPC/SR. 156); Milorad Božinović, Položaj lica indiskog porekla u Južnoafričkoj Uniji, govor od 7. XII. 1959 (A/SPC/SR. 170);

Janez Stanovnik, Specijalni fond UN, govor od 5. X. 1959 (A/C.2/SR. 583); intervencija 12. X. 1959 (A/C.2/SR. 588), 13. X. 1959 (A/C.2/SR. 590); Janez Stanovnik, Tehnička pomoć, govor od 16. X. 1959 (A/C.2/SR. 594); istupanje 3. XI. 1959 (A/C.2/SR. 610); Janez Stanovnik, Ekonomski razvoj nerazvijenih zemalja, govor od 28. X. 1959 (A/C.2/SR. 605); istupanja 12. XI. 1959 (A/C.2/SR. 619); 27. XI. 1959 (A/C.2/SR. 634), 2. XII. 1959 (A/C.2/SR. 640);

Dr Sergije Makiedo, Deklaracija o pravima deteta, govor od 28. IX. 1959 (A/C.3/SR. 908); istupanja 5. X. 1959 (A/C.3/SR. 915), 7. X. 1959 (A/C.3/SR. 918), 12. X. 1959 (A/C.3/SR. 923), 15. X. 1959 (A/C.3/SR. 926), 16. X. 1959 (A/C.3/SR. 928); dr Branko Karapandža, Izveštaj ECOSOC, govor od 20. X. 1959 (A/C.3/SR. 930); intervencije 30. X. 1959 (A/C.3/SR. 941), 30. X. 1959 (A/C.3/SR. 942); dr Sergije Makiedo, Izveštaj Visokog komesara, govor od 3. XI. 1959 (A/C.3/SR. 944); dr Branko Karapandža, Međunarodno davanje potstreka istraživačkom radu u borbi sa oboljenjima od raka, govor od 10. XI. 1959 (A/C.3/SR. 951); dr Branko Karapandža, Čl. 12 pakta o ljudskim pravima, istupanje 16. XI. 1959 (A/C.3/SR. 957); dr Branko Karapandža, Član 13 pakta o ljudskim pravima, istupanje 18. XI. 1959 (A/C.3/SR. 960); dr Branko Karapandža, Član 13 pakta o ljudskim pravima, istupanje 19. XI. 1959 (A/C.3/SR. 962); dr Branko Karapandža, Član 14 pakta o ljudskim pravima, intervencija od 24. XI. 1959 (A/C.3/SR. 966); dr Branko Karapandža, Konvencija o slobodi informacija, istupanje 2. XII. 1959 (A/C.3/SR. 973);

Dr Đura Ninčić, Južni Kamerun pod britanskom upravom, govor od 6. X. 1959 (A/C.4/SR. 896); istupanje 8. X. 1959 (A/C.4/SR. 901); dr Đura Ninčić, Pitanje Jugozapadne Afrike, govor od 20. X. 1959 (A/C.4/SR. 917); istupanje 28. X. 1959 (A/C.4/SR. 929); dr Đura Ninčić, Izveštaj Starateljskog saveta, govor od 10. XI. 1959 (A/C.4/SR. 946); istupanje 16. XI. 1959 (A/C.4/SR. 954), 18. XI. 1959 (A/C.4/SR. 957); dr Đura Ninčić, Izveštaj Komiteta za nesamoupravne teritorije, govor od 27. XI. 1959 (A/C.4/SR. 974);

Dr Milan Šahović, Izveštaj Komisije za međunarodno pravo, istupanje 30. IX. 1959 (A/C.6/SR. 604); dr Đura Ninčić, Diplomatski odnosi i imuniteti, govor od 12. XI. 1959 (A/C.6/SR. 632).

S. I. — M. B. — M. R. — M. T.

SADRŽAJ 1960

DRUŠTVENO I DRŽAVNO UREĐENJE

Republičke narodne skupštine.....	1 — 4
Akti republičkih izvršnih veća.....	4 — 10

PRIVREDA

Raspodela ukupnog prihoda privrednih organizacija	11—15
Vinogradarstvo	16—20
Ribarstvo	21—24

SOCIJALNA POLITIKA I NARODNO ZDRAVLJE

Služba inspekcije rada i zaštita rada	25—27
Jugoslavija i Svetska zdravstvena organizacija	27—18

KULTURA

Radnički univerziteti 1957—1959....	29—32
Institut društvenih nauka.....	32—34

SPOLJNA POLITIKA

Stavovi Jugoslavije o pitanju konferencije na vrhu.....	35—37
Učešće Jugoslavije na XIV Zasedanju Generalne skupštine UN.....	37—44

